

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

**ETİYOPYA DIŞ POLİTİKASI VE AFRİKA BOYNUZU'NA
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tahir ABSİNO

Ankara-2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

**ETİYOPYA DIŞ POLİTİKASI VE AFRİKA BOYNUZU'NA
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tahir ABSİNO

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Melek FIRAT**

Ankara-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
(AFRİKA ÇALIŞMALARI)

Tahir ABSİNO

ETİYOPYA DIŞ POLİTİKASI VE AFRİKA BOYNUZU'NA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

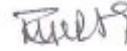
Prof. Dr. Melek FIRAT

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Melek FIRAT

2- Dr. Öğr. Üyesi Nuri YEŞİLYURT

3- Dr. Öğr. Üyesi Tamer KAŞIKÇI

Tez Savunması Tarihi: 29.05.2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Melek FIRATdanışmanlığında hazırladığım “Etiyopya Dış Politikası ve Afrika Boynuzu’na Etkisi(Ankara.2019)” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih:29.05.2019

Tahir ABSINO

Teşekkür

Öncelikle, tezimi tamamlamamı için bana verdiği her türlü nimetine ve yardımına yüce Allah'a hamd olsun. Ayrıca, danışmanım Prof. Dr. Melek FIRAT'ın bana verdiği tavsiye ve rehberliğinden dolayı derinden şükranlarımı sunarım. Onun öneri ve yönlendirme olmadan bu tez tamamlamak mümkün değildi.

Son olarak desteklerini benden esirgemeyen aileme özellikle, eşim Husniya Mendel ve çocuklarıma en derin minet ve şükranlarımı sunuyorum.

Tahir ABSİNO

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLolar VE HARİTALAR LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iii
KISATMALAR.....	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MODERN ETİYOPYA DIŞ POLİTİKA TARİHİ ANA HATILARI

I. İmparatorluk Dönemi Dış Politikası.....	6
II. İtalyan İşgal Döneminde (1935-1941) Etiyopya'nın Durumu ve Diplomasisi.....	14
III. İşgal Sonrası Etiyopya ve Haile Selassie'nin Dış Politikası (1941- 1974)	18
IV. Askeri Derg Rejimi (1974 -1991) ve Rejimin Dış Politikası	23

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ETİYOPYA'NIN SİYASİ, SOSYO - KÜLTÜREL VE EKONOMİK DİNAMİKLERİ (1991- 2016)

I. Derg'in Çöküşü, EPRDF'nin İktidarını Pekiştirmesi ve Devletin Yapılandırılma Süreci	33
II. EPRDF'nin Gücünü Pekiştirmesi ve Devleti Tasarlaması	35
III. Etnisite ve Kendi Kaderini Belirleme Hakkı.....	37
IV. EPRDF Rejiminde Etiyopya Ekonomisi.....	42
V. Medeni ve Siyasi Haklar Sicili ve Dış Politika Boyutu	45
VI. EPRDF'nin Yönetimi Altındaki Dış Politika Ana Hatıları	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ETİYOPYA'NIN AFİRKA BOYNUZU'NA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

I. Afrika Boynuzu'nun Sosyokültürel ve Siyasi Yapısı.....	51
II. Güvenlik Modelleri ve Afrika Boynuzu'ndaki Çatışmaların Özellikleri	56
III. Etiyopya'nın Dış Politika ve Güvenlik İkilemi	61

A. Derg Karşıtı Ortaklık Politikasının Desteklenmesi ve Bunun Devletler Arasındaki İlişkilerde Yol Açtığı Başarısızlıklar	61
B. Somali'nin Kırılganlığı: Ceza ve Ödül İçeren Dış Politikanın Testi.....	64
C. Terörle Küresel Çapta Mücadele Bir Maske Mi, Yoksa Etiyopya'nın Dış Politikasında Yeni Bir Dış Politika Aracı Mı?	66
D. Ortak Kaynak Kullanımı: Eski Problemlerin Yeni Çözümü Veya Yeni Cephesi.....	71
E. Su Politikası: Afrika Boynuzu'nda Barış ve Refahın Ruhu.....	73
SONUÇ	88
KAYNAKÇA	90
1. Kitaplar	90
2. Makaleler	94
3. İnternet Kaynakları.....	97
ABSTRACT	100
ÖZET	101
EKLER	102

TABLÖLAR VE HARİTALAR LİSTESİ

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Afrika Boynuzu ülkelerinin genel bilgileri	56
Tablo 2. Etiyopya'daki terör faaliyetlerinin ve can kayıplarının özeti: 1991-2012. ...	71
Tablo 3. Nil havzasında imzalanan ve el değiştiren antlaşmalar ve protokoller	77

HARİTALAR LİSTESİ

Şekil 1 . Afrika'daki sömürgeci devletler	8
Şekil 2. İtalya'nın işgal döneminde Etiyopya'nın bölgesel haritası.....	17
Şekil 3. Afrika Boynuzu'nda bulunan devletler ve IGAD (Intergovernmental Authority on Development – Hükümetler-Arası Kalkınma Otoritesi) üyeleri. ...	52
Şekil 4. Etiyopya'nın ana drenaj sistemi	74
Şekil 5. Nil Nehri havzası	75
Şekil 6. Etiyopya'nın güç paylaşım planı	84

KISATMALAR

AAPO	All Amhara People's Organization / Tüm Amhara Halk Organizasyonu
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
AAU	Addis Ababa University / Addis Ababa Üniversitesi
AESM	All-Ethiopia Socialist Movement or / <i>Me'isone</i> / Tüm Etiyopya Sosyalist Hareketi
AU	African Union / Afrika Birliği
ARDUF	Afar Revolutionary Democratic Unity Front / Afar Devrimci Demokratik Birlik Cephesi
BCM	Billion cubic metre / Milyar Metreküp
BM	Birleşmiş Milletler
CIDA	Canadian International Development Agency/ Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı
COEDF	Coalition of Ethiopian Democratic Forces / Etiyopyalı Demokratik Güçler Koalisyonu
COMESA	Common Market of Eastern and Southern Africa / Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı
CPJ	Committee to Protect Journalists / Gazetecileri Koruma Komitesi
CUD	Coalition for Unity and Democracy / Birlik ve Demokrasi Koalisyonu
EAC	East African Community / Doğu Afrika Topluluğu
EDA	Eritrean Democratic Alliance/ Eritre Demokrasi İttifakı
EDAG	Ethiopian Democratic Action Group/ Etiyopya Demokratik Eylem Grubu
EIJM	Eritrean Islamic Jihad Movement / Eritre İslami Cihad Hareketi
EHRCO	Ethiopian Human Rights Council / Etiyopya İnsan Hakları Konseyi

ELF	Eritrea Liberation Front / Eritre Kurtuluş Cephesi
EPDM	Ethiopian People's Democratic Movement / Etiyopya Demokratik Halkın Hareketi
EPLF	Eritrean People Liberation Front/ Eritre Halk Kurtuluş Cephesi
EPPF	Ethiopian People Patriotic Front / Etiyopya Halkının Vatansever Cephesi
EPRDF	Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front/ Etiyopya Demokratik Devrimci Halk Cephesi
EPRP	Ethiopian People's Revolutionary Party / Etiyopya Halkın Devrimci Partisi
EWLA	Ethiopian Women Lawyers' Association / Etiyopya Kadın Avukatlar Birliği
FANSPS	The Foreign Affairs and National Security Policy and Strategy/ Dış İlişkiler ve Ulusal Güvenlik Politikası Stratejileri
FAO	Food and Agriculture Organization / Gıda ve Tarım Örgütü
FRUD	Front for the Restoration of Unity and Democracy/ Birlik ve Demokrasinin Restorasyon Cephesi
FRUD/AD	Front for the Restoration of Unity and Democracy led by Ahmed Dini Ahmed / Ahmed Dini Ahmed Liderliği Altındaki Birlik ve Demokrasinin Restorasyon Cephesi
GCC	Gulf Cooperation Council / Körfez İşbirliği Konseyi
GERD	Grand Ethiopian Renaissance Dam / Büyük Etiyopya Rönesans Barajı
GPDO	Gedeo People's Democratic Organization / Gedeo Halk Demokratik Örgütü
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTP	Growth and Transformation Plan / Büyüme ve Dönüşüm Planı
HDI	Human Development Index/ İnsani Gelişim İndeksi

IFLO	Islamic Front for the Liberation of Oromia / Oromia Kurtuluşu İslami Cephesi
IGAD	Intergovernmental Authority on Development / Hükümetler-Arası Kalkınma Otoritesi
IMF	International Monetary Fund / Uluslararası Para Fonu
JEM	Justice and Equality Movement / Adalet ve Eşitlik Hareketi
KM	Kilometre
MDGs	Millennium Development Goals / Milenyum Gelişim Hedefleri
MIPD	Ministry of Information Press and Audiovisual Department / Bilgi Bakanlığı Basın ve Görsel-İşitsel Daire Başkanlığı
MW	Megavat
NBI	Nile Basin Initiative / Nil Havzası Girişimi
NBID	Nile Basin Integrated Development/ Nil Havzası Bütünleşik Kalkınma
NDA	National Democratic Alliance / Ulusal Demokratik İttifak
NIF	National Islamic Front / Ulusal İslam Cephesi
OAU	Organization of African Unity / Afrika Birliği Örgütü
OLF	Oromo Liberation Front/ Oromo Kurtuluş Cephesi
ONLF	Ogaden National Liberation Front / Ogaden Ulusal Kurtuluş Cephesi
OPDO	Oromo People's Democratic Organization / Oromo Halk Demokratik Organizasyonu
PASDEP	Plan for Accelerated and Sustained Development to End Poverty/ Kalkınma Yoksulluğu Sonlandırmak İçin Hızlandırılmış ve Sürdürülebilir Planı
PMAC	The Provisional Military Administrative Council / Geçici Askeri İdare Konseyi
SAP	Structural Adjustment Program/ Yapısal Uyum Programı

SEPDF	Southern Ethiopia People's Democratic Front / Güney Etiyopya Demokratik Halk Cephesi
SNA	Somali National Army/ Somali Ulusal Ordusu
SNM	Somali National Movement /Somali Ulusal Hareketi
SNNPS	Southern Nation Nationalities and People's Regional State
SPLA/M	Sudan People's Liberation Army/ Movement / Sudan Halk Kurtuluş Ordusu / Hareketi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşlar
TFTA	Tripartite Free Trade Area / Üçlü Serbest Ticaret Alanı
TGE	Transitional Government of Ethiopia/ Etiyopya Geçici Hükümeti
TNG	Transitional National Government / Geçici Ulusal Hükümet
TPLF	Tigray People's Liberation Front / Tigray Halk Kurtuluş Cephesi
UIC	Union of Islamic Courts / İslam Mahkemeleri Birliği
UNDP	United Nations Development Programme/ BM Kalkınma Programı
UNECA	United Nation Economic Commission for Africa / Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu
USAID	United States Agency for International Development/ Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Dairesi
USC	United Somali Congress/ Birleşik Somali Kongresi
USD	ABD Doları
WPE	Workers Party of Ethiopia / Etiyopya İşçi Partisi

GİRİŞ

Etiyopya hem komşularıyla hem de Avrupa ve Uzak Doğu'daki büyük güçlerle yüzyıllar boyu bir dizi diplomatik, ekonomik, dini, siyasi ve ticari ilişkiler geliştirmiştir.

Etiyopya zengin doğal kaynakları ve coğrafi konumu sayesinde stratejik önemiyle küresel ve bölgesel güçlerin dikkatini çekmiştir. Esas olarak, Kızıldeniz'e, Hint Okyanusu'na ve Ortadoğu'ya, deniz nakliye yollarına ve bölgedeki petrol sahalarına olan yakınlığı ülkenin önemini bir kez daha arttırmıştır. Bunun yanı sıra, 4. Yüzyıldan bu yana kültürel ve dinsel açıdan Ortadoğu ve Avrupa ile olan ilişkileri Etiyopya'nın dış politikasını zenginleştiren bir diğer etken olmuştur.

Ayrıca, Afrika topraklarında sömürgeci Avrupalı güçleri yenmiş olan sıra dışı bağımsız bir Afrika devleti olması Etiyopya'nın imajını inşa etmesine olumlu bir şekilde katkıda bulunmuştur. Etiyopya, tüm siyahi insanların özgürlüğünü savunan Pan-Afrika hareketi ve 1900'lü yıllardaki Afrika kökenli Amerikan hareketin içerisinde önemli bir konuma sahip olduğu için daha sonra Afrika Birliği haline gelen Afrika Birliği Örgütü'ne ev sahipliği yapmaktadır. Üstelik BM Afrika Ekonomik Komisyonunun ve farklı uluslararası ve bölgesel kurumların başkanlığını yapması da ülkenin diplomatik önemini arttırmıştır. BM'nin kurucu üyeleri arasında yer alan ülkelerden biri olarak ve ayrıca çok yönlü uluslararası ve bölgesel kuruluşlara aktif katılımıyla, özellikle 1950'li yıllardaki Kore Savaşı'dan bu güne kadar BM ve Afrika Birliği'nin farklı barış hareketlerinde yer almış olmasıyla Etiyopya küresel diplomatik faaliyetlerde önemli bir rol oynamaktadır.

Genellikle, ülkenin dış politikası, iç soruların ve dış güçlerin çıkarılarına göre belirlenmektedir. Amare, Derg dönemindeki ekonomik gelişmeleri, tarihsel mirası, askeri kabiliyeti, toplum-devlet ilişkilerinin doğasını ve liderin kişiliğini Etiyopya dış

politikasını belirleyen iç unsurlar olarak saymaktadır¹. Haile Selassie döneminde, İngilizlerin ve ABD'nin Etiyopya dış politikası üzerindeki etkileri gözlemlenebilir. Haile Selassie'nin iktidardan düşmesinden ardından iktidara gelen Derg rejimi, Soğuk Savaş içinde, ülkenin tüm sorularını dış güçlere bağlamış² ve ABD'yle olan ilişkilerini güçlendirmek yerine SSCB'yle ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Bu nedenle Avrupa ve ABD ile ilişkileri daha geri plandaydı ve alt düzeyde sürdürülmekteydi. Bunun yanı sıra, Etiyopya'nın komşu ülkeler ile olan iki taraflı ve bölgesel ilişkileri çok düşük seviyededir. Derg rejimini destekleyen SSCB'nin yıkılışından sonra bile Etiyopya'nın dış politika öncelikleri EPRDF hükümetinin ilk döneminde değişmeden devam etmiştir.

Dış İlişkiler ve Ulusal Güvenlik Politikası Stratejileri (FANSPS -The Foreign Affairs and National Security Policy and Strategy) (2002) belgesi, Etiyopya siyasetine yeni bir bakış açısı getirerek ülkenin iç ve dış politikası ile çıkarlarının ayrıntılarını ortaya koymuştur. Bu belgeye göre, 2025 yılı itibariyle ülkenin bütün yönleriyle orta gelirli ülkeler kategorisine katılması ve gelişimini sağlaması temel amaç olarak kabul edilmiştir³. Ulusal varlığın sürdürülmesi⁴, demokratik sistemin geliştirilmesi ve inşa edilmesi, ulusal onurun ve prestijin geliştirilmesi ve küreselleşme bu strateji belgesinin içindeki dört ana prensibi oluşturmuş ve ulusal varlığın garantisi olarak kabul edilmiştir⁵.

Etiyopya'nın FANSPS belgesi, ülkenin siyasi ve ekonomik gelişimi üzerinde önemli ve ciddi bir etkiye sahip olan ülkeleri belirlemiş ve değerlendirmeye tabi tutmuştur. Bu belge, ülkenin yakın komşularından başlayarak Etiyopya'nın çıkarlarını,

¹ Tekle Amare, "The Diterminants of the Foreign Policy of Revolutionary Ethiopia", The Journal of Modern African Studies, vol. 27, No. 3.Sep., 1989, s. 479.

² Mehari Taddele Maru, "A Regional Power in The Making: Ethiopian Diplomacy in The Horn of Africa", **The South African Institute of International Affairs**, Occasional Paper 261, June 2017, s. 7.

³ Federal Demokratik Etiyopya Cumhuriyeti İletişim Bakanlığı, **The Foreign Affairs and National Security Policy and Strategy (FANSPS)**, Addis Ababa, Kasım 2002, s. 3.

⁴ A.g.e., s. 6.

⁵ A.g.e., s. 5-22.

ulusal güvenlik ve ortak kaynak kullanımına önceliği vererek tanımlamıştır⁶. Ancak, ABD, Avrupa ve Uzak Doğu Asya ülkeleri ile olan ilişkileri değerlendirirken, ülkede hedeflenen hızlı kalkınma planı için ihtiyaç duyulan sermaye yatırımı ve teknik uzmanlık kaynağı olarak bu ülkeleri saymakta ve yardım verme kapasitelerine göre analizler yapmaktadır⁷.

Afrika ülkelerinin dış ilişkileri çoğulukla büyük güçler ve sömürgeci devletler tarafından şekillendirilmiştir. Etiyopya, bir Afrika ülkesi olmakla birlikte sosyoekonomik ve askeri zayıflığına rağmen uluslararası ilişkilerde Afrika'yı temsil eden ve önde gelen bir aktör olmaya devam etmektedir. Öte yandan, dünyadaki modern diplomatik, ekonomik ve siyasi ilişkilerin küreselleşme tarafından karmaşık bir hale getirilmesi ve yeni dış politika aktörlerinin doğuşu ülkeler arasındaki ilişkileri etkilemiştir. Özellikle, sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkışı (küresel, bölgesel ve çok - uluslu kuruluşlar) günümüzde ülkeler arasındaki ilişkilerin şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Günümüzde Afrika Boynuzu, küresel ve bölgesel olguların bir parçası olarak, birkaç değişikliği aynı anda yaşamaktadır. Bölge, küresel ve bölgesel çapta yakın zamanda meydana gelen değişiklikleri içeren çok yönlü sosyopolitik dinamikleri aynı anda yaşamaktadır. Somali, Güney Sudan, Darfur ve Yemen'de artmakta olan güvenlik tehdidi ve kırılganlığı, Körfez İşbirliği Örgütü ülkeleri dâhil olmak üzere, büyük güçlerin bölgede artan askeri varlıkları, Arap Baharı'nın getirdiği yakın bölgelerdeki siyasi değişiklikler, demokratikleşme, terörizmle mücadele ve sığınmacılar konusunda AB ve ABD'de meydana gelen politika değişiklikleri ve esas olarak Etiyopya'da yakın zamanda meydana gelen siyasi kriz ve gelişmeler, Etiyopya'nın Dış İlişkiler ve Ulusal

⁶ A.g.e., s. 55-125.

⁷ A.g.e., s. 137-152.

Güvenlik Politikası Stratejileri belgesinin yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Dolayısıyla, Etiyopya 104 milyon nüfusu ve 1,2 milyon kilometre karelik alanı, farklı arazi yapısı, Nil Nehri dâhil olmak üzere Doğu Afrika'nın drenaj sisteminin ana kaynağı, siyasi olarak kırılgan Afrika Boynuzu ve Ortadoğu'ya yakın olması, bölgesel ve küresel aktörlerle yakın işbirliği içerisinde bulunması gibi özellikleri ile bölgesel jeopolitikte hayati bir rol oynayabilecek konumdadır.

FANSPS'nin (2002) ortaya konmasından bu yana, küresel, bölgesel ve yerel siyasi ve ekonomik düzeyde birçok değişiklikler yaşanmıştır. Bu çalışmanın temel amacı Etiyopya'nın Dış İlişkiler ve Ulusal Güvenlik Politikası Stratejileri Belgesini temel alarak Etiyopya'nın geçmişte ve yakın zamanda sürdürmekte olduğu dış politikasını ülkenin hâlihazırdaki komşularıyla olan ilişkilerine bağlı olarak değerlendirmektir. Ayrıca, Soğuk Savaşı sonrasında meydana gelen rejim değişimi ile demokratikleşme, güvenlik, terör ile mücadele ve su politikası gibi iç politikayı da etkileyen konuların dış politikaya etkisini ele almaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, İmparatorluk döneminde modern Etiyopya dış politikasının oluşum tarihçesi ele alınmaktadır. Bu dönemde, komşu sömürgeci ülkelerle ilişkisi, Etiyopya'nın dış politika önceliğini oluşturmuştur. Ulusal güvenlik ve rejim meşruiyeti dış politikanın temeli olmuştur. Derg rejimi (1974-1991) ise, Doğu-Batı küresel rekabet ve kargaşa altında dış politikasını sürdürmeye çalışırken ideolojik değişim nedeniyle sosyalist blok ile olan ilişkilerini güçlendirmiştir. İkinci bölümde, Etiyopya'nın komşu ülkeler ile ilişkisini şekillendiren Soğuk Savaş sonrası sosyo-kültürel ve ekonomik dinamikler tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde, güvenlik ikilemi ve ortak kaynak kullanımı faktörü altında ülkenin FANSPS (2002) belgesi gözden geçirilmiştir. Bunun yanı sıra, Derg karşıtı ortaklığın, Somali'nin kırılganlığının ve Teröre Karşı Küresel Savaş'ın Etiyopya'nın komşularıyla olan

ilişkilerini nasıl etkilediği değerlendirilmektedir. Üstelik, bölgedeki su kaynağının kullanımı açısından ağırlıklı olarak Nil Nehri'nin Etiyopya'nın komşu ÷lkelerle olan ilişkilerini nasıl şekilendirmekte olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MODERN ETİYOPYA DIŞ POLİTİKA TARİHİ ANA HATILARI

I. İmparatorluk Dönemi Dış Politikası

Etiyopya’da modern dış politikanın doğuşu, II. Tewdros’un (1855 - 1868) çağdaş ve müreffeh bir merkezi devlet inşa etme hedefi, hırsı ve çabasına dayanmaktadır. Tewdros’un merkezi devlet kurma çabası, Yohannes IV (1872-1889) döneminde de artarak devam etmiş ve II. Menelik’in (1889 - 1913) dönemine kadar ulaşmıştır. Özellikle Menelik’in Adawa Savaşı’nda (Mart 1896) İtalyan sömürgeciliğinin yayılmasına karşı zafer kazanması ülkenin dış politikasının daha da güçlenmesine yol açmıştır.

Adawa’da İtalyan sömürgeciliğinin ülkenin merkezine doğru ilerlemesinin önlenmesi ve Menelik’in savaşı kazanması, Etiyopya’nın dünyanın ilgisini çekmesinde ve otoritesini güçlendirmesinde önemli rol oynamıştır. Ülkenin, Avrupa’nın sömürgeci yayılmacılığının en etkin olduğu dönemde tek bağımsız Afrika devleti olarak kalmış olması, diplomatik geleceği için hayati ve kritik önem taşımaktaydı. Bağımsız bir ülke olması nedeniyle, çeşitli devletler Etiyopya ile ilişkilerini daha da aktif bir hale getirerek daha da güçlendirmek istemişlerdir. Zewde’ye göre, Etiyopya’nın bağımsız bir ülke olmasının iki önemli sonucu olmuştur. Birincisi, bazı ülkeler Etiyopya’da diplomatik temsilcilik açma girişimlerinde bulunmuşlardır. İkincisi ise komşu sömürgeci ülkeler Etiyopya ile olan sınırlarının belirlenmesi için diplomatik çabalarını arttırmışlardır⁸.

⁸ Bahru Zewde, **A History of Modern Ethiopia 1855-1991**, Addis Ababa, Addis Ababa University Press, 2002, s, 111.

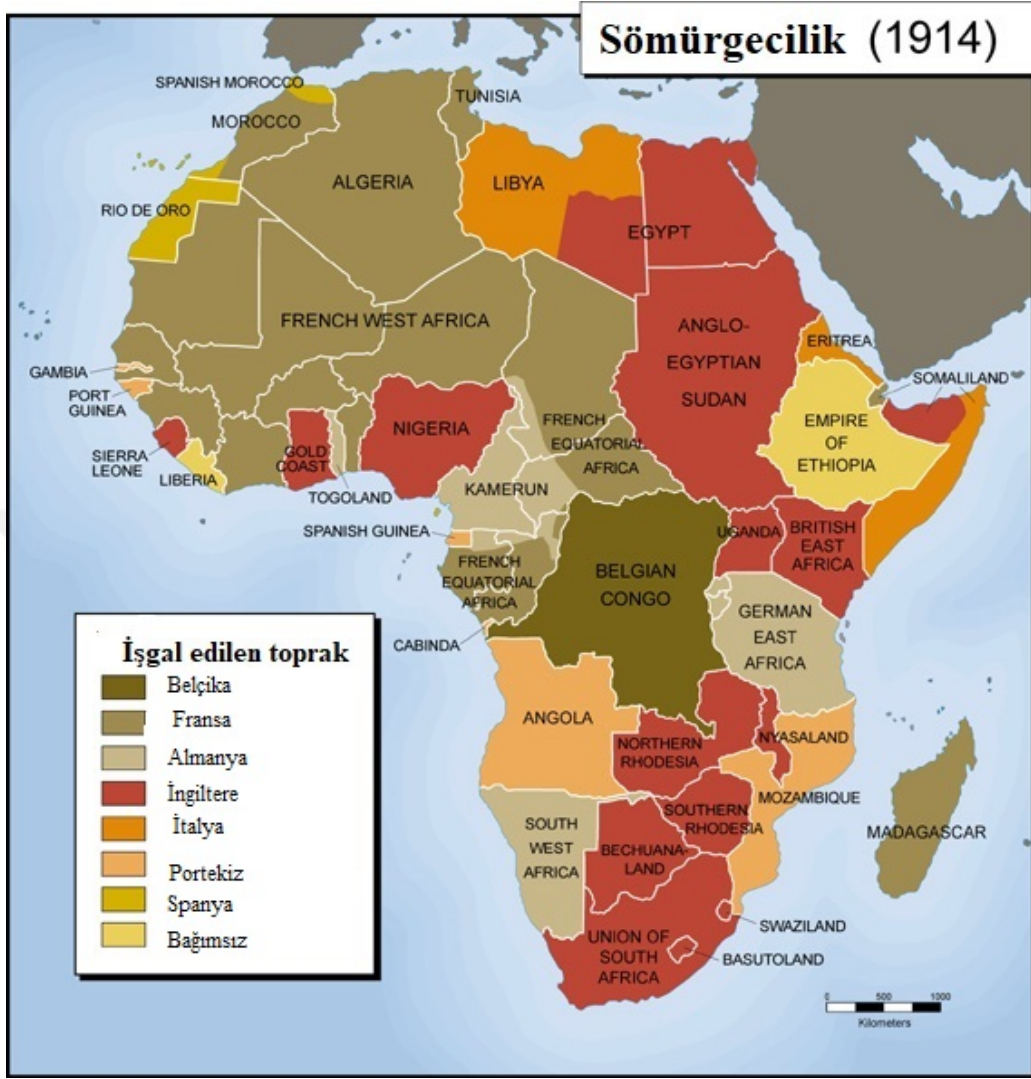
Bu dönemde Etiyopya, Almanya, Osmanlı Devleti, ABD, Rusya ve Adawa'da yenilgiye uğrayan İtalya dahil olmak üzere çeşitli Avrupalı ülkelerle ilişkilerini güçlendirmiştir. Özellikle, Fransa ve İngiltere ile olan ilişkiler en üst seviyede sürdürülmüştür. Bugünkü Etiyopya haritası, Menelik'in işgal ettiği güney, güneydoğu ve güneybatı bölgelerindeki küçük, bağımsız eyaletler ile birlikte Fransa, İtalya ve İngiltere ile yaptığı anlaşmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Wellega, Kefa, Welaita, Hararge, Benishangule ve Ogaden bölgeleri Menelik tarafından işgal edilerek Etiyopya'ya bağlanırken, Etiyopya'nın kara ve su parçası olan Eritre sömürgeci İtalya tarafından işgal edilmiş ve Etiyopya'nın deniz ile olan irtibatı kesilerek bir kara ülkesi olarak kalmasına yol açmıştır.

Ayrıca, Sudan'daki Mehdi Hareketi ve Somali'deki bağımsızlık mücadelesi sırasında Etiyopya'nın komşularını işgal eden sümergeci güçler (İngiltere, Fransa ve İtalya) 1906'daki Üçlü Anlaşma'ya göre, aralarındaki husumeti gidermek ve ülkelerinin menfaatlerini korumak amacıyla Etiyopya'yı bölmeyi hedeflemişlerdir⁹. İngiltere, Afrika'daki göz bebeği Mısır ve Sudan'daki pamuk üretimi için hayati önem taşıyan Mavi Nil'in kaynağı olan Tana Gölü ve çevresinin kendi etki alanına girmesini amaçlamış; İtalya, Eritre ve Somaliland'i demiryoluyla birleştirerek yönetmek istemiş; Fransa, Orta ve Doğu Etiyopya'yı Cibuti ile birleştiren Etiyopya-Cibuti demiryolu üzerinden bu bölgenin kendine bağlanması ve etki alanında kalmasını sağlamayı hedeflemiştir¹⁰. Tüm bu gelişmeler karşısında Menelik ülkenin diplomatik ilişkilerinin güçlendirilmesi ve çeşitli ülkelerle ilişkilerinin canlı tutulması amacıyla 1907'de dokuz kişiden oluşan bir Bakanlar Kurulu kurmaya karar verdi ve Dışişleri Bakanlığı bu dokuz bakanlıktan biri oldu¹¹.

⁹ Marcus Harold, **A History of Ethiopia**, Los Angeles, University of California Press, 1994, s.124.

¹⁰ Thomas Ofcansky ve Berry La Verle, **Ethiopia, a Country Study**, Washigton, Federal Research Division, Library of Congress, Blackmask, 2002, s. 32.

¹¹ Zewde, **a.g.e**, s.114.

Şekil 1 . Afrika'daki sömürgeci devletler¹²

Menelik'in ordusunu ateşli silahlarla donatması, keskin zekâsı ve kurnazlığı, sadece ülkesine yeni eyaletler kazandırmasını sağlamamış, ülkesini işgal etmeyi hedefleyenlere karşı direnmesinde ve onları yenmesinde de büyük katkılar sağlamıştır¹³.

¹² <http://exploringafrica.matrix.msu.edu/colonial-exploration-and-conquest-in-africa-explore/>. Erişim Tarihi: 28/05/2018.

¹³ Welde Tsadik Terrefe, "Unification of Ethiopia", *Journal of Ethiopia Studies*, Vol.6, No.1, 1968, s. 86.

Menelik, ülkesinin herkarış toprağını savunabilmek ve sınırlarını korumak için komşu sömürge ülkelerle birçok önemli müzakereler yapmıştır¹⁴.

İmparator Menelik'in 1908 yılında felç geçirerek uzun zaman yatalak kalması sonucunda yerine 12 yaşındaki torunu İyasu'yu veliaht ve *Ras*¹⁵ Tessaema'yı da onun naibi olarak ataması ülkede siyasi çatışmalara ve belirsizliğe yol açmıştır. Ülkenin durumunu yakından takip eden sömürgeci güçler kendi çıkarlarını korumak amacıyla 1906 yılında yaptıkları Üçlü Anlaşma doğrultusunda bekle ve gör politikasını izleyerek İyasu'nun politika stratejilerini merakla takip ediyorlardı. Özellikle siyasi belirsizliğe sebep olan Menelik'in hayatta olması, İyasu'nun sabırsızlığını daha da artmış ve yeni birleşen bölgelerle (Müslüman bölgelerle) ilgilenmeye ve onları Etiyopya'ya katmak için çaba sarfetmeye başlamıştır. Bu politikalar, İyasu'nun iç ve dış muhalifleri tarafından pek benimsenen politikalar değildi. Muhalifler İyasu'yu tahtından indirebilmek için, bahane olarak mürtedlik ile itham ederek darbe yaptılar¹⁶.

Ayrıca, İyasu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Osmanlı Devleti ile ittifak kurması ve Afrika Boyunuzu'ndaki ülkeleri Etiyopya çatısı altında birleştirerek yönetme hırısı ve hedefi, Somali Bağımsız Hareketi Lideri Şeyh Muhammed Abdullahi ile olan yakın ilişkisi sömürgeci güçleri rahatsız etmişti. İngiltere, İtalya ve Fransa İyasu'nun hareketlerine karşı hamle olarak derbecileri desteklediler. İyasu'nun dış politika kararları düzensiz ve hatalıydı. Almanya'nın yardımı ile Etiyopya'nın Afrika Boyunuzu'nu sömürgecilerden temizlemeyi hedeflemesi gerçekçi bir davranış değildi. Çünkü, Addis Ababa'daki Alman elçisinin Berlin ile olan irtibatı kesilmiş, bütçesi kalmamıştı. İyasu'ya söz vermekten başka bir destek sağlayacak gücü yoktu. Sadece

¹⁴ Marcus, **a.g.e.**, s. 105.

¹⁵ Ras "Baş" demektir.

¹⁶ Zewde, **a.g.e.**, s. 121.

sözle onun yanında olduğunu belirtebiliyordu¹⁷. Öte yandan İyasu'nun dedesinin döneminde devlet adamı olarak hizmet eden ve yaşlanan kişilere karşı olan nefreti, onlara kötü davranması hatta onlara karşı kaba sözler kullanması, bu kişilerin Avrupalı sömürgeci güçlerle birlikte hareket ederek İyasu'yu dini değiştirmekle suçlamalarına, görevden alıp cezaevine koymalarına sebep oldu¹⁸. İyasu'nun yerine Menelik'in kızı Zewditu kraliçe oldu ve Teferi Mokonin *Ras* makamından Zewditu'nun naibi makamına yükseltildi.

Yeni Kraliçe muhafazakâr ve eski kafalı birisiydi. Devlet işlerinden ziyade dini meselelerle ilgileniyordu. Bu durum, ilerici ve modernist bir lider olan Teferi ve onun destekçileri ile daha muhafazakâr bir kesimi temsil edenler arasındaki siyasi mücadelelerin artmasına yol açtı. Üstelik Teferi'nin açık kapı politikası, muhafazakâr kesim tarafından ülkeye ihanet etmek olarak görüldü¹⁹. Teferi, saray ahalisi ile çatıştı ve tüm meydan okumalara rağmen aktif dış politikasının meyvelerini ve sonuçlarını, kendisinin gücünü arttırarak otoritesini gelecekte imparator olma hedeflerini gerçekleştirmek için kullandı.

Bu dönemde Etiyopya'da köleliğin var olması ve ülkenin köle ticaretinde oynadığı rol zaman zaman ülke sınırlarını aşarak komşu sömürgeci güçler için rahatsız edici bir hale gelmişti. İlerlemeci bir lider olarak imajını iyileştirmek isteyen Teferi için bu ciddi bir sorundu. Özellikle, ülkedeki köleliği bahane olarak gösteren komşu sömürgeciler Etiyopya'ya silah satışını yasaklama kararı aldılar ve Milletler Cemiyeti'ne üye olmasını engellediler²⁰. Hatta bazılarına göre silah ithalatının yasaklanması 1935'teki İtalyan işgali için yapılan bir hazırlıktı ve bu durum işgal

¹⁷ Arka Abota, **Ethiopia's Foreign Policy Under Emperor Haile SelassieI: An Appraisal**, Addis Ababa University, Unpublished Thesis, 2002, s. 22.

¹⁸ Zewde, **a.g.e.**, s. 121-123.

¹⁹ Zewde, **a.g.e.**, s.131.

²⁰ **A.g.e.**, s. 126.

döneminde ülkenin kendini müdafaa etmekte yetersiz kalmasının sebebi olarak gösterildi²¹.

Etiyopya'nın Milletler Cemiyeti'ne üye olma arzusu İngiltere tarafından ülkenin yeterince modernleşmediği ve çağdaş Avrupa ile bağdaşmadığı öne sürülerek desteklenmedi. İtalya önce Etiyopya'nın üye olmasına karşı çıksa da daha sonra üyeliği destekledi ve Fransa ile İtalya'nın desteği sonucunda Etiyopya 28 Eylül 1923 tarihinde Milletler Cemiyeti'ne üye oldu ve örgütte Afrika'yı temsil eden tek ülke haline geldi²². *Ras Teferi*, ülkeyi işgaldan ve saldırılardan kurtarmanın tek yolu olarak Milletler Cemiyeti Şartı'ndaki kollektif güvenlik anlayışına bel bağlamıştı.

Etiyopya Milletler Cemiyeti'ne üye olduktan sonra 1924'te *Ras Teferi Ortadoğu* ve Avrupa ülkelerine 5 ay süren ziyaretlerde bulundu ve ülkesi için denize erişim yolu elde etmek amacıyla müzakereler yürüttü. *Teferi*, heyeti ile birlikte Filistin, Fransa, Hollanda, Belçika, Yunanistan, İtalya ve İsviçre'ye ziyaretlerde bulundu²³. Bu ziyaretlerde *Teferi*'nin en önemli dış politika hedefi, ülkesinin ve kendisinin “modern” imajını uluslararası arenada göstermekti. *Teferi*, ülkeyi daha da geliştirmek ve modernleştirmek için Avrupa ve Ortadoğu ziyaretinden kararlı bir şekilde döndü. Ancak, *Marcus*'un ifadelerine göre, *Teferi*'nin ziyareti başarısızdı çünkü bütün gayreti ve çabası, sadece kendisinin modern bir devlet adamı olduğunu göstermekti²⁴. *Marcus*, *Teferi*'nin ziyaretinin ülkenin uluslararası alanda gelişmesini sağlamak ve denize erişimini elde etmek maksadıyla yapılmadığını öne sürmektedir²⁵.

Zewditu döneminde Etiyopya'nın dış politikası, iç politika açısından da önemliydi. Bu dönemde yerel aşiretler ülkenin dış ilişkileri konusunda ikiye ayrılmıştı.

²¹ *Marcus, a.g.e.*, s.121-122.

²² *Antoinetta Iadarola*, “Ethiopia's Admission in to the League of Nations: An Assessment of Motives”, **The International Journal of African Historical Studies**, vol. 8, No. 4, 1975, s. 601.

²³ *Abota, a.g.e.*, s. 27.

²⁴ *Marcus, a.g.e.*, s. 71-73.

²⁵ *Zewde, a.g.e.*, s.129.

Muhafazakarlar *Fitawrari*²⁶ Habte Gorgis'in önderliğinde (dönemin Milli Savunma Bakanı) Abün ve Echege²⁷ tarafından desteklenerek, ülkenin dış ve yabancı ülkelerle ilişkilerinin sona erdirilmesini savunuyorlardı. Teferi'nin grubu olan modernistler ise, İngiltere'nin Harar ve Addis Ababa'daki elçileri tarafından desteklenerek dış politikada açık kapı politikasının benimsemesini ve uluslararası arenada çok daha etkili olması gerektiğini savunuyorlardı. Bu ayrışma 1926'ya kadar sürerek Habte Gorgis'in ve Abun'un 1926 yılında vefat etmeleriyle son buldu. Teferi, Habte Gorgis'in askerlerini kendi askeri gücüne katarak *Echege*'yi ülkeden kovdu ve kendisini daha da güçlendirdi²⁸.

Bununla beraber, komşu ülkedeki sömürgeci güçler Etiyopya'daki menfaatlerini korumaya çalışıyorlardı. 1925'te Londra ve Roma arasındaki mektuplaşmalarda, komşu sömürgeci güçler Etiyopya'yı aralarında bölmektedirler. İngiltere'ye Tana Gölü'nde baraj yapma hakkı tanınırken, İtalya'nın Eritre'den Somaliland'a kadar demiryolu ile bağlanması öngörülüyor ve Etiyopya'nın batı bölgesindeki ekonomik alan ele geçirilmeye çalışılıyordu²⁹. Ancak, Fransa doğu ve orta (iç) Etiyopya'daki çıkarılarını korumak amacıyla, Etiyopya-Cibuti demiryolu ve Cibuti limanından elde edeceği çıkarları düşünerek duruma müdahale etmiş ve anlaşmanın iptal olmasına neden olmuştur.

Yaşanan bu olumsuzluklara rağmen, İtalya 1928'de Etiyopya ile yirmi yıllık Dostluk ve Tahkim Antlaşması imzalayarak ilişkilerini normalleştirmeyi ve ekonomik çıkarlarını kullanarak ülkeyi ele geçirmeyi planlamaya başladı. Ülkedeki siyasi belirsizlik nedeniyle bazı bölgelerdeki muhafazakarlar, özellikle Ras Hailu (Gojam), Decaç Siyyum Mengesha (Tigre), Ras Gugsu Welle (Zewditu'nın kocası) ve

²⁶ *Fitawrari* öncü komutan demektir.

²⁷ *Abün ve Echege* papaz ve papaz yardımcısı demektir.

²⁸ Clapham, **Haile-Selassie's Government**, London, Longman Group Limited, 1969, s. 16.

²⁹ Marcus, **a.g.e.**, s. 125.

Begemidir'in yöneticisi gibi isimler isyan çıkardılar. Teferi havuç ve sopa politikasıyla isyanı bastırdı. 1930'da Zewditu'nun vefatının ardından "Kralların Kralı" olarak tahta çıkması için hiçbir engel kalmamıştı³⁰. Teferi'nin resmi taç giyme töreni 2 Kasım 1930'da yapılarak, Kralların Kralı Haile Selassie ismiyle tahta çıktı. Törene İngiltere, Fransa, İsviçre, Hollanda, Belçika, Almanya, Polonya, Yunanistan, Türkiye, Mısır, ABD ve Japonya'dan birçok temsilci katıldı³¹. Tören Haile Selassie'nin dış politikasının bir göstergesi ve içerdeki muhaliflere bir mesaj olarak yorumlandı.

Öte yandan, Etiyopya'da 1930-1935 yılları arasındaki dönem, ülkedeki siyasi otorite ve kalkınma reformlarının pekiştirilmesi açısından önemli bir dönemdi. Haile Selassie, siyasi üstünlüğünü sağlamak için bürokratik imparatorluğu sağlamlaştırmayı amaçlayarak bölgesel liderler üzerindeki otoritesini merkezileştirmek için siyasi reform programını başlattı. 1931'de ülke tarihinde ilk olarak, 55 maddelik bir anayasa hazırlandı³².

Haile Selassie'nin açık kapı politikasının ve modernleşmenin bir göstergesi olarak askeri reformlar üzerine yoğunlaşıldı. Yerli ve Sovyetlerden gelen subaylar tarafından askeri eğitimler başlatılarak İngiltere, Fransa ve Belçika ile büyük askeri reform projeleri yapıldı. Bu projeler kapsamında silahlanma ve yabancı askeri danışmanların istihdam edilmesi ön plana çıktı. İsviçre'den gelen askeri danışmanlar İmparator muhafızlarının eğitiminde kullanıldı. Muhaliflere karşı Haile Selassie'nin otoritesini koruyan ve sürdüren birer simge oldular. Bu reformlar kapsamında Fransız pilotlar tarafından kullanılan uçaklar hem sivil hem de askeri kullanım için ithal edildi.

³⁰ Ofcansky ve La Verle, **a.g.e.**, s. 35.

³¹ **A.g.e.**

³² Saheed A. Adejumobi, **The History of Ethiopia**, West port Connecticut London, Greenwood Press, 2007, s. 53-54.

1929’de Etiyopya’da ilk Hava Kuvvetleri kurulurken, 1934’da Holeta’da Belçika’dan gelen eğitici ve danışmanlar tarafından askeri bir kolej açıldı³³.

1931 yılında yabancı danışmanların ısrar ve tavsiyeleri üzerine mutlak bir monarşik sistem kurmak amacı ile Japon modeli örnek alınarak 55 maddelik bir anayasa hazırlandı. Bu anayasanın ana amacı İmparatorun gücünü pekiştirmek, sağlamlaştırmak ve resmileştirmektir. Clapham’a göre, anayasanın ilk yararlanıcısı İmparatorun kendisi idi³⁴. Bunun yanı sıra, bu anayasa bir dış politika malzemesi olarak, Avrupalıların ülkeden talep ettiği modernleşmenin yolunda olduğunu göstermekteydi. Anayasanın 6. maddesi İmparatoru Etiyopya’nın en üst otoritesi olarak tanımlarken, 14. maddesi dış politikada son ve bağlayıcı karar yetkisini İmparatora veriyor; yerel ve bölgesel yönetimlerin yabancı devletlerle anlaşma yapmalarını, silah satın almalarını ve lüks harcamalarda bulunmalarını sınırlandırıyor³⁵. Zewde’ye göre, anayasa İmparator ve aşiretler arasındaki güç paylaşımı ile ilgili bir meseledir. Anayasa ile bütün güç aşiretlerden alınıp İmparator’a verilmektedir³⁶. Yine Zewde’ye göre, anayasa tahtın yeni varise geçmesini ve ulusal bütünleşme meselesini tasarlamaya çalışmaktadır³⁷.

II. İtalyan İşgal Döneminde (1935-1941) Etiyopya’nın Durumu ve Diplomasisi

1930’larda Etiyopya, geleceğini, egemenliğini ve bağımsızlığını korumak amacıyla Milletler Cemiyeti’ne üye olmuş olsa da Avrupa’da Nazizmin ve Faşizmin yükselişi, Milletler Cemiyeti’nin “bekle ve gör”, İngiltere’nin “yatıştırma” ve ABD’nin

³³ Zewde, **a.g.e.**, s. 58-59.

³⁴ Clapham, **a.g.e.**, s. 34.

³⁵ The Reign of His Majesty Haile Silassie I, “**Ethiopian Constitution of 1931**”, Adiss Ababa, 16th July 1931.

³⁶ Zewde, **a.g.e.**, s.141.

³⁷ **A.g.e.**, s. 58-59.

“yalnızıcılık” politikaları ülkenin İtalyan işgali altına girmesinin başlıca nedenleri olarak sayılmaktadır.

Faşist Musolini’nin iktidara gelmesinden sonra İtalya, eski Roma İmparatorluğu’nun gücünü ve şöhretini yeniden canlandırma konusundaki kararlılığı ile bir sömürge gücü olma arzusundaydı. Musolini planlarını uygulayabilmek için 1934’te Etiyopya’nın İtalyan Somaliland sınırlarına yakın olan Gereegube, Welwel, Wedir ve Geladi köylerindeki stratejik öneme sahip olan su kuyularını ele geçirdi. Bu köyler ve su kuyuları 1928’deki Etiyopya ile İtalya arasında yapılan sınır anlaşmasına göre, Etiyopya’nın bir parçası olarak kabul edilmesine rağmen Musolini’nin bu anlaşmayı reddetmesi iki ülke arasında 5 Aralık 1934 tarihinde Welwel Köyü’nde Welwel olayı olarak bilinen bir çatışmaya yol açtı.

İtalya Welwel olayını bahane ederek savaş için yapmakta olduğu hazırlıkları genişletti ve bunun yanı sıra barışçı bir çözüm istediğini belirterek Etiyopya’dan özür ve tazminat taleplerinde bulundu. Öte yandan, Milletler Cemiyeti’nin zaman alıcı prosedürlerini savaşa hazırlanmak için kendi lehine kullandı. Mussolini’nin Etiyopya’yı işgal etme kararına ek olarak Avrupa’lıların Avrupa’daki güç dengesini koruma uğruna izledikleri “taviz” politikaları ve Fransa’nın Cibuti limanı üzerinden askeri teçhizat ithalini yasaklaması Etiyopya’nın savaşta mağlup olmasına sebep oldu. Zewde bu durumu anlatırken Musolini’yi Hitler’den uzak tutma gayretiyle İngiltere ve Fransa’nın Etiyopya’yı feda ettiklerini belirtmiştir³⁸. Haile Selassie modernleşen İtalya’ya karşı koyabilecek bir ekonomiye, eğitilmiş insan gücüne ve yeterli sayıda silaha sahip olmadığından Milletler Cemiyeti’nin ortak güvenlik sözünü yerine getirmesine bel bağlamıştı³⁹. Üstelik, kuzey bölgesi, hükümeti devirme politikası (Tigre politikası) olarak bilinen bir politika ile Addis Ababa’da Giuliano Cora başkanlığındaki İtalyan

³⁸ Zewde, **a.g.e.**, s. 153.

³⁹ Marcus, **a.g.e.**, s. 141.

diplomatlarla yakınlaşma politikası izlemeye başlamıştı ki bu, 1935 İtalyan işgalinin sebeplerinden biriydi. 20. yüzyılda farklı zamanda ve bölgede özellikle Gonder, Debremarkos ve Dessie’de açılan İtalyan konsoloslukları hükümeti devirme amacıyla siyasi ve askeri istihbarat toplamada önemli rol oynamıştır⁴⁰.

3 Ekim 1935’te İtalyan askerler Mereb Nehri’ni geçerek Etiyopya’nın işgali için kuzey bölgesinden savaşı başlattı. Ali Mezruı ve bazı Afrikalı tarihçi ve uzmanlara göre İkinci Dünya Savaşı’nın 1939’da Hitler’in Polonya’yı işgaliyle değil, 1935’te Musolini’nin Etiyopya’nın egemenliğini ihlal etmesiyle başladığını savunurlar⁴¹. 7 Ekim’de Milletler Cemiyeti oy birliğiyle İtalya’yı saldırgan ülke ilan etmekle yetinerek etkin bir eylemde bulunmaktan kaçındı.

Etiyopya’nın direnmesine rağmen uluslararası camiadan ve Milletler Cemiyeti’nden hiçbir yardım gelmeyince, 5 Mayıs 1936’da İtalyan askerleri kuzeyden ve güneyden Addis Ababa’yı ele geçirdi. Dört gün sonra Etiyopya, İtalyan işgali altında olduğunu dünyaya duyurdu. İmparator Haile Selassie’nin yoğun olarak üzerinde çalıştığı Milletler Cemiyeti’nin ortak güvenlik ve anlayışı çökerken, Etiyopyalı vatanseverler bağımsızlıklarını korumak için savaşıırken, kendisi (İmparator) sürgün olarak ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. İçerde vatanseverlerin gerilla direnişi, savaşı çeşitli yerlerde yoğunlaştırsa da, ülkeyi kontrol altında tutmak için İtalyan yönetimi Doğu Afrika’daki sömürgeleri birleştirerek yeni idari bölgeler oluşturdu. Tigre, Ertire ve Ogaden bölgeleri, İtalyan Somaliland ile birleştirildi. Geri kalan Gala (Oromo), Sidama, Harar ve Amhara dört vilayet olarak bölündü. İtalya’nın “böl ve yönet” politikasının deneme uygulaması 1960’lar ve 1970’lerden başlayarak günümüze kadar devam eden çeşitli ayrılıkçı hareketlerin ve Etiyopya - Somali savaşının tohumlarını

⁴⁰ Zewde, a.g.e., s. 152.

⁴¹ ትላሁን ብርሃነሥላሴ, የ20ኛው ክፍለ ዘመን የኢትዮጵያ ታሪክ: እንደፊ መጽሐፍ ከ1900-1966, (Tilahun Birhane Silassie, 20th Century Ethiopian History from 1900-1966 E.C., Addis Ababa, 1996, s. 195.

ekti. Direniş savaşlarının devam etmesine rağmen İngiltere ve Fransa, İtalya'nın Etiyopya üzerindeki egemenliğini Nisan 1938'de tanıyarak Bonvisiage Anlaşmasını imzaladılar⁴². Ancak, ABD ve Sovyetler Birliği İtalya'nın isteğini reddettiler⁴³.

Şekil 2. İtalya'nın işgal döneminde Etiyopya'nın bölgesel haritası⁴⁴

Uluslararası siyasi iklim 1940'ta İtalya'nın Mihver Devletleri bloğuna katılıp Fransa ve İngiltere'ye savaş ilan etmesiyle değişmeye başladı. İngiltere, Mısır, Akdeniz ve Hint yarımadasına erişim sağlayan yolun ve stratejik pozisyonunun Etiyopya'daki İtalyan askeri varlığının tehlikesi altında olduğunun farkına vardı. Doğudaki sömürgelerini korumak ve İtalya'nın askeri gücünü İngiliz Milletler Topluluğu'ndan

⁴² Marcus, a.g.e., s. 150.

⁴³ Abota, a.g.e., s. 80.

⁴⁴ <http://www.scanningwwii.com/cgi-bin/wwii.cgi?page=wwii-articles&article=italian-east-africa-101>. Erişim Tarihi: 15/05/2018.

uzak tutabilmek için 12 Temmuz 1940'ta sürgün olan Haile Selassie'yi ve İtalya'ya karşı direnen Etiyopyalı vatanseverleri destekleme kararı aldı. Askeri ve diplomatik direnişin ve İngiltere'nin yardımı sonucunda 1941'de Haile Selassie sürgünden döndü ve ülkesi de İtalyan işgalinden kurtulmuş oldu.

III. İşgal Sonrası Etiyopya ve Haile Selassie'nin Dış Politikası (1941- 1974)

Etiyopya'nın İngiliz güçlerinin yardımıyla İtalyan işgalinden siyasi olarak kurtulma süreci uzun sürmemişti. Ancak İngilizlerdende yeni bir tehdit geldi. İngilizlerin ülkedeki stratejik yerleri ve pozisyonları işgal etmek için acele etmesi ülkenin siyasi bağımsızlığı için yeni bir tehlike yaratmıştı. Haile Selassie'nin reddetmesiyle birlikte, İngilizlerin ülkeyi İşgal Edilmiş Düşman Toprağı İdaresi altında yönetmek istemesi başarısızlıkla sonuçlandı. İmparatorun sorumluluğunu sadece ülkenin iç işleri ile sınırlayan savaş dönemindeki düzenleme, 1942 yılında ülkenin bağımsızlığını teyit eden yeni bir düzenleme ile değiştirildi ve bu düzenlemeye bir de askeri sözleşme eklendi. Bununla beraber, Ogden ve Fransız -Somaliland sınırı, Addis Ababa – Cibuti demiryolu hattı ve Haud bölgesi gibi bazı stratejik bölgeler geçici olarak İngiliz kontrolü altında kaldı. Sahada, İngilizler Etiyopya'nın sömürgecileri olarak hareket ediyor ve İngilizlerin ikili rolü devam ediyordu⁴⁵.

Ayrıca, İngilizler ülkenin ekonomisini idare etmek için para birimini, döviz kurlarını ve ithalat ve ihracatını kontrol etmeye çalıştılar. Etiyopya'nın dış ilişkilerinin idaresi de İngilizlerin kontrolüne geçti. Addis Ababa'da bulunan İngiliz Heyeti, Etiyopya hükümetinin resmi temasının olduğu tek irtibat kanalıydı. Bundan dolayı, 1942 tarihli anlaşma Etiyopya'nın egemenliğini zedeleyen maddeler içeriyordu⁴⁶.

⁴⁵ Zewde, a.g.e., s.143.

⁴⁶ Marcus, a.g.e., s.153.

Bunun yanısıra, İngiliz güçlerinin polis ve askeri personele vermiş olduğu eğitim ve teknik desteği imparatorun Bale, Tigray ve Ogaden bölgelerindeki isyanı bastırmasını sağlamış ve iç işlerinde kendi iktidarını pekiştirmesine yardım etmiştir.

Sonuç olarak, ABD'nin desteğiyle ve İngilizlerin hegemonik güçlerinin düşüşe geçmesiyle 1944 tarihli anlaşma tarafından değiştirilen 1942 tarihli anlaşma açık bir şekilde Etiyopya'nın bağımsızlığını ilan etmiş ve Etiyopya-ABD ilişkilerinin güçlenmesinin yolunu açmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Etiyopya'nın dış politikası, İngiliz hegemonyasından ve sömürgeci güçten kurtularak siyasi bağımsızlığını elde etmek amacıyla ilişkileri çeşitlendirmek üzere bir süper gücü diğerine karşı kullanma temeline dayanmıştır. Aynı dönemde Afrika Boynuzu'nda küresel güç rekabeti açık olarak görülmektedir. Fransa savaştan önce var olan statükoya dönmek istemiş, Rusya İngiltere'nin Afrika'daki ganimetlerden fazla pay talep etmesini engellemeye çalışmış idi. İngilizler ise Afrika Boynuzu'nda kendi gücünü pekiştirmeye uğraşmış ve ABD de bölgedeki varlığını yeni bir biçimde kurmaya gayret etmiştir⁴⁷. ABD ile SSCB arasında uluslararası arenada yükselen rekabet, İngiliz güçlerinin düşüşe geçmesi, ABD'nin, Avrupa ve Afrika'da komünizmin ilerlemesine karşı benimsediği kuşatma politikası Haile Selassie'nin Washington ile işbirliği yapmasını kolaylaştırmıştır. Askeri iletişimin ve askeri üslerin kurulmasını (Kangew Askeri Üssü veya daha önceden İtalyan'lara ait olan Deniz Telsiz İstasyonu) teşvik eden ABD'nin Etiyopya'nın bölgedeki jeopolitik pozisyonu üzerindeki çıkarları Etiyopya – ABD yakınlaşmasının bir diğer sebebiydi.

Bunların yanında, Haile Selassie, 1945'te Yalta Konferansından memleketine dönen Roosevelt ile Kahire'de görüşmüş ve aşağıdaki hususları müzakere etmiştir:

a) Etiyopya'nın Cibuti demiryolu hattı üzerindeki mülkiyet hakkı,

⁴⁷ Edmond J. Keller, "The Politics of State Survival: Continuity and Change in Ethiopian Foreign Policy", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 489, Jan. 1987, s. 81.

- b) Etiyopya'nın denize erişiminin serbest olması ve engellenmemesi,
- c) Eritre'nin geri alınması,
- d) Küçük ve modern bir ordu geliştirmek için askeri yardım alınması,
- e) Kalkınma projelerinde Amerikan yatırımlarının olması⁴⁸.

1952 yılında İngilizlerin desteklediği Eritre'nin kuzeybatı kısmının Sudan ile ve Ogaden bölgesinin de Somali ile birleştirilmesi teklifine karşı çıkan ABD, Eritre'nin Etiyopya'yla federasyonu şeklinde birleşmesini desteklemiştir. Eritre bir vilayet olarak 1955 yılında Etiyopya ile birleşti. Aynı yıl içinde, ABD, Etiyopya ile dostluk ve ekonomik ilişkilerin ilerletilmesi için bir anlaşma imzaladı. ABD ekonomik alandan ziyade askeri ve stratejik alanlarla ilgili olmuştur. Bundan dolayı, Etiyopya ABD'nin bütün Afrika için ayırmış olduğu askeri fonun % 60'ını alarak, ABD'den askeri yardım alan ülkeler arasında birinci sıraya yerleşti⁴⁹. Etiyopya, 1950'li yılların başlarından 1970'lere kadar yaklaşık olarak 180 milyon Amerikan Dolarlık askeri yardım aldı⁵⁰. Ayrıca, aynı dönemde yaklaşık olarak 2,500 Etiyopyalı askeri personel muhtelif kurslara katılmak üzere ABD'ye gönderildi⁵¹. Bundan dolayı, 1950 ve 1960'lı yılları Amerikan dönemi olarak tanımlamak mümkündür⁵².

Etiyopya – ABD yaklaşması kendisini farklı sosyal ve ekonomik sektörlerde gösterse de esas olarak askeri eğitim ve ekipman alanındaki işbirliği öne çıkıyordu. 1950 ve 1953 yılları arasında ABD Askeri Yardım Danışmanlık Grubu, 5 milyon Amerikan Doları maliyet ile her biri 60 bin askerden oluşan üç birliği eğitim için Etiyopya'ya göndermişti⁵³. 1964 - 69 yılları arasında Etiyopya bütçesinin % 20,9'unu askeri harcamalar için kullanıldı. Bu dönemde sağlık ve eğitim sektörleri için toplamda

⁴⁸ Abota, **a.g.e.**, s. 75.

⁴⁹ Zewde, **a.g.e.**, s. 186.

⁵⁰ **A.g.e.**

⁵¹ Abota, **a.g.e.**, s. 75.

⁵² Zewde, **a.g.e.**, s. 186.

⁵³ **A.g.e.**

bütçenin % 17,3'ü kullanılmıştı. Karşılaştırma yapacak olursak, diğer Afrika ülkelerinin ortalama askeri harcamaları % 8,7, sağlık ve eğitim harcamaları ise % 21 oranındaydı⁵⁴. Ayrıca, Etiyopya'nın (sivil havacılık, yol yapımı ve telekomünikasyon dâhil olmak üzere) iletişim, bankacılık ve eğitim sistemi büyük ölçüde Amerika ile olan ilişkilerden etkilenmişti ve farklı burs programlarıyla geliştirilmişti.

1960'lı yıllarda, dış ilişkilerdeki olumlu gelişmelere karşın içerde karışıklıklar hüküm sürüyordu. Vergiler ve toprak mülkiyeti politikaları ülkenin farklı yerlerinde toprak reformu lehine ve katı feodal sistem aleyhine köylü ayaklanmalarına yol açtı⁵⁵. Ayrıca, siyasi merkezileşme ve asimilasyonun Eritre ve Ogaden bölgesinde başlattığı ayrılıkçı hareketler yüzünden ülke kırılgan bir hale gelmiş ve 1960 yılında başarısız olan, fakat daha sonra 1974 yılında imparatorun canına mal olan ve ülkenin yönetimini ele geçiren bir askeri darbe girişimi için uygun bir ortam hazırlamıştı.

Abota, Haile Selassie dönemindeki Etiyopya dış politikasını beş prensip altında özetlemiştir⁵⁶. Birincisi, ülkenin, BM Komisyonu'nun kararı altında askeri birliklerini 1953 ve 1961 yıllarında sırasıyla Kore'ye ve Kongo'ya göndererek ortak güvenliğe katkıda bulunmasıdır. İkincisi, dost ülkelere yapılan kapsamlı ziyaretlerdir. Haile Selassie dış politikasını çeşitlendirmek ve yeni bir imaj oluşturmak amacıyla ABD ve SSCB'den Meksika ve Haiti'ye kadar yönetim süresince farklı müttefiklerini ve diğer ülkeleri ziyaret etmiştir. Üçüncüsü, esas olarak ABD tarafından desteklenen askeri modernleşmenin sürdürülmesi için Çekoslovakya, Belçika ve diğer ülkeler ile askeri açıdan güçlenmek için farklı anlaşmaların imzalanmasıdır. 1975 yılı itibariyle, Etiyopya'ya yapılan Amerikan askeri yardımı neredeyse 280 milyon Amerikan Doları'na ulaşmıştı. Ayrıca, 1953 ve 1976 yılları arasında 3.978 Etiyopya askeri

⁵⁴ Aaron S. Micheau, "The 1991 Transitional Charter of Ethiopia: A New Application of the Self Determination Principle", *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 28, No.2, 1996, s. 375.

⁵⁵ *A.g.e.*, s. 373.

⁵⁶ Abota, *a.g.e.*, s. 91-97.

personeli (bu rakam Afrika'daki toplam asker sayısının yarısından fazladır) ABD'de eğitilmiştir⁵⁷. Dördüncüsü, Bağlantısızlar Hareketi içerisinde yer alması Haile Selassie için dış politikasını çeşitlendirmede ve yeni bir imaj oluşturmada yardımcı olmuştur. Beşincisi, Pan Afrikacılık hareketi olup imparatorun Afrika kurtuluş hareketlerini desteklemesi ve kıtadaki uyuşmazlıkların ve çatışmaların sona erdirilmesi için uzlaştırıcı bir rol oynamıştır.

Bunun yanısıra İmparatorun arabuluculuk yeteneği Afrika devletlerinin özgürlüklerine kavuşmasından sonra ve Afrika Birliği Örgütü'nün kurulma sürecinde önemli rol oynamıştır. Afrika Birliği Örgütü'nün kurulmasında Monrovia ve Kazablanka grupları arasında arabuluculuk yapmıştır⁵⁸. Haile Selassie Etiyopya'nın Afrika'daki siyasi bağımsızlığını kendi lehine ciddi şekilde kullanmış ve "Afrika'nın Atası" ve "Afrika kurtuluş hareketinin sessiz hizmetkârı" olarak kendini konumlandırmıştır⁵⁹. Pan Afrika hareketini desteklemesi, etnik ayrımcılığa karşı durması imparatorluğunun ulusal bütünlüğünü güçlendirmeyi istemesinden kaynaklanmaktadır⁶⁰. Bunların bir sonucu olarak, UNECA, yani Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu 1958 yılında, Afrika Birliği Örgütü de 1963 yılında merkezlerini Addis Ababa'da kurmuşlardır. Bu tür bir imaj iç politikada meşruiyetin ve hükmetmenin kaynağı olarak kullanılmıştır.

Sonunda Haile Selassie'nin uzun süreli hükümdarlığı (1930 - 1974) birkaç iç ve dış etkene bağlı olarak sona ermiştir. Köylü isyan hareketi, Etiyopya Öğrenci

⁵⁷ Keller, **a.g.e.**, s. 82.

⁵⁸ **Kasablanka Grubu** 1960'lı yılların başlarında, Afrika'nın ve Pan Afrika görüşünün geleceği hakkında paylaşılan bir vizyona sahip Afrikalı devletlerin oluşturduğu gayriresmi bir kuruluş olup Afrika'nın siyasi olarak birleşmesi veya derinden bütünleşerek federe bir yapıya sahip olması gerektiğine inanmıştır. Grup genel olarak, Cezayir, Mısır, Gana, Gine, Libya, Mali ve Fas'tan oluşan Kuzey Afrika'daki sol görümlü radikal liderleri tarafından oluşturulmuştur. **Monrovia Grubu**, 8 – 12 Mayıs 1961 tarihleri arasında Monrovia'da Nijerya, Senegal ve Kamerun dahil olmak üzere Frankafon Afrika devletlerinin çoğunluğu tarafından yapılan resmi Bağımsız Afrika Devletleri Konferansı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Grubun üyeleri Afrika'nın bağımsız ülkelerinin siyasi federasyon ve derin bütünleşme olmaksızın işbirliği yapması ve uyum içinde var olması gerektiğine inanmıştır.

⁵⁹ Abota, **a.g.e.**, s. 93.

⁶⁰ Michael B. Bishku, "Israel and Ethiopia: From a Special to a Pragmatic Relationship", **Conflict Quarterly**, Vol.14, No. 2, Spring 1994, s. 41.

Hareketi'nin başlaması, imparatorun iç politikadan kopması ve dikkatini dış politikaya yöneltmesi ve toprakların çoraklaşması başta gelen iç etkenler olmuştur. Etiyopya'nın jeopolitik önemini azaltan küresel düzeyde yaşanan politik değişiklikler ve giderek kötüleşen Etiyopya – ABD ilişkileri ise Haile Selassie'nin hükümdarlığını sona erdiren dış etkenler arasında sayılabilir.

IV. Askeri Derg Rejimi (1974 -1991) ve Rejimin Dış Politikası

1974 yılının Haziran ayında 120 subay tarafından oluşturulan Silahlı Kuvvetler Koordinasyon Komitesi (Derg)⁶¹ ülkenin siyasi kontrolünü ele almış ve imparatoru tahttan indirmişti. Böylelikle, Haile Selassie'nin tahttan indirilmesi Etiyopya tarihindeki en uzun ve en önemli hükümdarlıklardan birini sona erdirmekle kalmamış, aynı zamanda kökenlerini Kral Süleyman ve Sheba Kraliçesine dayandıran bir hanedanlığın da sonunu getirmiştir⁶². Geçici Askeri İdari Konsey hemen kurulmuş ve yurt dışından dönen sol görüşlü entelektüellerin Marksist ve Leninist ideolojik kimliğinin ve Etiyopyalı Öğrenci hareketinin propagandasının etkisi altında sosyalist devlet ideolojisini benimsemiştir⁶³.

Bunun yanı sıra, temelde Marksist ve sosyalist ideolojiye dayanan muhalif gruplar, özellikle Etiyopya Halk Devrimci Partisi (EPRP – Ethiopian People's Revolutionary Party) ve *Me'ison* olarak bilinen Tüm Etiyopya Sosyalist Hareketi (AESM – All - Ethiopian Socialist Movement) ve onların taraftarları Haile Selassie'nin düşmesinin ardından Derg ile meşruiyet ve güç mücadelesi içerisine girdiler. Bu gruplar arasındaki gerginlikler kentsel gerilla savaşına dönüştüğünde Derg, farklı sınıfların

⁶¹ Derg veya Dergue komite veya eşitlerin oluşturduğu grup anlamına gelmekte olup genel olarak Geçici Askeri İdari Konseyi oluşturan, 1974 yılının Haziran ayında iktidarı ele geçiren askeri cuntanın kısaltılmış ve resmi adı olarak kullanılmaktadır.

⁶² Zewde, **a.g.e.**, s. 235.

⁶³ Merera Gudina, "Ethnicity, Democratisation and Decentralization in Ethiopia: The Case of Oromia", **Eastern Africa Social Science Research Review**, Vol. 23, No.1, January 2007, s. 90.

desteklediği Derg karşıtı kentsel ayaklanmaları sona erdirmek için “Kızıl Terör” adıyla, vahşi ve ölümcül mücadelesini başlatarak bu ayaklanmalara cevap verdi. Öte yandan, Devrim Düşmanlarıyla mücadele adı altında Derg kendi içindeki güç mücadelelerini sonlandırma yoluna gitti⁶⁴. Derg ve karşıtları arasındaki şiddetli çatışmalar binlerce Etiyopyalının hayatına ve on binlercesinin de işkenceye maruz kalmasına neden olmuştur. Dahası, Askeri Derg rejiminin üyeleri arasındaki güç mücadeleleri ve anlaşmazlıklar, Albay Mengistu Haile Mariam’ın 1977 yılında iktidar üzerinde bir hâkimiyet kurmasına kadar Derg içerisindeki ılımlı liderler ve üyelerin idam edilmesi ile sonuçlandı⁶⁵.

Sosyalist devletçi ideolojinin kabul edilmesinden sonra sosyalist blok ile ilişkiler kuvvetlendi. Kısa süre içinde, SSCB ile ilişkiler, 1953 Etiyopya – ABD karşılıklı Savunma Anlaşması’nın sonlanması üzerine stratejik ortaklık seviyesine kadar gelişti. Küba devlet başkanı Fidel Castro, 1977 yılının Nisan ayında Etiyopya’ya yapmış olduğu ziyaret esnasında, bölgedeki ülkeler arasında dostane ilişkiler kurulmasını temin etmek için Etiyopya, Somali, Yemen Demokratik Cumhuriyeti (Güney Yemen) arasında proleter enternasyonalizm altında bölgesel bir konfederasyonun kurulmasını teklif etti. Aynı yılın Mayıs ayında Mengistu Moskova’yı ziyaret etti ve SSCB ile ekonomik, kültürel ve askeri işbirliği anlaşmaları imzaladı⁶⁶.

Konfederasyon, isteksizlik, tarihsel ve dini farklılıklar Menelik’in işgali ile ülkeye katılmış olan Etiyopya’nın güneydoğusunda yer alan Ogaden bölgesinin Somali’ye bağlanması talebi, Somali’deki milliyetçilik hareketler, Etiyopya ve Somali arasındaki tarihsel düşmanlık gibi nedenlerle gerçekleşmedi⁶⁷. Somali lideri Siad

⁶⁴ Marcus, **a.g.e.**, s. 193-194.

⁶⁵ **A.g.e.**

⁶⁶ Zewde, **a.g.e.**, s. 254.

⁶⁷ Marcus, **a.g.e.**, s. 198-199.

Barre'nin 1977 yılının Mayıs ile Haziran ayları arasında Etiyopya'yı işgal etmesiyle bu fikir tamamen ortadan kalktı.

Derg'in emperyalizm, sömürgecilik, yeni sömürgecilik, ırkçılık, Çin karşıtlığı ve Siyonizm'e⁶⁸ karşı mücadele verme gayretine rağmen Sovyetler tarafından verilen tavsiyeleri uygulamada çekimser kaldığı gözlenmiştir. Çoğunlukla Batı dünyasına bağımlı olan faydacı ekonomi politikası çekimserliğin temel sebebiydi. Örneğin, Sovyetlerin Etiyopya'da işçi partisi kurulması ve Sovyet stili bir anayasanın benimsenmesi için diretmesine rağmen, bunların gerçekleşmesi on yıl sürmüştür. Tek partili üniter bir devlet olan Etiyopya Demokratik Halk Cumhuriyeti ancak 1987 yılının Eylül ayında kuruldu.

Derg rejiminin üzerinde durduğu dış politika hedefleri şunlardır⁶⁹: 1) Sınır bütünlüğünü ve ulusal birliği sağlamak için ulusal güvenlik, 2) İktidarı pekiştirmek ve hem yurttan hem de yurt dışında kabul görmek için rejimin savunulması ve meşruiyet kazanması, 3) Etiyopya toplumunun yeniden yapılandırılması. Bu hedeflere ulaşmak küresel ve bölgesel düzeyde meydana gelen siyasi olaylar tarafından zorlaştırılmıştı. 1970'lerin küresel ekonomik durgunluğu, enerji krizi, hâlihazırda devam eden Ortadoğu sorunları ve İran'da gerçekleşen devrim Derg'in dış politika oluşturmalarını zorlaştıran faktörlerdi. Haile Selassie'nin iktidardan indirilmesinden sonra, Etiyopya'nın dış politikası hemen değişmedi. Derg ilk başta Haile Selassie'nin dış politika önceliklerini devam ettirmeye çalışarak içerde iktidarını pekiştirmeye odaklandı. Ancak, Marksist ideolojinin benimsenmesi Etiyopya – Batı bloğu ile ilişkilerini açık bir biçimde çıkmaza soktu.

Derg yönetimi devam ederken öğrenciler, yurt dışından gelenler ve işçi sendikaları tarafından sivil hükümet için taleplerde bulunulmaya devam edildi ve Derg

⁶⁸ Tekle, **a.g.e.**, s. 480.

⁶⁹ **A.g.e.**, s. 479.

üyeleri arasında ciddi politika farklılıklarının meydana geldi. Devlet başkanı ve hükümet başkanının görevleri, hapiste bulunanların geleceği, Eritre krizi, toprak reformu ve tabii ki yeni hükümetin teşkilatlanması gibi hususlar yüzünden iç savaş başladı⁷⁰. ABD 1974 yılının Kasım ayında 60 siyasi mahkûmun idam edilmesi üzerine Etiyopya'da insan haklarının ihlal edilmesiyle ilgili olarak endişelerini dile getirmeye başladı. İki ay sonra Eritre'de askeri mücadelenin kriz seviyesine ulaşmasıyla endişeler daha da arttı. O dönemde, Jimmy Carter insan haklarını kendi dış politikasının merkezi haline getirmeye söz vermişti. Bu sebeple, Etiyopya, Arjantin ve Uruguay'a verilen yardımların, ağır insan hakları ihlalleri sebebiyle 25 Şubat 1977 tarihindeki yeni bütçe yılında azaltılacağı Amerikan hükümeti tarafından ilan edildi⁷¹.

Derg'in ulusal güvenliği ve ülkenin bütünlüğünü sürdürmeyle ilgili dış politika gündemi Eritre'deki ayrılıkçı hareketin yoğunlaşmasıyla sorgulanmaya başladı. Ogaden bölgesinin Somali Ulusal Ordusu tarafından 1977 yılında işgal edilmesiyle de bu sorgulama şiddetini daha da artırdı. 1953 yılında yapılan anlaşma gereğince Amerikan hükümetinin askeri yardımının reddedilmesi, durumu daha da kötüleştirdi. Derg'in ABD'den silah ve mühimmat desteğine dayanan dış politika hedefleri başarısız oldu. Dahası Mengitsu, Asmara'da bulunan ABD'nin Kangew askeri üssünün kapatılmasını emretti ve 1977 yılının Nisan ayında Addis Ababa'da bulunan Amerikan büyükelçiliğinin personelinin sayısı sınırlandırıldı. Böylece Etiyopya – ABD ilişkileri daha da kötüleşti. Bu durum Etiyopya – SSCB ilişkilerinin daha da uyumlu hale gelmesini sağladı. Sonuç olarak ABD, Etiyopya'nın komşuları ile askeri ilişkiler kurarak Etiyopya'yı izole etmeye dayanan bir kuşatma stratejisi izlemeye başladı. Bu amaçla, Mısır, Sudan, Kenya, Somali ve Umman gibi ülkelerden Orta Doğu ve Basra Körfezi'nde yararlanılabilecek Acil Müdahale Gücünü konuşlandırmaları için askeri üs

⁷⁰ Marcus, **a.g.e.**, s. 190.

⁷¹ Keller, **a.g.e.**, s. 84.

için yer tahsis etmelerini istendi. Bu gelişmeler karşısında SSCB'nin desteği ile Etiyopya, Güney Yemen ve Libya bir araya gelerek ortak dayanışma içine girdiler ve ABD veya onun mütefiklerinin kendi iç işlerine karışmalarını engellemek için karar aldılar⁷².

Etiyopya – SSCB ilişkileri esas olarak Etiyopya'nın ideolojik bağımlılığına ve ülkenin farklı yerlerinde ayaklanan grupların bastırılması amacıyla askeri yardımlara dayanıyordu. Sovyetler silah yardımı ve Somali'den geri dönen 1000'den fazla askeri danışmanın Etiyopya'da konuşlandırılmasını sağlamıştı. 1977 ile 1990 yılları arasında SSCB Etiyopya'ya yaklaşık olarak 13 milyar Amerikan doları askeri yardımda bulunmuştu⁷³. SSCB'nin askeri yardımı ve Küba'dan gelen 17 bin adet askerin ve 4000 askeri danışmanın ve Güney Yemen güçlerinin katılımı ile Somali'nin Etiyopya'yı işgal girişimi geri püskürtüldü. Ayrıca, Derg, Küba, Doğu Almanya, Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Güney Yemen ve 1980'li yılların sonlarında Kuzey Kore dâhil olmak üzere, diğer sosyalist devletlerden askeri yardım ve danışman aldı⁷⁴. Etiyopya ordusunun büyüklüğü 1976 yılında 65 bin personelden 1986 yılında neredeyse 300 bin personele kadar arttı ve 1974 ile 1982 yılları arasında Etiyopya'nın askeri harcamaları on kat artarak 381 milyon doların üzerine çıktı⁷⁵. Derg, Moğolistan Demokratik Cumhuriyeti dâhil olmak üzere hemen hemen bütün sosyalist ülkelerle birçok ekonomik, sosyal, siyasi, ticari, kültürel, eğitim, diplomatik ve idari anlaşma ve protokol imzaladı⁷⁶.

Bununla beraber, Derg'in sosyalist blok ile yaklaşması Afrika Birliği Örgütü ve Bağlantısızlar Hareketi'ndeki pozisyonunu zayıflattı. Etiyopya, SSCB'nin Bağlantısızlar Hareketi'nin doğal destekçisi olduğunu iddia ediyordu. SSCB birkaç kez

⁷² A.g.e., s. 85.

⁷³ Ofcansky ve La Verle, a.g.e., s. 151 - 152.

⁷⁴ A.g.e.

⁷⁵ Keller, a.g.e., s. 85.

⁷⁶ Tekle, a.g.e., s. 486.

Etiyopya ile olan iyi ilişkilerini Afrika politikasını geliştirmek için kullandı ve Etiyopya 1970'li yılların sonunda ve 1980'li yılların başında ilerlemeci hareket altında Afrika'daki Marksist rejimler arasındaki gayri resmi bir ağın oluşturulmasında hayati bir rol oynadı. Mengistu, Namibya'daki kurtuluş hareketini destekledi, Güney Afrika'daki ırkçı yönetimin ve Rodezya'daki beyaz azınlığın yönetiminin sona erdirilmesi için uğraştı⁷⁷.

Tarım ürünleri ihracına dayanan ekonomik alan da iç politikadaki güvensizlik ve ülkede tekrar eden kuraklıklardan ciddi şekilde etkilendi. Ülkede meydana gelen insani krizle mücadele için gelen yabancı yardımların en büyük kısmı Batılı ülkelerin katkılarından oluşmaktaydı. Batılı ülkelerin ekonomik yardımı, iç savaşın sürdüğü kuzey bölgeleri ve merkezi kısımlar üzerinde yoğunlaşmıştı. Bu açıdan, 1980'li yıllarda Batı dünyası Etiyopya'ya yapılan ekonomik yardımın % 90'dan fazlasını gerçekleştirirken, sosyalist blok yapılan ekonomik yardımların yalnızca % 10'una katkıda bulunmuştu⁷⁸. Avrupa Komisyonu, Dünya Bankası, IMF, USIAD ve İsveç Uluslararası Kalkınma Dairesi katkıda bulunanların başında geliyordu. Örneğin, IMF hemen hemen 100 milyon Amerikan doları miktarında bir kredi vermeyi kabul etti⁷⁹. Rejim, IMF politikalarını kabul etmediğini iddia etse de IMF'nin verdiği krediyi kabul etti. Batı dünyası ekonomik yardım ve Etiyopya ile olan ticari ilişkilerde üstünlüğe sahip olsa da, Derg'in dış politika önceliklerini sosyalist dünya ile ilişkilendirmesi sebebiyle siyasi alan SSCB ve Doğu Bloğu tarafından kontrol edilmekteydi.

Ayrıca, Etiyopya'nın Afrika Boynuzu'ndaki jeopolitik pozisyonu sadece süper güçlerin değil, aynı zamanda bölge ile ilgilenen bölgesel güçlerin de dikkatini çekiyordu. Etiyopya'nın stratejik pozisyonu petrol zengini olan Ortadoğu ve Basra Körfezi'ne, Kızıldeniz nakliye hatlarına ve askeri açıdan önemli olan Hint Okyanusu'na

⁷⁷ A.g.e., s. 495.

⁷⁸ Ofcansky ve La Verle, a.g.e., s. 152.

⁷⁹ A.g.e.

olan yakınlığından kaynaklanmaktaydı. İsrail ve farklı Arap ülkeleri vekâlet savaşlarını genişletmişlerdi ve Batı Avrupa dışında Japonya ve Çin de Etiyopya'ya ilgi duymaktaydı⁸⁰. İsrail, Kızıldeniz'i bir Arap denizi olmaktan kurtarmak için Etiyopya'nın stratejik pozisyonuyla ve Derg'in takas etmeye çalıştığı *Bete İsrail* olarak isimlendirilen) Felasha'larla yakından ilgileniyordu. Etiyopya-İsrail ilişkilerindeki 1973 yılında meydana gelen problemlere rağmen Derg rejimi yeniden ilişkilerini normalleştirme ve düzeltme girişimlerinde bulundu. Yaklaşık olarak Felasha kabilesinin on bin üyesi 1984 yılında Moses isimli gizli bir operasyon ile ülkeden dışarı çıkarıldı ve on beş bin kabile üyesi daha 1991 yılında Solomon Operasyonu isimli gizli bir operasyon ile ülkeden İsrail'e gönderildi⁸¹. Bunun karşılığında İsrail, askeri yardım yapmayı kabul etti ve bunun için 35 milyon Amerikan Doları ödemede bulundu⁸².

İç güvensizlik ve istikrarsızlık Derg'in dış politika perspektiflerinin esas zorluklarıydı. İlk olarak, ülkenin farklı yerlerinde başta Eritre Kurtuluş Cephesi (ELF – Eritre Liberation Front), Eritre Halk Kurtuluş Cephesi (EPLF – Eritrean People's Liberation Front), Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (TPLF – Tigray People Liberation Front) ve Oromo Kurtuluş Cephesi (OLF – Oromo Liberation Front) olmak üzere kırsal kökenli etnik-milliyetçi ayaklanmalar en önde gelen potansiyel zorluklar arasındaydı. Günden güne büyüyen güvensizlik ve Derg'in özellikle Kuzey Etiyopya'da bulunan isyan hareketlerini bastırmada başarısız olması tartışmasız bir şekilde isyancılara askeri ve moral destek sağlayarak rejime karşı mücadele eden iç ve dış muhalefeti harekete geçirdi.

Ayrıca isyan hareketleri, Derg rejiminin dış politikasını değiştirmesine yol açtı. Derg, Arap ülkeleriyle ilişkilerini normalleştirmeye ve yumuşatmaya başladı ve bunu İsrail ile kurulan iyi ilişkiler takip etti. 1987 ve 1988 yıllarında Mengistu Eritre

⁸⁰ Tekle, a.g.e, s. 484.

⁸¹ Marcus, , a.g.e, s. 154 - 155.

⁸² A.g.e.

meselesiyle ilgili müzakereler yapmak için Suriye'ye ve Suudi Arabistan'a ziyaretlerde bulunurken, başbakan da ilişkilerin yumuşatılması ve Mısır'ın Eritre probleminin çözümü için yapmış olduğu yardım teklifini değerlendirmek üzere Mısır'a bir ziyaret gerçekleştirdi⁸³.

İkinci olarak, küresel ve yerel etkenlerdeki değişikliklere bağlı ekonomik krizler Derg'in dış politikada sıkıntı yaşamasına neden olan etkenler arasındaydı. İthal ikameci politikaların ve işgücü ağırlıklı endüstrilerin ve kamu sektörü yatırımlarının teşvik edilmesine dayanan on yıllık (1984/85 - 1994/95) Merkezi Ekonomik Kalkınma ve Dönüşüm Planı başarısız olmuştu. Yüzde 3,5 olarak planlanan ekonomik kalkınma ve büyüme kötü yönetim ve Ulusal Devrimci Kalkınma Kampanyası (*Zemacha*)'nın başarısız olması sebebiyle sağlanamadı.

Dahası, ülkede herkesi etkileyen 1984 ve 1985 yıllarındaki ciddi kuraklık ve açlık ülkenin sosyoekonomik durumunun kötüleşmesini hızlandırdı. Örneğin, Derg Etiyopya İşçi Partisinin (WPE – Workers Party of Ethiopia) kuruluşu ve Derg'in onuncu yıl kutlamaları pahalı lüks harcamalara yol açarken toplam nüfusun bir kısmı ölüm riskiyle karşı karşıyaydı ve yiyecek bulabilmek için evlerini terk etmekteydi⁸⁴. Ayrıca, temel gıda tüketim maddelerindeki enflasyonun tavan yapması ve 1988 yılında hükümet gelirlerinin yüzde 54'ünü temsil eden 1,5 milyar Amerikan Doları üzerinde harcamaların artması ciddi bir şekilde ülkenin ekonomisini etkiledi. 1974 yılında yalnızca 51,4 milyon Amerikan Doları olan Etiyopya'nın dış borcu, 1988 yılında 530,5 milyon Amerikan Dolarına yükseldi⁸⁵. Aslında ülke iflas etmişti⁸⁶. Gudina'nın Derg'in ekonomik faaliyetlerini incelediği eserinde belirttiği gibi bütün ekonomik indekslerle

⁸³ Ofcansky ve La Verle, **a.g.e.**, s. 154.

⁸⁴ Marcus, **a.g.e.**, s. 212-213.

⁸⁵ **A.g.e.**

⁸⁶ **A.g.e.**

ülke ilerlemek yerine geriye doğru gitmiş ve dünyadaki en fakir üçüncü ülke pozisyonuna düşmüştü⁸⁷.

Üçüncü olarak, küresel ve bölgesel siyasi ortam, özellikle Gorbaçov'un Perestroyka ve Glasnost politikaları, sosyalist düzeni kurumsallaştırmanın arifesinde olan rejimi ciddi şekilde yaralamıştı. Daha fazla Sovyet askeri yardımı almak için Mengistu'nun Moskova'yı 1988 yılının Temmuz ayında ziyaret etmesine rağmen, Moskova Mengistu'nun talebini reddetmiş ve en fazla ekonomik ve politik özgürleşme reformları için destek verebileceğini ifade etmişti. Dahası, İtalya ve ABD'nin arabuluculuğu altında EPLF ve EPRD⁸⁸ ile barış görüşmelerinin başlamasını sağlayacak şekilde, Eritre sorununda siyasi çözüm yolları araması tavsiyesinde bulunmuştur⁸⁹.

Dördüncüsü, 1989 yılının Mayıs ayında gerçekleşen darbe girişiminden sonra, Mengistu'nun askeri tasfiye hareketine geçmesinin ardından isyancı hareketler karşısında ordunun belirgin bir yenilgiye uğraması askerin moralini düşürmüştü ve tam teçhizatlı olarak bazı askerlerin isyancı gruplara katılmasına yol açmıştı. Askeri güçlerin başarısızlığı ve zayıflığı hükümeti SSCB dışında yeni silah tedarikçileri aramaya zorladı. Derg'in Çin ve İsrail (1973'te Arap-İsrail savaşlarında dondurulan) ile iyi ilişkilerini sürdürme ve yeniden değerlendirmekte geç kalması bu temeller üzerine oturmuştu.

⁸⁷ Merera Gudina, "The Ethiopian Transition from Military Autocracy to popular Democracy: Some Major Issues for Consideration in Crossing the Cross roads", **A Journal of African Studies**, Vol. 22, No. 1-2, 1994, s. 80.

⁸⁸ EPRDF (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front – Etiyopya Demokratik Devrimci Halk Cephesi), Etiyopya Demokratik Halk Hakeretinin (EPDM – Ethiopian People's Democratic Movement), Oromo Demokratik Halk Organizasyonunun (OPDO – Oromo People's Democratic Organization), Güney Etiyopya Demokratik Halk Cephesinin (SEPDF – Southern Ethiopia People's Democratic Front) bir koalisyon oluşturmasıyla 1989 yılında kurulmuş olan bir şemsiye örgüttür. Fakat ilk çıktığında Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (TPLF – Tigray People's Liberation Front) grubun baskın siyasi ve askeri gücüydü.

⁸⁹ Gudina, **a.g.e.**, s. 80.

Diğer iç problemlerin yanı sıra, yukarıdaki küresel ve bölgesel ortam Derg rejiminin çökmesine yol açtı ve Mengistu 21 Mayıs 1991 tarihinde, kendisine sığınma ve güvenlik temin eden Robert Mugabe'nin bulunduğu Zimbabwe'ye kaçtı.

28 Mayıs tarihinde Etiyopya Halk Devrimci Demokratik Cephesi (EPRDF – Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front) Addis Ababa'da iktidarı devraldı.

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ETİYOPYA’NIN SİYASİ, SOSYO - KÜLTÜREL VE EKONOMİK DİNAMİKLERİ (1991- 2016)

I. Derg’in Çöküşü, EPRDF’nin İktidarını Pekiştirmesi ve Devletin

Yapılandırılma Süreci

Derg, Etiyopya’yı on yedi yıl boyunca yönetti ve çöküşüne yol açan bir dizi iç ve dış sosyopolitik dinamiklerle mücadele etti. Sosyoekonomik kriz üst üste gelen siyasi ve bürokratik problemlere bağlı olarak derinleşti. Esas olarak, iç savaş ve şiddet olayları, askeriye’nin moralini bozan ve Mengistu’yu kabinesini yeniden yapılandırmaya zorlayan Eritre’deki askeri yenilgiden sonra 1989 yılında meydana gelen darbe girişimi ülkedeki krizi daha da karmaşık bir hale getirdi ve Mengistu’yu ABD ve İtalya’nın desteğini alarak ayrılıkçı gruplar ile barış görüşmeleri yapmaya zorladı⁹⁰. 27 Mayıs 1991’de Londra’da Amerika’nın Afrika ile ilgili Dış İşleri Bakan Yardımcısı ve batılı diplomatlar ile TPLF’nin, OLF’nin, EPLF’nin ve Derg’in temsilcileri arasında Harman Cohen’in arabuluculuğu ile yapılan barış görüşmeleri, EPRDF’nin askeri açıdan üstün olması ve Addis Ababa’ya doğru harekete geçmesi sebebiyle başarısızlığa uğradı. EPRDF, düzeni tesis etme ve akan kanı durdurma maksadıyla Addis Ababa’ya girmek için uluslararası arabuluculardan onay aldı⁹¹. Bununla beraber, Eritre’nin ayrılmasına, federalizme ve hükümetin toprak mülkiyetine karşı çıkan diğer Pan Etiyopya siyasi örgütleri, askeri grupları destekleme amacıyla kasıtlı ve sistematik olarak göz ardı edilmişlerdi. Etiyopya’da kapsamlı, demokratik ve eşitlikçi bir siyasi sistem kurma

⁹⁰ Ofcansky ve La Verle, **a.g.e**, s. 148.

⁹¹ Theodore M. Vestal, **Ethiopia: A Post-Cold War African State**, Westport, Connecticut London, Greenwood publishing Groups, 1999, s. 5.

şansı, militan gruplara Batılıların siyasi ve maddi destek vermesinden dolayı engellenmiş oldu.

Ayrıca, SSCB'nin çöküşünden sonra küresel alanda meydana gelen değişiklikler Marksist ve Leninist ideolojiyi benimseyen TPLF'yi müttefik bulmakta zorlandı. Meşruiyet arayışı için, TPLF hızlı bir şekilde çok partili demokrasiye geçiş için geçici bir hükümet kurmak üzere Addis Ababa'ya giren etnik askeri örgütlerle ilişki kurarak güç mücadelesinin şeklini değiştirdi.

Addis Ababa'da 1-5 Temmuz 1991 tarihleri arasında toplanan Etiyopya'nın Barışçıl ve Demokratik Kongresi sonrasında EPLF'nin gözetimi altında Etiyopya Geçici Hükümeti (TGE) kuruldu ve geçici anayasa kabul edildi.

Geçici anayasa 22 Temmuz 1991 tarihinde, demokrasi ve BM İnsan Hakları Bildirgesine bağlı olarak, Etiyopya'daki etnik grupların kendi kaderlerini tayin hakkın esas olarak oluşturuldu⁹².

Farklı etnik kökenden gelmelerine rağmen Derg rejimine karşı ortak mücadele yürüten gruplar⁹³ ülkedeki bütün eşitsizliklerin demokratikleşme, kendi kaderini tayin hakkına saygı ve devlet sisteminin yeniden inşası ve yapılandırılması yoluyla sona erdirilmesini talep ettiler. Bununla beraber, kurulan Geçici Etiyopya Hükümeti istenenleri yerine getirmekten uzaktı.

Geçici anayasasının 3. maddesi komşu ülkelerde⁹⁴ istikrarsızlık yaratma şeklindeki eski politikanın sona erdiğini belirtirken, hükümetin dış ilişkilerinin prensiplerini de ortaya koymuştu. Devletlerin egemenliği ve eşitliğine saygı duyulması,

⁹² Ethiopian Transitional Government, "Charter for the Transitional Period", **Negarit Gazeta**, No.1, Addis Ababa, 22 Temmuz 1991, s. 1.

⁹³ Etnik-Milliyetçi ayaklanmalar, Tigray, Bale, Gojjam, Yeju Wello, Gedeo ve diğer vilayetlerde imparatorluğun arazi müsadere, vergi artışı ve köylüleri sömürmesinden dolayı ortaya çıkan ve Haile Selassie tarafından bastırılan köylü ayaklanmalarıydı. Küresel siyasi ortam tarafından şekillendirilen Etiyopyalı Öğrenci Hareketi Soğuk Savaş döneminin ideolojik gidişatının bir sonucuydu. Siyahi Amerikan Hareketi, Pan Afrika Hareketi ve Afrika'daki kurtuluş hareketleri ülkedeki etnisite haklarının mücadelesini yoğunlaştıran ana sebepler arasındaydı. John Sorenson, "History and Identity in The Horn of Africa", **Dialectical Anthropology**, Vol. 17, No. 3, 1992, s. 227-252.

⁹⁴ Ethiopian Transitional Government, **a.g.e.**, s. 2.

uluslararası ilişkilerde başka devletlerin iç işlerine karışılmaması, karşılıklı çıkarların gözetilmesi ilkelerini ortaya koymuştu. Geçici hükümetin başarısızlıkları daha başlangıçta ortaya çıkmıştı; devleti ve toplumu EPRDF'nin modeline göre şekillendirme çabası ülkede eşitlikçi bir siyasi sistemin kurulmasını engellemişti. Gudina'ya göre, EPRDF sayısı rasgele belirlenen 87 koltuklu konseydeki aslan payını alarak geçici hükümeti organize etmeye koyulmuştu⁹⁵. Tamamen çökmüş ve iflas etmiş bir ülkeden devraldıkları teknik ve finansal açıklarla mücadele etmede, ideolojik değişiklik EPRDF'ye fayda sağlasa da 1991 Temmuz'dan bu yana ortaya çıkan siyasi ortam ve EPRDF'nin işleyiş tarzı geçici hükümetin bütün temel hususlarda eski ayak oyunlarının bir kopyası haline gelmesine yol açtı⁹⁶.

II. EPRDF'nin Gücünü Pekiştirmesi ve Devleti Tasarlaması

EPRDF'nin yeni kurulan partiler üzerindeki siyasi ve askeri üstünlüğü ve uzlaşılmamış siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik çıkarlar üzerindeki diyalog eksikliği ülkenin birçok yerinde bir dizi çatışmaya yol açtı. Böylelikle, kuşatıcı, meşru ve temsil özelliği olan bir hükümet kurma fırsatı yok oldu. Gerginlikler Oromia ve Ogaden bölgeleri başta olmak üzere ülkenin farklı yerlerinde çatışmalara dönüştü.

EPRDF'ye karşı olan partilerin artan tacizleri yoğunlaştı. Gudina'nın da belirttiği gibi, Oromo Halk Demokratik Organizasyonu (OPDO – Oromo People's Democratic Organization), Oromiya (OLF- Oromia Libretion Front), Etiyopya Halk Demokratik Hareketi (EPDM –Ethiopian People's Democratic Movement) ve Tüm Amhara Halk Organizasyonu (AAPO – All Amhara People's Organization) ile

⁹⁵ Gudina, a.g.e., 1994, s. 70.

⁹⁶ A.g.e.

savaşırken EPRDF'nin desteklediği güney Etiyopyalı gruplar kendi bölgelerindeki karşıt grupları taciz etmekteydi⁹⁷.

Son olarak, 1993 yılının sonunda, iç siyasi ortamın artan kırılganlığı sebebiyle, TPLF ve OLF'nin çatışan amaçlarının farklılaşmaya başlaması Etiyopya'nın geçici hükümetini kuran koalisyonun dağılmasına neden oldu. TPLF'nin Etiyopya'yı Tigreli elitler çevresinde yeniden yaratma amaçlı hegemonik emelleri ile OLF'nin Oromo halkının nüfusu ile orantılı iktidardan pay alma emelleri bir arada yürümedi⁹⁸. OLF, ONLF ve diğerleri tarafından referandum mevzusu dile getirilse de, TGE yangına körükle gitti. Siyasi söylemler, OLF ile TPLF'nin desteklediği (liderleri en iyi ihtimale Eritre ve Tigray kurtuluş Cephelelerinin ellerindeki bağımlı, eski savaş mahkumları olan) OPDO arasında askeri çatışmaları tetikledi ve bu durum OLF'nin ve ONLF ve TGE'den farklı görüş ve politikaları olan diğer partilerin dışarıda kalmasıyla sonuçlandı. Tüm Amhara Halk Organizasyonu, Oromia'nın Kurtuluşu İslami Cephesi (IFLO - Islamic Front for the Liberation of Oromia), Gedeo Halk Demokratik Organizasyonu (GPDO – Gedeo People's Democratic Organization) ve Etiyopya Demokratik Eylem Grubu (EDAG –Ethiopian Democratic Action Group) bölgesel seçimleri boykot etti⁹⁹. Sadece EPRDF grupları ve destekledikleri partiler geçici hükümet koalisyonunda kaldı. Etnik temelli şehir elitleri ve diasporalar arasında daha çok destek bulan Pan Etiyopya partileri ise, “eski rejimin kalıntıları” ve “barış karşıtı unsurlar” suçlamaları altında siyasi mücadelenin dışında kaldılar.

Diğer taraftan, 1992 tarihinde Etiyopya Demokratik Eylem Grubu (EDAG – Ethiopian Democratic Action Group) ve Etiyopya Demokratik Güçler Koalisyonu (COEDF - Coalition of Ethiopian Democratic Forces) gibi yeni çok etnik unsurlu koalisyonlar EPRD'ye karşı etkin muhalefet yapmak için ortaya çıktı.

⁹⁷ A.g.e., s. 72.

⁹⁸ Gudina , a.g.e., 2007, s. 92.

⁹⁹ Micheau, a.g.e., s. 379.

Ancak, COEDF de başarısız olup sonradan dağıldı. Yukarıdaki iç politika ortamı kendi politikalarına ve çıkarlarına müttefik arayan ABD'nin, Avrupalı müttefiklerin ve İsrail'in desteği ile devam ederken, TPLF /EPRDF içinde baskın hale geldi ve sosyal bir tabanı¹⁰⁰ olmadan 1994 ve 1995 yıllarında yapılan ve EPRDF'nin meşruiyetini protesto etme amacıyla muhalif partilerin çoğu tarafından boykot edilen yerel yönetim ve federal meclis seçimlerinde bütün Etiyopya'da siyasi gücü eline geçirdi. Göstermelik seçimlerin uluslararası standartlara göre özgür ve adil olmadığını belirten birkaç gözlemci raporuna rağmen, etnik temelli Federal Demokratik Etiyopya Cumhuriyetinin ilk parlamentosu görevine başladı.

III. Etnisite ve Kendi Kaderini Belirleme Hakkı

Birçok Afrika ülkesinde olduğu gibi, Etiyopya da farklı sosyo-ekonomik ve siyasi özelliklere sahip birçok farklı etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Etnik konular ve kimlik politikası, sömürgecilik döneminden bu yana Afrika siyasetinin temel meselesi olmuştur.

Etiyopya nüfusunun % 34,4'ü Oromo, % 27'si Amhara (Amaralar), % 6,2'si Somalili, % 6,1'i Tigreli (Tigreler), % 4'ü Sidama, % 2,5'i Gurage, % 2,3'ü Welaita, % 1,7'si Hadiya, % 1,7'si Afar, % 1,5'i Gamo, % 1,3'ü Gedeo, % 1,3'ü Silte, % 1,2'si Kefficho ve % 10,5'i diğer etnik gruplardan oluşmaktadır¹⁰¹.

Bununla beraber, Etiyopya'nın Menelik II tarafından kurulmasından bu yana, Amhara kültürüne asimile etme, Hristiyanlığı empoze etme, diğer etnik grupları ihmal etme, kuzeyli feodal sömürü sistemini kurumsallaştırma, kuzeyden getirilen nüfusun güneylilerin arazilerine yerleştirilmesi ve ulusal kültür adı altında güneylilerin yerel

¹⁰⁰ Berhe Aregawi, "The EPRDF and the Crisis of the Ethiopian State", **International Conference on African Development (paper 5)**, Kalamazoo / Michigan, 2001, s. 3.

¹⁰¹ https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/print_et.html, Erişim Tarihi: 19/02/2017.

kültürlerin üzerinde baskı kurma temel politika olmuştur¹⁰². Yönetici Amhara elitleri ve bir ölçüde de Tigreler haricinde, diğer bütün etnik gruplar siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel ayrıcalıklardan mahrum bırakılmışlardır. Debelo'ya göre, Etiyopya, farklı grupların vatanı olmaktan ziyade, ülkede bulunan farklı milliyetlerin hapishanesi haline gelmiştir¹⁰³.

1960'lı yıllarda ilk kez Etiyopya Öğrenci Hareketi “Ulusal Mesele” başlığı altında etnik meseleyi gündeme getirmiş ve siyasallaştırmıştır. Fakat siyasi bir alternatif olarak etnik meseleleri ortaya atmak Amharalar ve Pan Etiyopya düşüncesine sahip yönetici elitler arasında bir tabu olarak kabul ediliyordu. Çünkü bu durum kendi siyasi hâkimiyetleri için bir tehdit olarak görülüyordu¹⁰⁴. Etiyopya Öğrenci Hareketi EPLF, TPLF, OLF, EPRP (Ethiopian Peoples' Revolutionary Party - Etiyopya Halkın Devrimci Partisi) gibi farklı etnik temelli kurtuluş cephelerinin temellerini oluşturdu. Sosyal tabanda etnik mesele meşru olsa bile, Derg'in “Etiyopya Herşeyden Önce” ve “Ya Etiyopya Ya Ölüm” sloganları altındaki militarist ve saldırgan politikaları Etiyopya'nın Birliği anlayışını öne çıkardı¹⁰⁵.

1995 Anayasası Etiyopya'yı farklı etnik dillere sahip çok kültürlü bir federasyon olarak tanımlamıştı. Etiyopya, liberal demokrasi, siyasi özgürlüklere saygı, insan hakları ve laiklik temelleri üzerinde Federal Demokratik Etiyopya Cumhuriyeti'ni oluşturan etnik temelli dokuz adet bölgesel eyalete¹⁰⁶ ve iki adet de büyük şehir yönetimine

¹⁰² Debelo, a.g.e., s. 27.

¹⁰³ A.g.e.

¹⁰⁴ A.g.e.

¹⁰⁵ A.g.e., s. 385.

¹⁰⁶ Bölgesel eyaletler şunlardır: Afar, Amhara, Benishangul/ Gumuz, Gambella, Harari, Oromiya, Güney Halkları, Somali ve Tigray. İki şehir idaresi de Addis Ababa ve Dire-Dawadir. 15 Ocak 2017 tarihinde eriştiğim Etiyopya'nın İngiltere büyükelçiliğinin resmi sayfasındaki online hükümet bilgilerine göre http://www.ethioembassy.org.uk/about_us/regional_states/ Etiyopya hükümeti hakkındaki genel bilgiler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Afar Bölgesel Eyaleti: Ülkenin kuzeydoğu kısmındayaklaşık olarak 270,000 kilometre kare yüzölçümü vardır ve ana etnik gruplar % 91,8 Afar, % 4,5 Amhara'dan oluşmaktadır. Nüfusun % 96'sı Müslümandır, % 3,86'sı Ortodoks Hristiyandır, eyalet nüfusunun % 90'ı kırsal alanlarda yaşamaktadır.

ayrıldı. Etnik federalizm Etiyopya'daki etnik grupların hak ve çıkarlarını sağlamak için bir fırsat sağladı; Etiyopya milletlerinin ve halklarının siyasi, ekonomik ve sosyokültürel haklarını genişletti, iktidara erişmek için bir araç, idari problemleri çözmek ve kaynakları paylaşım için bir mekanizma olarak kullanıldı¹⁰⁷.

Anayasasının 2. ve 39. maddeleri milliyetlere ve Etiyopya'nın halklarına aşağıdaki hakları tanımıştır¹⁰⁸:

- Kendi kimliklerini koruma ve bu kimliklerin saygı görmesi, kültürlerinin ve tarihlerinin teşvik edilmesi ve dillerinin kullanılması ve geliştirilmesi,

Tigray Bölgesel Eyaleti: Ülkenin kuzey kesiminde Eritre ile sınırı olan yaklaşık olarak 80,000 kilometre kare yüzölçümü vardır. Ana etnik gruplar % 94,98 Tigre , % 2,6 Amhara, % 0,7 Erob ve % 0,05 Kunama'dan oluşmaktadır. Eyaletin ana dili Tigre dilidir.

Amhara Bölgesel Eyaleti: Çoğunlukla Amharaların yaşadığı 170,752 kilometre karelik bir alana sahiptir. Amharaların nüfusu yaklaşık % 91,2 olarak tahmin edilmektedir. İlavenet etkin yapı % 3 oranında Oromolar, % 2,7 oranında Agew/Awiler, % 1,2 oranında Kimantları ve % 1 oranında Agew/Kamyrları içermektedir.

Oromia Bölgesel Eyaleti: Yaklaşık olarak 353,690 kilometre karelik bir alanla ülkenin en geniş kısmını oluşturur ve yaklaşık olarak ülkenin % 32'sini kapsar. Eyaletin ana etnik grupları % 85 ile Oromolar, % 9,1 ile Amralar ve % 1,3 ile Guragelerdir. Geri kalanı ise diğer etnik gruplar oluşturmaktadır.

Somali Bölgesel Eyaleti: Etiyopya'nın güney ve güneydoğu kısımlarında bulunur ve yaklaşık olarak 250,000 kilometre karelik bir alana sahiptir ve Oromia'dan sonra ikinci büyük eyalettir. Etnik yapısı % 95,6 ile Somalilileri, % 2,25 ile Oromoları, % 0,69 ile Amharaları ve % 0,14 ile Guragieleri içermektedir.

Benshangul/ Gumuz Bölgesi: Etiyopya'nın kuzeybatı ucunda Sudan ile olan sınır bölgesinde yaklaşık olarak 50,699 kilometre karelik bir alanı kapsar. Bölgedeki beş büyük etnik grup % 27 ile Bertalar, % 23 ile Gumuzlar, % 22 ile Amharalar, % 13 ile Oromolar ve % 7 ile Shinashalardır.

Harari Bölgesel Eyaleti: Bu eyalet Etiyopya'nın doğusunda en fazla bilinen tarihi kasabalardan birisidir. Oromia eyaleti ile çevrelenmiş olup yüzölçümü yaklaşık olarak 340 kilometre karedir. Eyaletin etnik yapısı % 52,3 ile Oromolar, % 32,6 ile Amharalar, % 7,1 ile Harariler ve % 3,2 ile Guragieleri içerir. Eyaletin resmi dili Harari dilidir.

Gambella Bölgesel Eyaleti: Sudan ile sınır olan eyalet Etiyopya'nın batı ucunda bulunur. Eyaletin ana etnik grupları % 40 ile Nuerler, % 27 ile Agnuaklar, % 8 ile Amharalar, % 6 ile Oromolar, % 5,8 ile Mezhengerler, % 4,1 ile Keffalar, % 2 ile Mochalar, % 1,6 ile Tigrawaylar ve çoğunlukla güney Etiyopyadan olan ve nüfusun % 5,5'ini oluşturan etnik gruplardan oluşur. Nüfusun % 84,9'u kırsal alanlarda yaşamaktadır.

SNNP Bölgesel Eyaleti: Güney Milletleri ve Halklarının Eyaleti ülkenin güneyinde yaklaşık olarak 112,323 kilometre karelik bir alanda bulunur ve bu alan ülkenin yaklaşık olarak % 10'unu oluşturur. 45'ten fazla yerli etnisiteler eyaleti oluşturur. Ağırlıklı olarak konuşulan diller % 18 ile Sidamigna, % 14,72 Gruagigna, % 11,53 ile Wolayitagna, % 8,53 ile Hadiyigna, % 5,22 ile Kaffigna ve % 4,35 ile Kambatigna dilleridir. Eyaletin resmi dili Amharinga dilidir.

¹⁰⁷ Debelo, a.g.e.,s. 27.

¹⁰⁸ The Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, **Federal Negarit Gazeta Proclamation No.1/1995**, Addis Ababa, 21st August, 1995, s. 13-14.

- Tanımlanan sınırlar içinde kendi iç işlerini yürütme hakkının verilmesi; özgür, adil ve uygun temsil hakkı temelinde merkezi hükümete etkin olarak katılma hakkı,

- Kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi ve bağımsızlık haklarını reddedilmesi veya ellerinden alınması halinde, ilgili milliyetin veya halkın bu hakları kullanması.

Bununla beraber, EPRDF'nin etnik federalizm uygulaması eleştirildi. Birincisi, bu uygulama ülkede yaşayan bütün etnik grupların kendi kendilerini yönetme hakları meselesini çözüme kavuşturmuyordu. Sadece seksen iki etnik gruptan dokuzuna bir eyalet kurma hakkı verilmişti ve altı bölgesel eyaletin meclislerinde sandalye hakkına sahip olmaya yetecek kadar nüfusları olmayan 23 adet etnik grup mevcuttu¹⁰⁹. İkincisi, bu uygulama yerli halk ve göçmen konularıyla ilgilenirken tarihsel ve demografik gerçekliği ihmal ediyordu. Üçüncüsü, bu uygulama insanları kontrol etmek için siyasi bir araç olarak kullanılıyordu; iktidardaki hükümetin idari, siyasi ve stratejik çıkarlarına uygun şekilde geliştirilmişti ve 46 etnik grubu SNNPS'de (Southern Nation, Nationalities and People's Regional State – Güney Ulusu, Milliyetleri ve Halklarının Bölgesel Eyaleti) bir araya getirmişti.

Dördüncüsü, birçok durumda etnik meseleler hassas meselelerdi. Somali ve Oromo bölgelerinde, Oromia ve SNNPS ile Tigray ve Amhara bölgesel eyaletleri arasında yaşandığı gibi etnik gruplar arasında ve bölgesel eyaletler arasında çatışmalara yol açmıştır¹¹⁰. Oromiya, Somali, Gonder (Amhara) ve SNNPS bölgelerinde 2015 yılının Kasım ayından bu yana meydana gelen hükümet aleyhindeki ayaklanmalar, EPRDF'nin yirmi yedi yıllık yönetimi süresince üst üste gelen sosyal, siyasi ve ekonomik problemlerin meşru ve gerçek temsilcilerce tartışılmamasından

¹⁰⁹ Kendie Daniel, "Ethiopia: An Alternative Approach to National Development", **International Conference on African Development Archives Paper10**, 2001, Michigan, s. 36.

¹¹⁰ A.g.e., s. 1.

kaynaklanmaktadır. Ayaklanmalar, TPLF/EPRDF'nin ÷lkedeki siyasi, ekonomik ve sosyal hakimiyeti ile manip÷lasyonunun sona erdirilmesinin gerektiğini açık bir şekilde göstermiştir.

Dahası, kıt kaynaklar üzerindeki rekabet sebebiyle meydana gelen etnik çatışmalar özellikle güney, güneydoğu ve güneybatı kesimlerinin düzlük alanlarında etkili olmuştur. EPRDF'nin iktidara gelmesinden sonra, siyasi, ekonomik ve kültürel olarak baskı altında olan ve marjinalleşmiş etnik grupların siyasi haklarının, özgürlüklerinin, eşitliklerinin ve kimliklerinin geliştirilmesi sözü verilmişti. OLF ve ONLF Etiyopya geçici hükümetine katılan etnik temelli kurtuluş cepheleriydi ve bu gruplar verilen sözlerin yerine getirilmemesi nedeniyle hükümetten ayrıldılar ve askeri mücadeleye geri döndüler. 2010 yılında Etiyopya parlamentosu bu grupları terörist olarak ilan etti.

Dahası, imparatorluk döneminden beri gündemde olan Eritre meselesi günlük Etiyopya siyasi ortamında sürekli olarak ortaya çıkmaktadır. Derg hatta EPRDF hükümetinin yönetimi altında ÷lkenin sosyoekonomik durumunu ve siyasetini etkilemişti ve günümüzde de etkilemeye devam etmektedir. Gudina, Eritre meselesini, ÷lkenin geçmişı, bugünü ve yarını hakkındaki acı gerçeğı ortaya koyan Etiyopya siyasetinin problemlı çocuğı olarak tanımlamaktadır¹¹¹.

ELF (Eritrean Liberation Front – Eritre Kurtuluş Cephesi) ve EPLF (Eritren People's Liberation Front – Eritre Halk Kurtuluş Cephesi), Eritre'yi Etiyopya'ya federe bir eyalet olarak bağlayan 1952 tarihli 390A sayılı kanunu geçersiz kılan Eritre'nin Etiyopya tarafından ilhak edilmesine karşı silahlı bir mücadele başlattı. 1962 tarihinde federasyon dağıldı ve Eritre Etiyopya'nın 14. vilayeti haline geldi. EPLF, sahada askeri destek ve TPLF ile koalisyon yaparak Eritre'nin bağımsızlığı için mücadele etti. Çin ve Batı dünyası dâhil olmak üzere küresel ve bölgesel müttefiklerden gelen maddi ve

¹¹¹ Gudina, a.g.e., 1994, s. 73.

teknik destek ile Derg'in siyasi ve askeri başarısızlığı EPLF'nin 1991 yılında Eritre topraklarının büyük bir kısmını kontrol etmesini sağladı. Afrika Birliği ve BM'nin gözetimi altında 1993 yılında yapılan bağımsızlık referandumuna kadar fiili olarak bölgeyi kontrol etmeye devam etti ve geçici hükümetin kuruluşuna katıldı. Bununla beraber, Afarlar, Somalililer ve Oromolar tarafından talep edilen referandum istekleri reddedildi.

IV. EPRDF Rejiminde Etiyopya Ekonomisi

Doğu Avrupa'da komünist bloğun çökmesi ile Derg rejiminin iktidardan düşmesi temel olarak Marksist ve Leninist ideoloji üzerine kurulmuş olan EPRDF'yi yeni bir ortak ve koruyucu aramaya sevk etti ve EPRDF temelde ideolojik kimliğini değiştirmeden kendisini ABD'ye bağladı. Geçici hükümet her ne kadar temellerini daha liberal olan bir ideolojiye, çok partili demokratik sisteme ve serbest piyasa ekonomisine dayandırdıysa da miras olarak alınan Derg döneminin ekonomik sicili, sürekli azalan GSYİH ve diğer ekonomik sektörlerin başarısızlığında açık olarak görülmektedir. Özellikle, 1987 ile 1991 yılları arasındaki dönemde yanlış politikalar¹¹², savaş, çevre kirliliği, hızlı nüfus artışı, ülke dışında meydana gelen olumsuz olaylar ve bir dizi diğer etkenler bir araya gelerek Etiyopya'yı dünya üzerindeki en fakir üçüncü ülke konumuna getirdi¹¹³.

Derg'in ekonomik politikalarının başarısızlığını dikkate alan EPRDF hükümeti, ilk olarak, 1990'lı yılların ortalarından sonra nüfusun % 85'i esas olarak tarımsal üretimle uğraşan Etiyopya'nın ekonomisini geliştirmek için Tarımsal Gelişmeye Bağlı Sanayileşme modelini benimsedi. Buradaki mantık, ekonominin tarım ağırlıklı olmasına

¹¹² Mulu Gebreyesus, "Industry policy and development in Ethiopia: Evolution and present experimentation, **African Growth initiative at Bookings and Learning to compete (L2C) working paper 6**, Helsinki : UNU- WIDER, Haziran 24-25, 2013, s. 7.

¹¹³ Gudina, a.g.e., 1994, s. 79 - 80.

bakarak endüstriyel gelişmenin (örneğin, hammadde ve döviz kaynağı ve ürünlerin pazarı olarak) tarıma dayanması ve tarımsal ve tüketim ürünleri temin ederek tarıma hizmet etmesi gerektiğidir¹¹⁴. Uluslararası kurumların, ABD, İngiltere ve AB üyeleri gibi Batılı müttefiklerin teknik ve finansal desteği Etiyopya'nın kısmen de olsa piyasaları serbestleştirmesi için önemliydi ve ülke Dünya Bankası'nın ve IMF'nin Yapısal Uyum Programının birçok yönünü üç aşamada uygulamıştır.

Birinci aşamada (1992/93 - 1994/95), fiyatların ve döviz kurlarının serbestleştirilmesi, kamu harcamalarının makul hale getirilmesi, ithalat vergilerinin azaltılması, sübvansiyonların ve ihracat teşviklerinin kaldırılması dâhil olmak üzere farklı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ekonomik reformun ikinci aşaması (1994/95 - 1996/97), özel sektörün ekonomiye katılımını teşvik etmeyi ve devletin ekonomideki rolünü sınırlamayı amaçlamaktadır. Hükümet tarafından yapılan üçüncü ekonomik reform ile (1996/97 - 1998/99), liberalleşme politikaları ve tedbirleri güçlendirilirken makro-ekonomik büyüme ve istikrar amaçlanmıştır¹¹⁵. Yapısal Uyum Programı, son birkaç yılda ülkenin ABD'den yardım alan Afrika'daki en büyük üçüncü devlet olmasıyla sonuçlanmıştır. Etiyopya'nın yılda ortalama 2 milyar Amerikan Doları yardım, kredi ve program yardımı almasını öngörmüştür¹¹⁶.

Böylelikle, bütün tartışmalara rağmen ekonomik reform sonrasında bütün ekonomik göstergelerde önemli ölçüde olumlu gelişmeler meydana gelmiştir. 1992 ile 2000 yılları arasındaki, GSYİH yılda % 4'ün üzerinde büyümüş ve 2003 yılından sonra da bu rakam ikiye katlanmıştır. Resmi rakamlar ile IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların verdiği rakamlar arasında büyük farklılıklar olmasına rağmen,

¹¹⁴ Gebreyesus, a.g.e., s. 21.

¹¹⁵ A.g.e., s. 9.

¹¹⁶ Tobias Hagmann ve Jon Abbink, "Twenty years of Revolutionary Democratic Ethiopia, 1991 to 2011", *Journal of Eastern African Studies*, vol. 5, no.4, 2011, s. 588.

Etiyopya dünyada en hızlı büyüyen ekonomilerden biri haline gelmiştir ¹¹⁷ . Gebreyesus'a göre, 2003/04 ile 2010/11 yılları arasında, GSYİH ortalama % 10,6 oranında büyümüştür. Sanayi dâhil olmak üzere bütün ana sektörler de bu dönemde % 10'un üzerinde büyüme kaydetmiştir ¹¹⁸ . EPRDF'nin altyapıya yatırım yaparak hizmetlerin sağlanmasını geliştirmesine rağmen, ülkenin kentsel kitleleri temel ihtiyaç maddelerindeki enflasyon oranlarından ve işsizlikten şikâyetçidirler. Kırsal kesimdeki milyonlarca insan uluslararası gıda yardımına bağımlıdır. 2011 yılındaki kuraklık esnasında ABD 550 milyon Amerikan Dolarından daha fazla miktarda gıda yardımı yaparken, Çin sadece 55 milyon Amerikan Doları yardımıyla yetinmiştir ¹¹⁹ .

Bununla birlikte, Afrika'nın problemlerini çözmek için liberal paradigmaların başarısız olması ve Batılıların ve onların uzantısı olan uluslararası finansal kurumlarının (IMF, Dünya Bankası ve diğer kurumlar) öngördükleri başarının gelmemesi, EPRDF hükümetini alternatif paradigma arayışına zorlamıştır.

Marksist ve Leninist bir alt yapıya sahip olan EPRDF hükümeti, alternatif bir büyüme şekli olarak Güneydoğu Asya'nın ekonomik politikalarının tecrübesini uyarlamaya gönüllü olmuş ve Demokratik Büyümeyi Hedefleyen Devlet Politikasına yakınlaşmıştır. Bu politika esas olarak, özel sektörün ideolojik ve pragmatik isteksizliğinden hareketle devletin güçlü bir şekilde ekonomiye öncülük etmesini ve özel sektör ile beraber piyasa temelli bir ekonomi oluşturmasını hedeflemektedir. Hükümetin rolü altyapının ve insan kaynaklarının geliştirilmesinde, seçili endüstrilerin ve özel sektörün kapasitesini büyütmesinde yatmaktadır.

İlk olarak Büyüme ve Dönüşüm Planı hazırlandı ve ilk aşama 2010 ile 2015 yılları arasında uygulandı. Planın ikinci aşaması Fakirliğin Sonlandırılması İçin

¹¹⁷ Alemayehu Geda ve Addis Yimer, "Growth, Poverty and Inequality in Ethiopia, 2000-2013: A Macroeconomic Appraisal", **Addis Ababa University Department of Economics Forum for Social Studies**, Mayıs 2014, s. 2.

¹¹⁸ **A.g.e.**

¹¹⁹ Hagmann ve Abbink, **a.g.e.**, s. 589.

Hızlandırılmış ve Sürdürülebilir Gelişmenin ana hedeflerinin elde edilmesi, Milenyum Gelişim Hedeflerine 2014/2015 yılları itibariyle ulaşmak, 2020 ile 2025 yılları arasında yıllık ortalama olarak en azından % 11 oranında reel GSYİH büyümesini sürdürmek, eğitim ve sağlık hizmetlerini genişletip kalitelerini artırarak, istikrarlı demokratik ve kalkınmacı bir devletin inşası ve uygun şartların tesis edilmesi ve makroekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesiyle sürdürülebilir büyümeyi sağlamak olarak belirlendi. Orta gelirli ülkeler arasına katılmak amacıyla bu vizyon'un elde edilmek için ikinci aşama devam etmektedir¹²⁰.

V. Medeni ve Siyasi Haklar Sicili ve Dış Politika Boyutu

Etiyopya BM üyesi olarak İnsan Hakları Bildirgesini imzalamıştır. 1995 Anayasası yurttaşlarına kişisel ve grup haklarını tanımıştır. Anayasa hayat hakkı, temel hak ve özgürlükler (inanç özgürlüğü, bir araya gelme, ifade özgürlüğü), laiklik ilkesi altında azınlık gruplarının korunması dâhil olmak üzere ortak hakları tanımaktadır¹²¹. Anayasal bir hak olarak tanındıktan sonra, ülkede farklı sosyopolitik çıkarlara dayanan sivil toplum ve siyasi örgütler ortaya çıktı, yüz civarında siyasi parti kuruldu.

İlk başlarda sivil toplum örgütlerinin sayısı sınırlıydı ve etki alanları sadece ülkedeki insani krize cevap vermekten ibaretti. Geçici hükümet süresince liberal felsefenin kucaklanması sayesinde, eski rejimlere kıyasla yeni sivil toplum ve siyasi hak hareketleri için daha uygun bir ortamın oluşması sağlandı. Özellikle, siyasetle ilgili yerel destek grupları ortaya çıktı. 2009 yılında, yaklaşık olarak 4000 uluslararası ve

¹²⁰ National Planning Commission, **Federal Democratic Republic of Ethiopia Growth and Transformation Plan II (GTP II) (2015/16-2019/20)** Cilt I: Ana metin, Mayıs 2016, Addis Ababa, s.1.

¹²¹ HPR, **Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia**, 21 August 1995.

yerel sivil toplum örgütü (STK) ülkede faaliyet göstermekteydi¹²². STK'lar ülkede medeni, siyasi ve insan haklarının geliştirilmesi ve bunların teşvik edilmesinde önemli rol oynadılar. Etiyopya Kadın Avukatlar Derneği (EWLA –Ethiopian Women Lawyers' Association) ve Etiyopya İnsan Hakları Konseyi (EHRCO –Ethiopian Human Rights Council) Batılıların göndermiş olduğu bağışlar altında, kökleri derine inen otoriter kültür tarafından kuşatılmış bir toplumda demokratik hakların teşvik edilmesinde etkili oldular. Dahası, uluslararası bağışçıların desteği sayesinde ve siyasi ortamın kısmen iyileşmesiyle birçok sivil toplum kuruluşu faaliyete başladı¹²³.

Diğer taraftan EPRDF'nin Marksist ve Leninist yaklaşımdan uyarlanan devrimci demokrasisi, bireysel hakların yanısıra grup haklarını da tanıması ve bu haklara ayrıcalık tanıması açısından liberal demokrasiden ayrılmaktadır. Bu tür bir demokrasi, gıda ve barınma gibi temel ihtiyaçlara erişim hakkına, ifade hürriyetine kıyasla öncelik vermektedir. Aynı zamanda kitlelerin yönetici sınıflar veya elitler üzerindeki hakları diye adlandırılan hakları da ön planda tutmaktadır¹²⁴. EPRDF, demokratik merkezîyetçilik, kalkınmacı devlet ve silahlı mücadeleden bu yana birlik haline gelen devrimci demokrasi prensiplerine dayalı bir kurumsal felsefeye dayanmaktadır. Kalkınmacı devletin belirsiz ve tutarsız devrimci demokrasi ile teşvik edilmesiyle, parti ve hükümet arasındaki ayrım fark edilemez hale gelerek parti açık bir şekilde hükümet medyası ve kamu kurumları gibi unsurları iktidarını pekiştirmek için açık bir şekilde manipüle etmektedir¹²⁵. Çin ve Vietnam gibi Güneydoğu Asya ülkelerinin tecrübesinden yararlanılarak oluşturulan halk dernekleri taban örgütlenmelerini kontrol amaçlı kullanıldı. Bunun sonucunda, siyasi alan günden ve gün daralmaya başladı ve

¹²² Dessalegn Rahmato, "Civil Society Organizations in Ethiopia", **Ethiopia The Challenge of Democracy from Below**, ed. Zewde and Pausewang, Nordiska Afrika institutet and Forum for Social Studies, Addis Ababa, 2002, s. 111.

¹²³ Nicole Stremlau, "The press and the political restructuring of Ethiopia", **Journal of Eastern African Studies**, Vol.5, No.4, 2011, s. 728.

¹²⁴ A.g.e.

¹²⁵ A.g.e.

ülkede çok partili bir demokrasi kurma gündemi gittikçe rafa kaldırıldı. Parlamentodaki koltukların paylaşımı ülkenin siyasi alandaki daralmasının açık bir göstergesiydi. 2005 yılındaki seçimlerden sonra tek partinin parlamentoda yüzde yüz hâkimiyet sağlaması ve önemli insan hakları ihlali ile demokrasi ve demokratikleşme tekrar edilen fakat hiçbir zaman gerçekleştirilmeyen vaatler olarak kaldı¹²⁶.

Bununla beraber, Etiyopya için eşitlikçi ve geniş temelli bir demokrasinin kurulması, binlerce insanın mücadele ettiği ve kutsal sayıp kanlarını onun için döktüğü gerçek bir arayıştır. Aynı zamanda EPRDF'nin de Derg rejimine karşı olan mücadelesinin ana amacıydı.

İdeoloji, etnisite, arazi mülkiyeti meselesi ve federalizm hususlarında farklılaşan muhalif partiler EPRDF karşısında, bölünmüş, zayıf, etkisiz ve başarısız kaldılar. Bu partilerin demokratikleşmeye katkısı minimum seviyedeydi. Kefale, muhalefeti etkisiz kılan unsurlar arasında engelleyici siyasi atmosferi ve hükümetin baskıcı yönetimlerini, ülke içinde demokrasi kültürünün eksikliğini, EPRDF'ye uzlaşmaya varma çabasını vizyon eksikliğini ve diasporaya bağımlı kalmayı saymaktadır. Kefale'ye göre, tüm bunlar muhalefetin ana eksiklikleri ve EPRDF'nin avantajları olarak ortaya çıkmaktadır¹²⁷.

İnsan haklarının ihlali esas olarak muhalefet üyelerini hedef almış, liderlerinin tehdit edilmesi, gözaltına alınması ve işkence görmesi de sıradan hale gelmiştir¹²⁸. En özgür ve demokratik seçim¹²⁹ olarak lanse edilen 2005 yılının meclis seçimlerini takiben, muhalefetteki Birlik ve Demokrasi Koalisyonu (CUD – Coalition for Unity and Democracy) federal parlamentoda 109 koltuk kazanınca işler daha da kötüleşti ve şiddet baş gösterdi. CUD tarafından seçim sonuçlarına itiraz edilmesinden sonra artan

¹²⁶ Hagmann ve Abbink, **a.g.e.**, s. 591.

¹²⁷ Asnake Kefale, "The (un)making of opposition coalitions and the challenge of democratization in Ethiopia, 1991–2011", **Journal of Eastern African Studies**, vol. 5, No. 4, 2011, s. 693-694.

¹²⁸ **A.g.e.**

¹²⁹ **A.g.e.**

protestolarda yaklaşık 250 protestocu güvenlik güçleri tarafından öldürüldü ve CUD'un bütün yöneticileri hapse atıldılar. Soykırım yapma ve vatana ihanet gibi ciddi suçlamalarla mahkemeye sevk edildiler¹³⁰. Fakat daha sonra bu kişiler affedildiler ve 2007 yılında serbest bırakıldılar.

Dahası, bağımsız gazeteciler, köşe yazarları ve dini liderler vatana ihanet, komplo kurma gibi suçlamalara maruz kalmış ve muhalefet de soykırıma teşebbüs, silahlı isyan ve anayasaya başkaldırmak gibi suçlarla suçlanmışlardır¹³¹. Terörle Mücadele Kanunu ve 2009 yılında kurulan Yardım Dernekleri ve Topluluklar Kanunu demokratik sesleri, gazetecileri, köşe yazarlarını, editörler ve muhalefet ve dini liderleri susturmak ve korkutmak için kullanılmıştır. Etiyopya, Afrika'da en fazla sayıda siyasetçiyi hapse atan ülke haline gelmiştir¹³².

Yine de, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Af Örgütü, Gazetecileri Koruma Örgütü, muhalif partiler ve uluslararası insan hakları örgütleri tarafından hazırlanan raporlarda EPRDF'nin insan ve demokratik hakları ihlal ettiği belirtildiyse de dikkate alınmadılar. Aksine, Etiyopya parlamentosu OLF, ONLF ve genellikle yurt dışında faaliyet gösteren diğer yerel muhalefet gruplarını terörist gruplar olarak ilan etti ve ülkenin yurttaşlarına ve hükümetine bir tehdit oluşturduklarını bildirdi.

Diğer taraftan ABD ve Avrupa'yı hedef alan terörist tehditten sonra küresel güvenlik dinamiklerinin değişmesi, Amerikalı ve Avrupalı bağışçıların, bağış ve desteklerinin ön şartı olarak demokratik kültürü ve iyi yönetişimi yayma kararlılıklarını yumuşatmaya zorladı. Etiyopya hükümetinin küresel terörle mücadelede ABD ile birlikte hareket etmesinin ve yeni gelişmekte olan ekonomik güçlerle, özellikle Çin, Hindistan ve Türkiye gibi ülkelerle iyi ekonomik ilişkilerinin bir sonucu olarak

¹³⁰ A.g.e., s. 691.

¹³¹ Stremlau , a.g.e., s.717.

¹³² CPJ-Eritrea, Ethiopia Rank Africa's Worst Jailer of the Press, 'Etiyopya, dünya üzerinde basın mensuplarını enkötü şekilde hapseden ülkeler arasındadır.
<http://allafrica.com/stories/201212140319.html>. Erişim Tarihi: 20 /06 2016.

seçeneklerini artırmış oldu. Bütün bu gelişmelere rağmen, ABD ve Avrupa devletleri ülkedeki insani kriz için ana bağışçılar olarak kaldılar. Hagmann ve Abbink'in analizlerine göre, Etiyopya'nın yakın geleceği, otoriter politikaların ve uygulamaların devam etmesi ve arazi mülkiyeti, hayal kırıklığı yaşatan tarımsal politikalar, suistimallerin cezalandırılmaması ve kabarık insan hakları ihlal sicili ile birlikte tepeden yönetim gibi eski problemlerin devam etmesine tanık olacak ve ülkenin demokratikleşmesi uzak bir ihtimal olarak görmektedirler¹³³.

VI. EPRDF'nin Yönetimi Altındaki Dış Politika Ana Hatları

Soğuk Savaş sonrası Etiyopya dış politikasını belirleyen EPRDF'nin Batı merkezli demokrasiye, liberalleşmeye ve müzakereye önem veren bir yol çizmiş olmasıdır. İlk etapta, rejim demokratikleşme sürecine olan bağlılığını göstermiş, ticareti ve doğrudan yabancı yatırımları arttırmak için liberalleşmenin önündeki engelleri kaldırmıştır. Bu durum, EPRDF'nin ABD ve AB'den ekonomik ve askeri yardımın gelmesini kolaylaştırmış.

Etiyopya'da 1996 tarihinde ülkenin dış politika rehberi yayınlandı. Fakat daha sonra 2002 tarihinde yayınlanan Dış İlişkiler ve Ulusal Güvenlik Politikası ve Stratejisi¹³⁴ belgesi ülkenin dış işlerini üç temel hedef üzerine oturtmuştur. Birinci hedef, ekonomik ve siyasi geri kalmışlık tarafından tehdit altında olan ulusal bütünlük ve ülkenin egemenliğinin korunmasıdır. Hızlı büyüme ve demokratik sistemin inşası ulusal olarak hayatta kalmanın garantörleriydi¹³⁵.

İkinci hedef, ulusal onuru ve prestiji inşa etmek ve korumak olarak belirlendi. EPRDF yönetimi on yıldan fazla bir süredir iyi bir ekonomik performans göstermesi

¹³³ Hagmann ve Abbink, **a.g.e.**, s. 582.

¹³⁴ MIPD, The Federal Democratic Republic of Ethiopia Foreign Affairs and National Security Policy and Strategy, (FANSPS), Addis Ababa, 2002, s. 3.

¹³⁵ **A.g.e.**

nedeniyle ulusal onuru ve prestiji oluşturmada her ne kadar başarısız da olsa, küresel anlamda ÷lke için pozitif bir imajı oluşturmak için gayret göstermişti. Üçüncü hedef, ulusal çıkarların ve ÷lke güvenliğinin en üst seviyeye çıkarılması için küreselleşme tarafından yaratılan fırsatlar üzerinden ÷lkenin küresel sisteme entegre edilmesinin teşvik edilmesi¹³⁶.

Ayrıca, dış politika belgesinde bir önceki hükümet, komşu ÷lkeleri kuşatma mantalitesine dayalı ve iç etkenleri yeterince değerlendiremeyen dış politika izlemekle suçlanmıřtır¹³⁷.

Bir sonraki bölümde, dış politika ve güvenlik politikası ve stratejisi belgesinin ilkeleri ışığında Etiyopya'nın komşularıyla Afrika Boyunuzu'nda yürütüğü ilişkiler incelenecektir.

¹³⁶ A.g.e.

¹³⁷ A.g.e., s. 2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ETİYOPYA’NIN AFİRKA BOYNUZU’NA YÖNELİK DİŞ POLİTİKASI

I. Afrika Boynuzu’nun Sosyokültürel ve Siyasi Yapısı

Afrika Boynuzu’nun kapsamı ve boyutları ile ilgili bilim adamları arasında farklı yaklaşımlar vardır. Birçok bilim adamı bunun coğrafi değil, jeopolitik bir kavram olduğunu öne sürmüşlerdir¹³⁸. Fakat Woodward’a göre kavram, kuzeydoğu Afrika halkının algısından ziyade haritaya bakıldığında ortaya çıkmaktadır¹³⁹. Coğrafi olarak Afrika Boynuzu Afrika kıtasının doğuda Kızıldeniz Sahili’ne, güneydoğuda Hint Okyanusu’na ve batıda Nil Havzası’na bakan kuzeydoğu kısmıdır. Bölge günümüzdeki Etiyopya, Eritre, Cibuti ve Somali devletlerini kapsamakta olup Geniş Afrika Boynuzu bölgesi, Sudan, Güney Sudan, Kenya ve Uganda’yı da içermektedir¹⁴⁰.

¹³⁸ Sintayehu Kassaye Alemu, “The Horn of Africa: Some Explanations for Poverty and Conflicts”, **Ethiopian Renaissance Journal of Social Sciences and the Humanities**, vol.1, No. 1, Eylül - Ekim 2014, s. 141.

¹³⁹ Woodward, **a.g.e.**, s. 1.

¹⁴⁰ Berouk Mesfin, “The Horn of Africa security complex”, **Institute for Security Studies**, vol. 87, No.1, Nairobi Kenya, Nisan 2011, s. 4.

Şekil 3. Afrika Boynuzu’nda bulunan devletler ve IGAD (Intergovernmental Authority on Development – Hükümetler-Arası Kalkınma Otoritesi) üyeleri.

Afrika Boynuzu bölgesi, Dünya Bankası’nın 2017 nüfus verilerine göre¹⁴¹ 230 milyon üzerinde insanın yaşadığı yaklaşık 5 milyon kilometrekarelik bir alanı içermektedir. Etiyopya 104 milyon nüfusla bölgede birinci sırada yer almaktadır. Afrika kıtasında Nijerya’dan sonra en çok nüfusa sahip ikinci ülke konumundadır. Cibuti ise 0,95 milyonluk nüfusu ile bölgedeki en küçük devlettir. Bölgedeki ortalama nüfus artışı yıllık % 2,4’tür. Ancak Güney Sudan’daki nüfus artışı bölge ortalamasının üstünde %

¹⁴¹ World Bank, **Population Data**, Dünya Bankası Nüfus Verileri: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>. Erişim Tarihi: 22/10/2018.

3,9'dur. Bölge tarihsel ve kültürel olarak farklı etnik, dinsel ve dilsel toplulukları kucaklamaktadır. İslam, Hristiyanlık ve Animizm ana dinleri oluşturmaktadır. Toplam nüfusun % 44'ü azbir farkla bölgede çoğunluğu sağlayan Müslüman % 43'ü ise Hristiyan'dır¹⁴². Afrika Boynuzu'nda bulunan devletler, yüzlerce yıllık ilişkiler, dolayısıyla ortak sosyal ve kültürel değerleri paylaşmaktadırlar¹⁴³.

Bölgeye nimet olarak verilen bol miktarda doğal kaynağa ve stratejik önemine rağmen, 20. yüzyılda açlık, derin ekonomik problemler ve siyasi krizlere sahne olmuştur. Bölgede kişi başına düşen gelir miktarı, ömür süresi ve okuryazarlık oranı dünyada en düşük seviyelerde iken, bebek ölüm oranları da en yüksekler arasındadır¹⁴⁴. Woodward, sırasıyla 1974, 1985 ve 1991 yıllarında Haile Selassie'nin, Gaafar El-Nimeri'nin ve Siad Barre'nin rejimlerinin başarısızlığından bahsederken, bölgedeki açlığı siyasi istikrarsızlığın hem nedeni hem sonucu olarak göstermiştir¹⁴⁵. Yani, Afrika Boynuzu kıtanın en geri kalmış, yoksul ve fakir bölgesi olarak tanımlanabilir. Sadece geçmişte yaşanan iç savaşlar ve açlıklar değil, aynı zamanda günümüzde hala tekrar etmekte olan doğal afetler ve iç savaşlar nedeniyle kronik gıda güvensizliği sürmektedir. Dünya Gıda Örgütü'nün raporuna göre, Afrika Boynuzu 160 milyon kişiden 70 milyon kişinin çetin gıda kıtlığına maruz kaldığı ve gıda güvensizliğinin en fazla yaşandığı bölgelerden bir tanesidir¹⁴⁶.

Gıda güvensizliği, bölgede güvenliği bozacak şekilde, hem iç hem de dış göçün yoğun olarak yaşanmasının en önemli nedelerdendir. Bu bölge, 2,7 milyonun üzerinde göç vermiştir. Yaklaşık olarak 2 milyon sığınmacıya da ev sahipliği yapmaktadır. Bu insanların çoğu on yıllarca süren uzun vadeli yer değiştirmeye maruz kalmıştır. Bölgede

¹⁴² Mesfin, a.g.e., s. 4.

¹⁴³ A.g.e.

¹⁴⁴ A.g.e., s. 4.

¹⁴⁵ Peter Woodward, **The Horn of Africa : States, Politics and International Relations**, London, I.B Tauris Publishers, 2002, s. 3.

¹⁴⁶ FOA, **The Elimination of Food Insecurity in the Horn of Africa - Summary**, www. fao.org /docrep/ 003/ x8530e/ x8530e02.htm . Erişim Tarihi: 19/02/2017.

ayrıca 6 milyon civarında kendi ülkesi içinde yer değiştiren insan vardır¹⁴⁷. Dünyanın en eski, en büyük ve en kalabalık sığınmacı alanı olarak tanımlanan BM Göçmenler Komitesinin Kakuma ve Dadaab kamplarındaki durum¹⁴⁸ bunun canlı örneğidir.

Ekonomik açıdan, Afrika Boynuzu'ndaki insanların büyük çoğunluğu, geçimlik tarım, göçmen işçilik ve göçebe olarak hayvancılıkla geçinmektedirler. Bu tür ekonomik faaliyetler çoğunlukla iklim şartlarına ve bölgenin coğrafi özelliklerine bağlıdır. Bu yüzden çevre şartlarının kötüleşmesi, bölgedeki köylüler ve göçebe çobanlar arasındaki arazi, su ve minerallere dayalı yerel uyuşmazlıkları ortaya çıkarmış ve tetiklemiştir¹⁴⁹. Ayrıca bu problemler yerelde huzur ve emniyeti etkileyen siyasi ve ekonomik etkenler arasında sayılmaktadır. Paylaşılan kaynaklara erişim, esas olarak da Nil nehrinin suyunu paylaşma konusu, özellikle Mısır için tek su kaynağı olduğu için Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz bölgesini etkilemeye devam etmektedir.

Geçmişte yaşanan Welwel ve Ogaden hadiseleri ve günümüzde yaşanmakta olan Darfur, Abyei ve Badme olayları devletlerarasındaki ilişkilerin tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Mengisteab'a göre, Afrika Boynuzu'ndaki iç savaşlar, ulus inşası mekanizması, etnik gruplar, bölgeler arasındaki eşit olmayan kalkınma seviyeleri, baskıcı rejimler, kötü yönetimler ve elitler arasındaki güç mücadeleleri tarafından tetiklenmiştir¹⁵⁰. Wasara ise iktidarın tekelleşmesi, kıt kaynaklar ve insan hakları ihlallerinin bölgedeki devletlerin varlığını tehdit eden iç savaşlara yol açtığını belirtmiştir¹⁵¹.

¹⁴⁷ World Bank Regional Integration Department Africa Region, “(Draft) Regional Initiative In Support of The Horn of Africa”, Ekim 23, 2014, s.1.

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/20664/917830WP0Horn00Box385358B00PUBLIC0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Erişim Tarihi: 25/02/2017.

¹⁴⁸ Napoleon A. Bamfo, “Review Ethiopia’s Invasion of Somalia in 2006: Motives and lessons learned” **African Journal of Political Science and International Relations**, Vol. 4, No. 2, Şubat 2010, s. 59.

¹⁴⁹ Kidane Mengisteab, **Critical Factors In The Horn of Africa’s Raging Conflicts**, Uppsala, Nordiska Afrikan Institutet, 2011, s. 23.

¹⁵⁰ **A.g.e.**, s. 14 - 15.

¹⁵¹ Samson S. Wasara, “Conflict and State Security in the Horn of Africa: Militarization of Civilian Groups”, **African Journal of political Science**, Vol. 7, No. 2, 2002, s. 42.

Dahası, yakın zamanda yapılan ve devletlerin kırılganlığını ve zayıflığını ele alan önemli uluslararası araştırmalarda, Afrika Boynuzu'nda bulunan ülkelerin demokratik yönetim, insan hakları, insan güvenliği ve insani kalkınma alanlarında kötü performans gösterdiği belirtilmektedir. Barış Fonu tarafından 2016 yılında yapılan ve Çatışma Değerlendirme Sistem Araçları tarafından analiz edilen Kırılgan Devletler İndeksi¹⁵² Somali, Güney Sudan ve Sudan'ı tasvir eden on iki ana siyasi, sosyal ve ekonomik gösterge de bu devletleri dünyadaki bütün devletler arasındaki sıralamada yüksek seviyedeki alarm kuşağında (ve çoğunluğu başarısız devletler olan) 1,2 ile 4 arasında bulunan bir sıralamaya yerleştirmiştir. Eritre, Kenya ve Etiyopya sırasıyla 18., 20. ve 24. olarak alarm kuşağında yer almışlardır. Bölgedeki diğer devletler ile kıyaslandığında göreceli istikrara sahip olan Cibuti 34. sırayla uyarı kuşağında yer almıştır.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) 2014 yılında küresel olarak 175 ülkeyi Yolsuzluk Algısı İndeksinde¹⁵³ sıralamıştır. Bütün Afrika Boynuzu ülkeleri ortalama skorun altında puan almıştır. Cibuti 107 ile en iyi skora sahiptir ve sırasıyla, Etiyopya, Kenya, Eritre, Güney Sudan, Sudan ve Somali ise 110, 145, 166, 171, 173 ve 174. sıralarda yerlerini almışlardır. Bu veriler yolsuzluğun Afrika Boynuzu'nda önemli bir problem olduğunu¹⁵⁴ ve hâlihazırda Güney Sudan ve Somali'deki iç savaşlara katkısının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Eritre'nin Etiyopya'nın kahve, yağlık tohumlar ve diğer ürünlerinin kaçakçılığı ile yasa dışı döviz ticaretindeki ciddi payı, 1998 ile 2000 yılları arasında yaşanan Etiyopya ile Eritre arasındaki savaşın sebepleri arasındadır. 2013 tarihli BM Kalkınma Programının İnsani Gelişmişlik Endeksi bölgedeki bütün ülkelerin “düşük insani gelişmişlik” düzeyinde

¹⁵² The Fund for Peace, **Fragile States Index 2016**, Washington, D.C. <http://library.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2016.pdf>. Erişim Tarihi: 26/02/2017.

¹⁵³ www.transparency.org/country, Erişim Tarihi: 11/30/2015.

¹⁵⁴ A.g.e.

olduğunu göstermektedir, bu da bölgenin insani gelişmişliği açısından karamsar bir tablo ortaya çıkmaktadır¹⁵⁵.

Tablo 1. Afrika Boynuzu ülkelerinin genel bilgileri

Ülke	Toplam Yüzölçümü	Toplam Nüfus	Kişi Başına Düşen Milli Gelir(PPP) \$	GSYİH, Reel Büyüme Oranı	İşsizlik Oranı	Enflasyon	İhracat	İthalat
Etiyopya	1,104,300	99,465,819	1,600	10.3%	17.5%	7.4%	3.721	11.57
Sudan	1,861,484	36,108,853	4,300	3.6%	13.6 %	36.9	4.35	8.106
Eritre	117,600	6,527,689	1,200	2.4	8.6%	12.3	0.504	1.15
Kenya	580,367	45,925,301	3,100	5.3%	40%	6.9%	6.174	17.61
Somali	637,657	10,616,380	600	2.6%	-	-	0.515	1.203
G.Sudan	644,329	12,042,910	2,100	2.9	-	1.7	-	-
Cibuti	23,200	828,324	3,100	6%	60%	2.9	0.130	0.9697

II. Güvenlik Modelleri ve Afrika Boynuzu'ndaki Çatışmaların Özellikleri

Afrika Boynuzu'nun tarihi, iktidar üzerinde hak talep eden veya bu gücü temsil etmeye çalışan farklı gruplar arasında düşmanlık üreten çatışmalarla doludur. Sadece yerel unsurlar arasında değil, küresel ve yakın çevredeki alt bölgelerde meydana gelen iktidar mücadeleleri bölgenin barış ve güvenliğini olumsuz etkilemektedir. Afrika Boynuzu'nun güvenliği ve istikrarı, küresel güvenlik sisteminin bir parçası olarak Avrupalı güçlerin Avrupa'da 1800'lü ve 1900'lü yıllar arasındaki mücadelelerin bir uzantısı olmuştur. Özellikle de İtalya ve Almanya'nın birliklerini sağlamaları, Afrika ülkelerinin paylaşılması, Musolini iktidarı altında faşizmin ve Almanya'da Nazi ideolojisinin ortaya çıkması Afrika Boynuzu'ndaki çatışmaları yoğunlaştırdı ve provoke etti¹⁵⁶. İtalyan sömürgeci emellerine karşı elde edilen Adawa Zaferi bile İngiltere ile Fransa arasındaki vekâlet savaşları olarak yorumlandı¹⁵⁷.

¹⁵⁵ UNDP, **Human Development Index**, <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi-table>. Erişim Tarihi: 10/25/2015.

¹⁵⁶ Mesfin, **a.g.e.**, s. 3.

Günümüzde Afrika ülkeleri arasındaki ilişkiler sömürge döneminde şekillendirilmiştir. İtalya, İngiltere ve Fransa, Afrika Boynuzu'nu yöneten sömürgeci devletlerdir. İtalya, 1941 yılına kadar Eritre ve İtalyan Somaliland'indeydi ve Fransa 1977 yılına kadar Cibuti'yi işgal etmişti. 1955 yılında İngiltere'nin Sudan'daki ikili rolü biterken İngiliz Somaliland'ı 1960 yılında bağımsız oldu. Daha sonra dünyanın ve uluslararası sistemin iki kutuplu hale gelmesi hem bölgesel güçleri hem de süper güçleri bölgeye çekti¹⁵⁸. Bölgesel güçlerin bölgeye müdahil olması için kendi sebepleri vardı. Örneğin, Mısır 1952 yılına kadar Sudan'da, Etiyopya Eritre üzerinde Somali ise Etiyopya'da Somalililerin yaşadığı Ogaden bölgesi üzerinde hâkimiyet iddialarında bulundular. Yerel ve bölgesel güvenlik sistemi de bu karmaşık ilişkileri besleyen ve daha da karmaşıklaştıran bir eksen de oluşmaktadır.

Bölge, sosyal, dini, siyasi ve uluslararası güvenlik problemleri ile iç içe geçmiş ve dış güvenlik unsurları aracılığı ile tarihteki yerini almıştır. Soğuk Savaş döneminden sonraki şiddet ve Afrika Boynuzu'ndaki istikrarsızlığın sebepleri, sömürge döneminde bölgede cereyan eden günlük sosyopolitik faaliyetlerle ilgili karmaşık ilişkilere kadar götürülebilir. Williams'ın Uppsala Çatışma Verileri Programından alıntılacağı gibi, 1990 yılından 2010 yılına kadar Afrika Boynuzu siyasi şiddet yüzünden 300 bin kişinin öldüğü, yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde yaklaşık olarak 200 çatışmaya sahne olmuştur¹⁵⁹. Devletlerin daha önceden güvensizliği önleme ve taviz politikaları mevcut olsa da 32 devleti içeren çatışmaların kaydı mevcuttur (Ek 1'e bakınız)¹⁶⁰.

Mesfin, Afrika Boynuzu ve çevresindeki devletler arasında, sınır bütünlüğü, su ve arazi kullanımı konusundaki uyuşmazlıkları, terör eylemleri ve radikal İslamcı

¹⁵⁷ John Sorenson, "History and Identity in The Horn of Africa", *Dialectical Anthropology*, Vol. 17, No. 3, 1992, s. 237.

¹⁵⁸ Woodward, *a.g.e.*, s. 5.

¹⁵⁹ Paul D. Williams, "*Horn of Africa: Webs of Conflict & Pathways to Peace*", Washington DC, Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2011, s. 1.

¹⁶⁰ *A.g.e.*, s. 56 - 60.

tehditler gibi farklı sebeplerden kaynaklanan çatışmaları özetlemiştir (Ek 2). Buna göre, güvenlikle ilgili problemlerin karmaşıklığı ve yaygınlığı, sömürgecilik sonrası devletlerin ve yönetim sistemlerinin sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik karmaşıklığın birer yansımasıydı¹⁶¹. Mesfin ve diğer bilim adamları günümüzde bölgedeki istikrarsızlık ve güvensizliğin temellerinin sömürge döneminde atıldığını iddia etmişlerdir. Temel olarak etnik, kültürel, tarihsel ve dini grupların ve doğal sınırları göz ardı edilerek yanlış çizilen sınırlar, bölgeler ve etnik gruplar arasındaki çatışmalara temel hazırlarken otonomi talepleri bir diğer güvenlik problem haline gelmiştir¹⁶². Ayrıca, sömürgeci devletler tarafından “böl ve yönet” politikaları çerçevesinde belirli etnik gruplara verilen eğitime erişim ve ekonomik ayrıcalıklar bölgenin etnik merkezli çatışmalarına katkıda bulunmuştur. Sudan’daki çatışma ekonomik olarak Araplara ayrıcalıklar tanıyan ve Güney ve Batı Sudan’ı geri kalmış ve gelişmemiş olarak bırakan sömürgeci uygulamanın en güzel örneğidir.

Somalililerin zihninde bulunan “zenci sömürgeci” algısı, Etiyopya’yı sömürgeci devlet olarak algılamaları Somalililerin, Somali dilini konuşan insanları büyük Somali devleti altında birleştirme iddiasıyla başlayan 1977-78 Etiyopya -Somali savaşını ve Etiyopya – Eritre savaşını (1964 - 1991) tetiklemiştir. Mukayese edecek olursak, Batı Afrika bölgesi hiç biri savaşa yol açmayan on adet sınır anlaşmazlığına sahne olurken, Afrika Boynuzu’nda sadece dört adet sınır uyuşmazlığı meydana gelmiş ve bunların iki tanesi savaş ile sonuçlanmıştır¹⁶³.

Diğer taraftan, Afrika Boynuzu’nda meydana gelen ekonomik problemler, hesap vermemezlik, kanunun hiçe sayılması ve otoriterlik siyasi krizlere yol açmıştır. Bütün zenginliklerin ve kaynakların sömürülmesi, rejimin veya grubun güvenliğini devletin

¹⁶¹ Wasara , a.g.e., s. 41.

¹⁶² Mesfin, a.g.e., s. 12.

¹⁶³ Markus Kornprobst, “The Management of Border Disputes in African Regional Sub-Systems: Comparing West Africa and the Horn of Africa”, **The Journal of Modern African Studies**, Vol. 40, No. 3, Eylül, 2002, s. 369.

güvenliği ile eş tutan bir otoriterlik güçlü lider siyasetini tetiklemiş ve beslemiştir. Yanlış dış politika girişimleri de bölgedeki güvenlik problemini daha da kötüleştirmiştir¹⁶⁴.

Güvensizliğin ekonomik boyutu, da vardır. Şiddet, etnik, dinsel ve kültürel ayrılıkları provoke eden grupların, bireylerin, şirketlerin, kaçakçıların savaş gelirlerinden ve askeri harcamalardan yararlanmalarından kaynaklanan döngüsel bir özelliktedir. Dahası çatışmanın kendisi, GSYİH'nın sosyal hizmet projelerine katkısını en aza indiren ve donduran yüksek bir maliyet oluşturmaktadır. Ayrıca, kabileciliği arttırmakta ve devletleri de milliyetçi hareketlerle mücadeleye zorlamaktadır. Sosyal hizmetlerin eksikliği veya olmaması, sivil itaatsizliği ve şiddeti üreten memnuniyetsizliğe yol açarak Somali ve Güney Sudan'daki iç savaşın ortaya çıkmasına neden olan isyancı grupları güçlendirmektedir. Örneğin, 1998 ile 2003 yılları arasında Eritre, bölgedeki bütün diğer devletlerden çok daha fazla olarak, GSYİH'sının beşte biri ile üçte birini ordusuna harcıyordu¹⁶⁵.

Nüfus farklılıkları, bölgenin siyasi ve ekonomik kutuplaşması, egemenlik ve kendi kaderini tayin hakkını talep eden grupların komşu devletler tarafından desteklenmesi (Ek 2'ye bakınız) bölgede statükoyu ve güç dengesini sürdürmek için araç olarak kullanılmıştır. Bununla beraber askeri desteğin pompalanması ve karşılıklı istikrarsızlaştırma, siyasi çözüm yollarının küçümsenmesine sebep olup bölgenin Balkanlaşmasının yolunu açmıştır. Böylelikle, devletin güvenlik politikası daha çok rejimi ve devletin bütünlüğünü tehdit eden iç güçlere karşı oluşturuldu ve insani güvenlik endişeleri ikincil planda kaldı.

Dahası, askeri harcamalar ve ordunun güçlenmesi, devletlerarası ilişkilerin bozulmasına ve askeri rekabete yol açabilmektedir. Tarımsal ekonomiye dayanan Afrika

¹⁶⁴ A.g.e.

¹⁶⁵ Williams, a.g.e., s. 24.

Boynuzu'ndaki insan eliyle oluşturulan felaketler, barışın kırılganlığı, ekonomik şartlar üzerindeki askeri rekabetin etkileri ve gençler arasındaki yüksek orandaki işsizlik, göç eden insanların sayısının yüksek olması şiddet ateşini körükleyen diğer sebeplerdendir¹⁶⁶. Yasa dışı madencilik, insan ve uyururucu kaçakçılığı, kereste ve kömür satışı ile parasal kaynak sağlayan savaş ağaları ve terörist gruplar, iç politikada merkezi hükümetlerin uyuramazlıklar mn engelleyen cretkr çatışmaları pazarlamaktadırlar.

Ayrıca, coğrafi konumundan kaynaklanan jeopolitik nemi Afrika Boynuzu'nun güvenlik kompleksinin, küresel oyuncuların da dikkatini çekmektedir. Eski bir bölge olan Afrika Boynuzu'nun dünyanın geri kalanı ile siyasi, ekonomik ve ticari bağlantıları vardır ve böylelikle bölgenin güvenliği, komşu bölgelerin güvenliği ve istikrarı ile ilişkilidir. Özellikle Ortadoğu, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'ndaki herhangi bir güvenlik ve istikrar problemi ABD, AB ve Güneydoğu Asya lkelerinin ticari ve ekonomik hayatı için müthiş bir öneme sahiptir.

Ticaret yollarının güvenliğine duyulan ilgi, devam eden Arap – İsrail çatışmalarına ilaveten petrol ve doğalgaz kaynağı olan Ortadoğu'daki radikalleşmeyle mücadele, ABD ve Avrupalı devletlerin bölgeye müdahil olmasına yol açmaktadır. Afrika Boynuzu'ndaki kırılgan ve başarısız devletler bölgenin güvenlik problemlerini arttırmakta ve diğer devletlerin askeri ve siyasi müdahalelerine yol açmaktadır. ABD'nin, Fransa'nın, Japonya'nın ve Çin'in Cibuti'de askeri varlıkları , yakın zamanda Türkiye, S. Arabistan ve BAE'nin askeri s elde etme abaları Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde bölgenin azalan öneminin yeniden arttığını göstermektedir. Dahası, Afrika'nın madenlerinde ve Afrika'yı potansiyel bir pazar olarak görmede büyük ve hayati çıkarları olan Çin'in kapsamlı bir şekilde bölge ile alakadar olması ve Afrika'nın büyümekte olan küresel piyasa için hammadde kaynağı haline gelmesi

¹⁶⁶ Wasara, a.g.e., s. 42 - 47.

geleneksel güçlerle olan ilişkileri şekillendirmekte ve belli bir ölçüde de Batılı ülkelerle olan ilişkilere bel bağlamayı bir ölçüde azaltmaktadır¹⁶⁷.

Böylelikle, Afrika Boynuzu'nun güvenliği sadece bölge devletlerinin güvenliği ile ilgili değil, aynı zamanda Arap yarımadası ve ötesinin de istikrarını ve kırılganlığını etkileyen bir unsurdur. Yabancı güçlerin müdahaleleri, dini ve siyasi ideolojik çatışmalar, özellikle Ortadoğu'daki Arap milliyetçiliğinin rekabeti ve bölünmüşlüğü Afrika Boynuzu'nun güvenliğine etki eden problemlerdir.

III. Etiyopya'nın Dış Politika ve Güvenlik İkilemi

A. Derg Karşısı Ortaklık Politikasının Desteklenmesi ve Bunun Devletler Arasındaki İlişkilerde Yol Açtığı Başarısızlıklar

Etiyopya'nın (FANSPS, 2002) belgesi açık bir şekilde belirtildiği gibi devletin ulusal bütünlüğünün sürdürülmesi ve korunması için yerel ve bölgesel güçlerin çıkarlarının korunması gerekmektedir. Geçiş hükümeti döneminde, ülkede hâlihazırdaki iç güvenlik krizleri ortaya çıkmıştır. Derg rejimine karşı mücadeleye ve geçici hükümetin oluşturulmasına katılan yerel muhalefet gruplarının bir kısmı koalisyondan ayrıldılar ve diğer taraftan Eritre de ülkenin bütünlüğünü bozmak üzere harekete geçmişti. Derg rejimine karşı verilen silahlı mücadele esnasında ortaya çıkan dostluk ve vaatler birkaç muhalefet grubunun reddetmesine rağmen, Etiyopya'nın Eritre üzerinde hak iddialarını sonlandırmıştır. Maalesef, Eritrelilere kendi kaderlerin tayin etme hakkını veren ve bunu kutsayan siyasi akım, OLF, OLF ve diğerleri tarafından ileri sürülen kendi kaderini tayin etme taleplerini göz ardı etmiştir. EPRDF, ülkenin

¹⁶⁷ Jian Jun bo ve Donatan Frasheri, "Neo colonialism or Decolonization? China's Economic Engagement in Africa and the Implications for the World Order", **Journal of Political science and Development**, Vol. 4, No. 3, 2014, s. 200.

bütünlüğünü tehlikeye atan etnik temelli bir federal sistemi tercih etti ve bu da Etiyopya'nın Balkanlaşmasına yol açtı.

EPRDF'nin Derg rejimine karşı silahlı mücadelesi sadece Eritre'yi¹⁶⁸ ülkeden ayırmakla kalmadı, aynı zamanda Etiyopya ile Sudan'ın birbirlerine yakınlaşmasına da yardımcı oldu. Fakat bu yakınlaşma, her iki ülkedeki sığınma kamplarının askeri eğitim kamplarına çevrilmesi, karşılıklı istikrarsızlaştırma politikaları ve merkez çevre gerilimleri ile büyüyen isyancı gruplara maddi ve teknik desteğin sağlanmasıyla zora girdi¹⁶⁹.

Kendi topraklarını birer üs olarak kullanan karşı tarafın militan muhalif gruplarını ülkeden çıkaran Etiyopya ve Sudan arasında imzalananan iki taraflı anlaşmayı takiben, her iki ülke de, sınır bölgelerinde insanların ve ticari ürünlerin serbest dolaşımı için açık kapı politikasını genişleten bir dostluk anlaşması imzaladılar¹⁷⁰. İç savaş ve doğal afetler ile tükenmiş olan Etiyopya için bu anlaşma bir manevra alanı sağladı ve EPRDF'nin içeride iktidarını pekiştirmesine yardımcı oldu. Derg karşıtı olan ortaklık kısa sürse de, Etiyopya'nın güvenlik sorunları en düşük seviyeye inmişti. Hartum ile olan dostluk 1995 yılında Hüsnü Mübarek'e karşı gerçekleştirilen suikast eylemine kadar sürmüştür. Sudan'ın küresel radikal gruplarla ilişkisi ve işbirliği ve Hüsnü Mübarek'in 1995 yılında Addis Ababa'da yapılan Afrika

¹⁶⁸ Eritreli ayrılıkçı hareket, Kızıldeniz sahilindeki (Tigray'ın eski vilayeti olan) Absinian ana karasının Aseb ve Massawa limanlarının İtalyanlar tarafından işgal edilmesinden dolayı ortaya çıkmıştır. İtalya, bütün Etiyopya'yı sömürgeleştirme amacını yerine getirmek için Eritre askeri üssünü işgal edip genişletmiştir. Dogaly ve Adawa'da İtalyanlar yenilmelerine rağmen İtalyan işgali devam etmiş ve Mareb ırmağını İtalyan kolonisi olan Eritre ile Etiyopya'yı ayıran ana sınır haline getiren 1889 tarihli anlaşmayı takiben yasal hale getirmiştir. Bununla beraber, Adawa savaşından sonra İtalyanlar tarafından gerçekleştirilen sosyal reformlar, özellikle Eritre'nin eğitim ve tıpla ilgili reformlara dahil edilmesi ve Shawalı ve Tigraylı soylular arasındaki iktidar mücadelesine ilaveten Eritre'nin farklı kamu hizmet sektörlerine dahil edilmesi Eritre'yi İtalyanların oluşturduğu sömürgeci kimlik ile feodal Etiyopya arasında bırakmıştır. İngiliz'lerin Eritre'yi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İşgal Edilmiş Düşman Toprağı kategorisi altında işgal etmesi (1941-1952) ve İttifak güçleri arasında Eritrenin kaderi ile ilgili anlaşmazlığı kültürel ve kimlik krizlerini ve Etiyopyalılar ile Eritreliiler arasındaki üstünlük iddialarını arttırmış olup siyasal özgürlük talepleri Eritreliilerin ayrılıkçı taleplerinin ana sebeplerini oluşturmuştur. Zewde, *a.g.e.*, s. 183 – 185 bakınız.

¹⁶⁹ Woodward, *a.g.e.*, s. 119.

¹⁷⁰ Molla Mengistu, *Ethio-Sudanese Relations: 1991-2001*, Addis Ababa University School of Graduate Studies, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2002, s. 39.

Birliği toplantısına giderken yaşadığı suikast girişiminin arkasında yer alması eski dostluk politikasını aşındırdı ve iki ülke arasındaki ilişkilerin donmasına ve kötüleşmesine sebep oldu. Etiyopya hemen SPLA'yı (Sudan People's Liberation Army – Sudan Halk Kurtuluş Ordusu) destekleme politikasına geri döndü ve hatta Etiyopya askerleri 1998 tarihindeki Etiyopya – Eritre savaşına kadar Sudan ordusuna karşı savaşa katıldılar¹⁷¹.

Bu sırada Etiyopya ile Eritre arasında imzalamış olan bölgesel ve uluslararası güvenlik hususlarında işbirliğini, kendi sınırları içinde düşman unsurları barındırmama dâhil olmak üzere her iki ülkenin huzur ve güvenliğini tehdit eden hiçbir eyleme karışmamayı, Aseb limanının serbest kullanımını, petrol rafinerisine erişimi, ticareti, ürünlerin ve insanların serbest hareketini¹⁷² içeren 1993 tarihli 25 Protokolden¹⁷³ oluşan Dostluk ve işbirliği Anlaşması kmek üzereydi.

Bununla birlikte, iki lider, İsayas ve Meles Zenawi arasındaki bölgesel, jeopolitik, ekonomik rekabet ve düşmanlık bir savaşa dönüştü. Sınır anlaşmazlığı bahanesiyle başlayan çatışma, daha sonra iki devlet arasında konvansiyonel savaşa dönüşerek, 1998 ve 2000 yılları arasında şidetini artırarak devam etti ve 70 binden fazla kişinin ölümüyle ve bir milyondan fazla insanın yeriden edilmesiyle sonuçlandı.

¹⁷¹ Volkert Mathijs Doop, How To Handle Your Neighbors' Conflict: Ethiopia's Relationships With Sudan and South Sudan, **UNISCI Discussion Papers**, No. 33, Ekim 2013, s. 130.

¹⁷² 1997 yılının Kasım ayında, Eritre'nin kendi ulusal para birimi olan Nakfa'yı kabul etmesi ve Etiyopya'nın farklı bir para birimi ile ticaret yapmayı reddetmesi Assab ve Massawa isimli limanların kullanımıyla ilgili vergilerin ve sert döviz kurlarının getirilmesine yol açtı. Bu durum açık bir şekilde 1993 tarihli Dostluk ve işbirliği anlaşmasının askıya alındığını göstermektedir. Eritre'de yeni bir anayasa kabul edilirken, ülkenin sınır bütünlüğünü ve tam bağımsızlığını tamamlama isteği ve niyeti ülkeler arasındaki düşmanlığın sebepleri arasındaydı. Daha fazla bilgi için bakınız: Meala, Tesfamichael, **The Causes of Return to Conflict and The Geopolitical Dynamics in The Horn of Africa: The Eritrean-Ethiopian Border Conflict**, Yüksek Lisans Tezi, SOAS, University of London, 2011.

¹⁷³ Berouk Mesfin, "Ethiopia's Role and Foreign Policy in the Horn of Africa", **International Journal of Ethiopian Studies**, Vol. 6, No. 1/2, 2012, s. 96.

Etiyopya güvenlik endişesiyle 65 bin Eritreliyi¹⁷⁴ ve benzer şekilde savaştan önce bağımsızlığını müteakiben, Eritre de 125 bin Etiyopyalı sınırdışı etmişti.

Diğer taraftan, Etiyopya'nın (2002) FANSPS belgesi'nde, geçici hükümetin geçici anayasasında ve 1995 anayasasında ilan edilen başka devletlerin iç işlerine karışmama ilkesi unutuldu ve düşmanımın düşmanı dostumdur şeklindeki eski politika kullanılmaya başlandı. Etiyopya, özellikle 13 adet Eritreli siyasi grubun koalisyonundan oluşan Eritre Demokratik İttifakı (EDA – Eritrean Democratic Alliance) başta olmak üzere Eritreli muhalefet gruplarını desteklemeye başladı ve aynı zamanda Eritre de OLF, OLNF, GİNBOT 7 Etiyopya Halk Vatansever Cephesi (EPPF - Ginbot 7 Ethiopian People Patriotic Front) ve diğer Etiyopyalı muhalifleri desteklemeye başladı. Somali ise iki ülkenin birbirlerine karşı vekâlet savaşını yürüttükleri bir saha haline geldi. Ayrıca , OLF ve ONLF'nin varlığı ve onların bağımsız Oromiya ve Ogaden bölgesi için talepte bulunması hala EPRDF hükümeti için bir zorluk teşkil etmektedir.

Komşu ülkelerin yardım ve korumasını alan ve kendi topluluklarının bağımsızlığını ve özgürlüğünü talep eden militer muhalefet gruplarının varlığı, EPRDF'nin ulusal bütünlük hedefi için bir tehdit oluşturmaktadır. Kasım 2015'te başlayan siyasi krizleri, EPRDF'nin parlamentoyu kontrol etmesine rağmen başta Oromiya bölgesi olmak üzere çeşitli bölgelerde çıkan isyan, ülkedeki siyasi iklimin bozulmasına neden oldu.

B. Somali'nin Kırılganlığı: Ceza ve Ödül İçeren Dış Politikanın Testi

SSCB'nin dağılması ve Afrika Boynuzu'nun stratejik öneminin azalmasıyla, bölgedeki otoriter yönetimler birer birer çöktüler. 1991 yılında Barre'nin iktidardan

¹⁷⁴ Meala Tesfamichael, *The Causes of Return to Conflict and The Geopolitical Dynamics in The Horn of Africa: The Eritrean-Ethiopian Border Conflict*, Yüksek lisans Tezi, SOAS of University of London, 2011, s. 19.

düşmesi ile Somali devleti tamamen çöktü¹⁷⁵. Derin kabile ayrılıkları, kötü yönetim ve geçici ulusal hükümetin önemi ile ilgili miyop bir tutum sergileyen siyasi liderlik halen Somali’de bir ulusal birlik hükümetinin kurulmasını engellemektedir¹⁷⁶.

Bunun yanı sıra, sömürgeci geçmişten kalma Büyük Somali iddiaları, bölgede savaşa ve ayrılıkçı hareketlere yol açan Somalililerin Etiyopya ile yaşadığı Ogaden bölgesi üzerindeki çatışmanın ana sebepleri arasındadır. Etiyopya, Siad Barre karşıtı gruplar olan (Kuzey Somali’de) bulunan Abdurrahman Ahmed Ali’nin SNM’sini, merkezde (Mogadişu civarı) Farah Aidid’in USC’sini ve Güney Somali’deki (Kismayu ve Baidoa’da) Omar Jese’nin SPF’sini desteklemiştir¹⁷⁷. Somali’deki siyasi kargaşayı tırmandırmayı, istikrarsızlaştırma ve güçsüzleştirme siyaseti izlemişti¹⁷⁸. Bununla beraber Somali’nin hâlihazırdaki kırılganlığı, ülkede bulunan Etiyopyalı ONLF’nin referandum talebini ve bir güvenlik tehdidini de beraberinde getirmiştir. Somali’de bulunan ve Etiyopya sınırına yakın olan Luuq bölgesindeki Somalili topluluk içinde kabul gören İslami Birlik Örgütü (Al-Ittihad Al- Islamiyah), Somali’nin geri kalanıyla kıyaslandığında kendi kontrolü altındaki bölgeye göreceli barış ve emniyet getirmiştir. Somali’yle uzun bir sınıra sahip olan Etiyopya, Ittihad Al- Islamiyah’ı kendi ulusal çıkarlarına karşı olarak algılaması nedeniyle grubun içte ve dışta radikal gruplarla ilişkili olduğunu, bölgede huzur ve emniyeti bozduğunu iddia etmiştir.

1996 tarihinde farklı bölgelerinde meydana gelen terörist saldırılardan sonra, Etiyopya, ABD’nin yardımı ile Al-Ittihad Al- Islamiyah’ın Luuq ve Buulo-Hawaa bölgelerindeki üslerine saldırı düzenlemiş ve örgütü Etiyopya’dan uzaklaştırmıştır¹⁷⁹. Ayrıca, Shay’a göre, Etiyopya, kendi taraftarı olan savaş ağalarına ve siyasal ağırlığı

¹⁷⁵ Abera Shegute, **Conflict Patterns in The Horn of Africa In Post Cold War Periods**, AAU, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013. s. 39.

¹⁷⁶ **A.g.e.**

¹⁷⁷ Yihun, **a.g.e.**, 2014, s. 686.

¹⁷⁸ **A.g.e.**

¹⁷⁹ Iqbal Jhazbhay, “Ethiopia, Somaliland and Somalia Amid an Islamist Rising Storm on The Horn: The African Union and the Case for Urgent Dreventive Diplomacy”, **Centre for Policy Studies**, Johannesburg, Kasım 2006, Vol. 19, No. 8, s. 23.

olan kişilere verdiği askeri ve ekonomik destekle Somali'nin iç iktidar mücadelelerine ve güvensizliğine katkıda bulunmaktaydı¹⁸⁰.

C. Terörle Küresel Çapta Mücadele Bir Maske Mi, Yoksa Etiyopya'nın Dış Politikasında Yeni Bir Dış Politika Aracı Mı?

Günümüzde küresel bir olgu haline gelen terörizm ulusal kurtuluş hareketlerince de kullanılmış ve Etiyopya dâhil olmak üzere hâlihazırdaki Afrika devletlerinin kuruluşunda hayati bir rol oynamıştır. 21. yüzyılda meydana gelen teknolojik gelişmeler, sosyopolitik ve ekonomik değişiklikler, askeri gelişmeler ve iletişim stratejileri savaş ve barışın tabiatını değiştirmiştir. Özellikle yıkıcı silahlarla ilgili olan korku ve endişe başta olmak üzere bu değişiklikler savaş ve terörizmin kavramlarında, hedeflerinde, amaçlarında, aktörlerinde, boyutlarında, etki alanlarında ve sonuçlarında değişikliklere sebep olmuştur. Sıra dışı ölüm ve yıkım metotlarının kullanımı uluslararası barış ve güvenliğe karşı temel bir tehdit olarak terörizmi getirmiştir. Genel olarak, Heywood tarafından belirtildiği üzere, kendi vatandaşlarının ekonomik ve siyasi isteklerini yerine getiremeyen hükümetlerin meşruiyet krizi, ABD'nin Ortadoğu'daki etkisinin genişlemesi ve siyasi olarak aktif dini fundamentalizmin büyümesi küresel terörizmin günümüzdeki özelliklerini şekillendirmiştir¹⁸¹. Terörle mücadele dünyanın ve her ülkenin gündeminde önemli bir yer işgal etmektedir.

Soğuk Savaş sonrası Afrika Boynuzu, siyasi iktidarların dönüşümüne sahne olmuştur. Sudan'da 1989 yılında, Ömar El Başir Milli İslami Cephe'nin (National

¹⁸⁰ Shaul Shay, **The Terror Triangle: Sudan, Somalia, Yemen and Islamic Terror**, Transaction Publishers, New Brunswick (USA) and London (UK) 2005, s. 79 - 89.

¹⁸¹ Andrew Heywood, **Global Politics**, Palgrev Macmillam Foundation, China, 2011, s. 283 - 284.

Islamic Front - NIF)¹⁸² desteğiyle iktidarı ele geçirmiştir. Etiyopya ve Eritre’de, eski Marksist Leninist kurtuluş örgütleri, 1991 yılında, Demokratik Cephe adı altında iktidarı ele geçirdiler. Eski ortaklıklara bakılmaksızın hem Etiyopya hem de Eritre, Sudan’nın Müslümanların etkili olduğu örgütlerin desteklenmesini ulusal güvenlik çıkarlarına karşı bir müdahale olarak görmüşlerdir. Dahası, Siad Barre rejiminin Somali’de düşmesi ve Somali’nin kabile hatları doğrultusunda parçalanması ve yeni savaş ağalarının İslami ideolojiyi yaygınlaştırmaları esas olarak Oromiya ve Somali gibi Müslümanların ağırlıklı olarak bulundukları bölgeler açısından Etiyopya’nın güvenliği ve ulusal bütünlüğünün tehlike altında olduğu korkusunu daha da büyüttü.

Etiyopya 35 milyondan fazla Müsliman nüfusuyla Suudi Arabistan’dan, Sudan’dan, Irak’tan, Suriye’den veya Afganistan’dan daha fazla Müslüman nüfusa sahiptir ve bu açıdan dünyada 11. sırada yer almaktadır¹⁸³. Bu sayıya rağmen, Etiyopyalı Müslümanlar, Hristiyan kültürün baskı altında yaşamışlardır¹⁸⁴. Sudanlıların desteği, EPRDF’nin iç iktidarı pekiştirme ve ulusun bütünlüğünü sağlama hedeflerine karşı ciddi bir tehdit olarak görülmüştür ve bu durum da bölgede düşmanca ilişkilere yol açmıştır.

Usame bin Ladin’in El Kaide isimli terörist grubunu barındıran Sudan’ın İran rejimi ile dostane ilişkileri vardır. Batı ve İsrail ile olan ilişkileri kötüleşmiş ve radikal örgütleri desteklemekle suçlanmıştır¹⁸⁵. Bundan dolayı, zayıf hükümetlerden, alternatif güç merkezlerinden, gayri resmi ekonominin faydalarından, geçişken sınırlardan, yasadışı silahlara kolayca erişimden, Arap yarımadasına yakın olmaktan, hedeflere

¹⁸² Ulusal İslami Cephe, (NIF National Islamic Front) 1976 yılında kurulan İslami siyasi bir kuruluştur ve Dr. Hassan Al-Turabi tarafından, 1979 yılından bu yana Sudan hükümetini etkileyen İslami diriliş hareketleri yoluyla siyasi iktidarı ele geçirmek için kurulmuştur.

¹⁸³ David Shinn, “Ethiopia and Combating Terrorism: An Important Ally with Its Own Priorities”, **United States Institute of Peace Special report 113**, Ocak 2004, s. 5.

¹⁸⁴ Muzeyen Hawas Sebsebe, “Ethiopia and The Rising powers: A Case Study on The Post-Cold War Era Ethio-Turkish Relation”, **Journal of The Academic Elegance**, Vol. 2, No. 3, 2015, s. 87.

¹⁸⁵ Presidential Documents, “Executive Order 13067 of November 3, 1997 Blocking Sudanese Government Property and Prohibiting Transactions With Sudan”, **Federal Register**, Vol. 62, No. 214 Wednesday, November 5, 1997, s. 1.

saldırmak için operasyonel erişimden ve çöken devletlerden fayda sağlayan El Kaide örgütü, küresel stratejisinde Doğu Afrika'yı bir öncelik olarak tercih etmektedir¹⁸⁶. 1998 tarihinde, Kenya Nairobi ve Tanzania Dar Es Salaam'daki Amerikan elçiliklerinin bombalanması ve Kenya'daki Paradise Otel'deki bombalı araç ve Mombasa Havaalanı'ndan kalkan bir İsrail yolcu uçağına karadan havaya atılan bir füze ile saldırı girişiminde bulunulması bu konu ile ilgili açık delillerdendir¹⁸⁷. Zamanla, terörizm bölgenin huzur ve emniyetini zedelemiş ve ekonomik gelirlerinin çoğunu turizmden elde eden ülkelerin ekonomilerini de kötü bir şekilde etkilemiştir¹⁸⁸.

Yerel ve küresel terör faaliyetlerin hedefi olan Etiyopya (Tablo 2) Hüsnü Mübarek'e ve Etiyopya Ulaşım ve İletişim Bakanı olan Dr. Abdulmejid Hussein'e yapılan suikast girişimini, otellerin, barların, restoranların ve Addis Ababa'da, Harare'de, Dire Dawa'da, Jigjiga'da ve Etiyopya'nın diğer kasabalarında bulunan toplu taşıma araçlarının bombalanmasını, 2007 tarihinde Çinli petrol arama şirketine yapılan saldırıyı, 2012 tarihindeki 2 binden fazla yurttaşın hayatına mal olan ve 3500'ünün de yaralanmasına ve birçok mal kaybına sebep olan yabancı turistlere yapılan saldırıları¹⁸⁹ ortaya çıkarmıştır ve bu saldırılar Etiyopya'nın iç ve dış terör saldırılarına karşı kırılganlığını en aza indirmek için terörizmle mücadele kampanyasını başlatmasına sebep olmuştur.

Etiyopya ile Eritre arasındaki savaş (1998 - 2000) ve EPRDF içindeki iktidar çatlağı, Etiyopya ile Eritre arasındaki sınır anlaşmazlığını sona erdirmek için yapılan Cezayir Anlaşması'nın başarısız olması ve hem Etiyopya'da hem de Eritre'de 2002 ile 2003 yılları arasında yaşanan büyük kuraklık, bölgedeki vekâlet savaşlarını

¹⁸⁶ Angel Rabasa, **Radical Islam in East Africa**, Prepared for the United States Airforce, Rand Corporation, Pittsburg, 2009, s. 7.

¹⁸⁷ **A.g.e.**

¹⁸⁸ Rabasa, **a.g.e.**, s. 58.

¹⁸⁹ Kedir Daro Arrero, **Global Terrorism and Ethiopian Foreign Policy Dynamics: a Narrative Analysis**, Adiss Ababa, AAU, basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 3.

tırmandırmıştır. Etiyopya ile Eritre arasında Somalideki vekâlet savaşı Afrika Boynuzu'na ve Doğu Afrika'ya sızmak isteyen teröristler için bir çok fırsat yaratmıştır. Daha büyük bir bölgesel çatışmanın ateşlenmesi, Birleşik Ortak Görev Gücü – Afrika Boynuzu (CJTF-HOA) tarafından gerçekleştirilecek olan terörizmle mücadele girişimleri ile ilgili umudu sona erdirmiştir¹⁹⁰.

Bölgede terörizme karşı mücadele etmek için Bush yönetimi terör karşıtı koalisyonu harekete geçirdiğinde, bütünlüğünü koruma hususunda önemli bir çıkarı olan Etiyopya sürekli olarak Al Ittihad örgütünü Ortadoğulu terörist organizasyonlarla ilişkili olmakla suçlayıp bu şekilde lanse ederek hemen bu koalisyonun içine dâhil oldu. Mogadişu'da dostane ve vekil bir devlet kurma hedefini gerçekleştirmek için ABD'nin desteği ile askeri müdahalelerde bulundu. Etiyopya daha da ileri giderek, OLF'ye, Somali'de bulunan Al Ittihad isimli terörist gruba, İslami Mahkemeler Birliğine (UIC – Union of Islamic Courts), El Shabab örgütüne ve ONLF'ye karşı Somali'nin güney kısmı, Kuzey Kenya ve hatta Sudan ile Cibuti'de dâhil olmak üzere farklı yerlerde askeri olarak harekete geçti¹⁹¹.

Terörizm ile mücadelede aktif rolü ve BM barış gücüne katkısının ardından, ABD'nin Etiyopya'ya yapmış olduğu yardımlar, 2002 ile 2004 yıllarında 16,7 milyon Amerikan Dolarından 2008 yılında yaklaşık olarak 1 milyar Dolara çıkmıştır¹⁹². Aynı dönemde, Etiyopya Uluslararası Askeri Eğitim ve Yetiştirme Programından ve terör karşıtı teknikler konusunda yabancı ülkelerin askeri güçlerini eğiten Pentagon'un Bölgesel Savunma Terör Karşıtı Yardım Programından ilave fonlar elde etti¹⁹³.

¹⁹⁰ Terrence Lyons, “Avoiding Conflict in the Horn of Africa: U.S. Policy Toward Ethiopia and Eritrea”, **Council on Foreign Relations CSR NO. 21**, Aralık 2006, s. 8.

¹⁹¹ John Abbink, “Ethiopia-Eritrea: proxy wars and prospects of peace in the Horn of Africa”, **Journal of Contemporary African Studies**, Vol. 21, No. 3, 2003, s. 415-416.

¹⁹² Arero, **a.g.e.**, s. 53-54.

¹⁹³ **A.g.e.**

2006 ile 2009 yılları arasında Etiyopya'nın Somali'de Geçici Federal Hükümetin desteği ile UIC'ye karşı gerçekleştirdiği askeri operasyonları ve Mogadişu'yu kontrol etmesi, Somali topraklarındaki Etiyopya – Eritre vekâlet savaşına ve birkaç terörist grubun Etiyopya'yı hedef almasına yol açtı. Bu durum, Somali'nin Etiyopya'ya karşı olan düşmanca tutumunu da belirginleştirdi¹⁹⁴. 2011 yılının Mayıs ayında Etiyopya Parlamentosu beş adet grubu yasa dışı terörist örgüt ilan eden kararı onayladı¹⁹⁵. Bu gruplar OLF, ONLF, Ginbot 7 (Etiyopya'nın yönetici partisinin iktidardan düşürülmesini hedefleyen diaspora temelli bir grup), El Kaide ve El Şebap'tır.

ABD'nin, AB'nin ve BM Anti Terörizm programlarının Etiyopya'ya Somali'deki askeri operasyonda ve komşuları ile olan tarihsel düşmanlıklardan bağımsız olarak yapmış olduğu şartsız yardımlar, Addis Ababa'nın Eritre'nin etkisini en aza indirme hedefini elde etmesini OLF ve ONLF'nin Somali'de askeri üs kurmasını önlemesini ve Etiyopya karşıtı unsurlar barındıran UIC'yi ortadan kaldırmasını sağlamıştır. Bununla beraber, FTG milisleri ile anti terörizm tedbirleri adı altında Etiyopyalı askerlerin katıldıkları operasyonlarda işkenceler yapmaları, tutuklulara kötü davranmaları, sivilleri öldürmeleri, tecavüz etmeleri ve mallarını ellerinden almaları¹⁹⁶. Etiyopya'nın olumlu bir imaj oluşturma hedefiyle ve demokratikleşme söylemlerine dayanan dış ilişkiler belgesindeki temel prensiplerle çelişmektedir. Diğer taraftan, El Kaide ve onunla ilişkili gruplar, Eymen El Zevahiri'nin bütün mücahitlere Hristiyan Etiyopya'ya karşı mücadeleyi genişletmesi çağrısından sonra Etiyopyalılara karşı Somali ve Uganda'da saldırılar düzenlemişlerdir¹⁹⁷. Libya Çölü'nde IŞİD'in Etiyopyalı

¹⁹⁴ Lauren Ploch, **Countering Terrorism in East Africa: The U.S. Response**, Congressional Research Service, 2010, s. 12.

¹⁹⁵ <http://ethionetblog.blogspot.com/2011/06/hpr-labels-five-groups-as-terrorists.html>, Erişim Tarihi: 15/03/2017.

¹⁹⁶ Salad Omar, "Somalia: Balance Sheet of One Year Ethiopian Occupation- massgenocide, Destruction, displacement and starvation.", 2008, pdf. http://somalitalk.com/2008/feb/ethiopia_occupation.pdf Erişim Tarihi: 25/03/2017.

¹⁹⁷ Rabasa, **a.g.e.**, s. 31.

sığınmacılara saldırması bir diğer örnek olup Etiyopya'daki anti terör faaliyetlerinin olumsuz bir sonucudur.

Tablo 2. Etiyopya'daki terör faaliyetlerinin ve can kayıplarının özeti: 1991-2012.

Failler	Saldırıların sayısı	Hedefler	Kullanılan Silahlar	Can Kayıpları		
				Ölümler	Yaralanmalar	Mal Kaybı
El İttihad, El İslamiye ve El Gammal İslamiye	12	Devlet memurları, devlet daireleri, oteller, yabancılar, araçlar	Bomba	38	97	>11,641,049.52 Milyon Birr
Oromo Kurtuluş Cephesi (OLF)	140	Siviller, sivillere ait mülkler (demiryolları, trenler, oteller, restoranlar, otobüsler kamyonlar)	Bomba ve el bombaları	1317	2892	>51,068,065.85 Milyon Birr
Ogaden Ulusal Kurtuluş Cephesi (ONLF)	86	Siviller ve mülkleri, şahıslar, kiliseler, araçlar	Bomba ve el bombaları	420	285	40'tan fazla araç yanmış ve tahrip edilmiştir >2,036,000 Milyon Birr
EPPF ve Eritre'de organize olan gruplar (çoğunlukla sınırın ötesinden gelen saldırılar)	24	Siviller, turistler, sivillere ait mülkler	Bomba, kara mayınları	13	45	->10 araç bina ->0.2Milyon
Belirsiz	11	Siviller, turistler, yatırımcılar, araçlar	Bomba ve el bombaları	>70	>36	1.5 ila 3 Milyon arasında
TOPLAM	273			1,858	3355	>70 Milyon

Kaynak: Arero, **a.g.e.**, s. 32.

D. Ortak Kaynak Kullanımı: Eski Problemlerin Yeni Çözümü Veya Yeni Cephesi

Etiyopya komşusuyla stratejik olarak önemli doğal kaynaklar üzerinden bağlantılıdır. Sınırdaki topluluklar arasında güçlü sosyoekonomik ve kültürel bağlar bulunmaktadır. Verimli arazi ve tatlı su kaynakları ile zenginleşmiş fiziki arazi yapısı ülkeyi bölgesel jeopolitiği şekillendiren önemli bir aktör haline getirmiştir. Bölgenin en büyük ve en kalabalık nüfusa sahip ülkesi olarak, bölgesel ve geniş planda Afrika politikalarında önemli bir rol oynamaktadır.

Etiyopya Afrika Boynuzu için merkezi bir öneme sahip olmasının yanısıra, komşu ülkelere 5300 kilometre uzunluğunda geçişken bir sınırı paylaşmaktadır. Bu

durum tüm yönleriyle büyük bir önem arz etmektedir. Mesfin'e göre, Afrika Boynuzu'nun her yerinde sınırların güvence altına alınması, dış tehditlerin bertaraf edilmesi ve bölgede siyasi istikrarın sağlanması Etiyopya'nın temel çıkarların oluşturmaktadır¹⁹⁸. Harbeson, Afrika Boynuzu'nda gelecekte meydana gelecek olayların Etiyopya'yı nasıl tanımladığımıza bağlı olacağını söylemektedir. Etiyopya'nın tanımı bir haritada sınırların çizilmesinden çok daha fazlasını içermektedir. Günümüzde ülkenin geçirmekte olduğu dönüşüme bakılacak olursa, mesele ülkenin siyasi ve ekonomik kurumlarının şekline ve ülkenin komşuları ile ilgili ulusal çıkarlarının tanımlanmasına kadar uzanır¹⁹⁹. Bu yüzden, Afrika Boynuzu'nun barış, güvenlik ve gelişimi için Etiyopya'nın merkezi rolünün göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Özellikle nüfus baskısı, göç, arazilerin paylaşımı ile tatlı su ve otlaklara erişim sağlanmasını içeren ekolojik bağlantı, Afrika Boynuzu ülkeleri arasındaki ana anlaşmazlık konularıdır. Tadesse'nin gözlemine göre, yenilenebilir kaynakların azlığı ekolojik sınırları etnik ve siyasi uyuşmazlık kaynağına dönüştürmüştür²⁰⁰. Örneğin, Ogaden bölgesi ve Etiyopya ile Somaliland sınırında bulunan Huad'ın otlak arazisi, Etiyopya ile Sudan ve Etiyopya ile Mısır arasında Nil'in suyunun paylaşılması, Eritre üzerindeki hak iddiaları ve meydana gelen Etiyopya - Eritre savaşı ile ilgili uyuşmazlık yakın zamanda kaynaklarla ilgili olan uyuşmazlıklar arasındadır. Tadesse'nin ifadelerine göre, günümüzdeki birçok uyuşmazlık önceki dönemlerde yaşanan arazi gaspı ve mülkiyet müsadresinin birer sonucudur²⁰¹. Çevrenin bozulması, bu kaynaklara erişimin sınırlandırılması veya reddedilmesi yoluyla daha kıt hale gelen, esas olarak toprak, su, fauna ve flora gibi yenilenebilir kaynaklar üzerindeki çatışmaları temel olarak provoke eden

¹⁹⁸ Berouk Mesfin, "Ethiopia's Role and Foreign Policy in the Horn of Africa", **International Journal of Ethiopian Studies**, Vol. 6, No. 1/2, 2012, s. 90.

¹⁹⁹ John W. Harbeson, "Ethiopia and The Horn of Africa", **Northeast African Studies**, Vol. 1, No. 1, 1979, s. 29.

²⁰⁰ Medhane Tadesse, **Turning Conflicts to Cooperation Towards an Energy – Led Integration in The Horn of Africa**, Friedrich Ebert-Stiftung, Addis Ababa, 2004, s. 6.

²⁰¹ A.g.e., s. 46.

etkenler arasındadır. Bu yüzden, Etiyopya'nın yenilenebilir kaynakları etkin ve verimli kullanması, yönetmesi ve geliştirmesi ülkenin gelişimi, gelir elde etmesi ve dış politika hedeflerin öz ve ana unsurdur.

E. Su Politikası: Afrika Boynuzu'nda Barış ve Refahın Ruhı

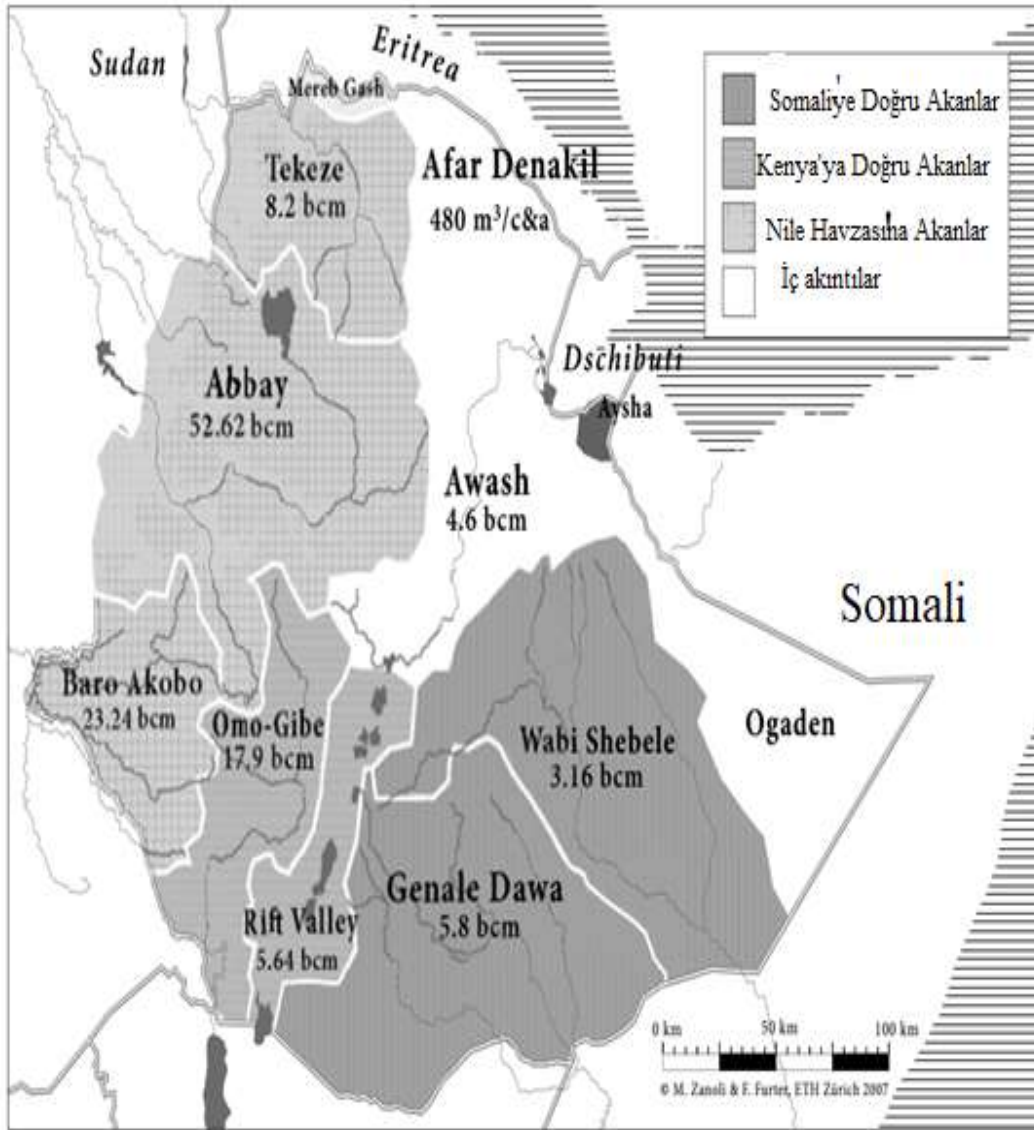
Etiyopya, dört ana drenaj sisteminde bulunan bol miktarda su kaynaklarına sahiptir. Abbay veya Mavi Nili, Baro Akobo, Setit-Tekezeyi / Atbarayı ve Mereb Irmağını kapsayan Nil havzası Etiyopya drenaj sisteminin yüzde 33'ünü içerir. Nil, Etiyopya'nın merkezi ve kuzey kısımlarından çıkarak ülkenin batısına doğru uzanır. Uçurum Vadi havza sistemi, Awash, Danakil, Omo-Gibe ve Merkezi Göllerin drenaj sistemini içerir ve bağımsız iç havzalarla birlikte ülkenin drenaj sisteminin yüzde 28'ini kapsar. Shebelli – Juba havzası, Wabi – Shebelle ve Genale – Dawa'yı içerir ve sistemin yüzde 33'ünü kapsar ve güneydoğu dağlarından başlayarak Somali'ye ve Hint Okyanusu'na doğru devam eder. Son olarak Kuzeydoğu Sahili (Ogaden ve Aden körfezi havzaları dâhil olmak üzere) ülkenin drenaj sisteminin yüzde 6'sını oluşturur²⁰².

Genel olarak, Etiyopya'nın yıllık ortalama miktarı 122 milyar metreküp olarak tahmin edilen ve toplam uzunluğu 8.065 kilometre olan 12 adet ırmak havzası vardır²⁰³. Cibuti ve Kenya ile paylaşılan Abbe ve Turkana göllerine doğru akan Awash ve Omo – Gibe Irmakları dışında bütün ırmaklar ülke dışına akarlar. Baro – Akobo havzası Beyaz Nil'e doğru uzanır. Mavi Nil Tana Gölü'nden çıkar ve Sudan'ın başkenti olan Hartum'da Beyaz Nil ile birleşir, Nil Nehri'ni oluşturur ve Nil Sahara çölünü Mısır'da geçerek Akdeniz'e dökülür²⁰⁴.

²⁰² http://www.fao.org/nr/water/Aquastat/countries_regions/Profile_segments/ETH-WR_eng.stm, Erişim Tarihi: 25/08/2017.

²⁰³ Gashaw Tesfaye ve Matthias Wolff, “The state of inland fisheries in Ethiopia: a synopsis with updated estimates of potential yield”, *Ecohydrology & Hydrobiology*, vol. 14, No. 2014, s. 201.

²⁰⁴ A.g.e.

Şekil 4. Etiyopya'nın ana drenaj sistemi

Şekil 5. Nil Nehri havzası²⁰⁵

12 ırmak havzasının iki tanesi (Etiyopya ve Somali arasındaki Wabe Shabelle ırmağı ve Etiyopya, Sudan ve Mısır arasındaki Nil nehri) yakın gelecekte önemlerine ve ırmakların akış istikametindeki ülkelerin su kaynağının az olması yüzünden ortaya çıkabilecek rekabete bağlı olarak potansiyel bir çatışma sebebi olarak görülmektedir²⁰⁶.

²⁰⁵ http://siteresources.worldbank.org/INTAFRNILEBASINI/About%20Us/21082459/Nile_River_Basin.htm.

²⁰⁶ Tadese, a.g.e., s. 126.

Nil Nehri'ni paylaşan 10 ülke, bölgede ve ötesinde çok taraflı ilişkiler içine girmiş olan önemli devletlerdir. Nil Nehri, yukarı ve aşağı kısımlarındaki ülkeler arasındaki ilişkileri yüzlerce yıldır şekillendirmede hayati bir rol oynamaktadır. Nil Nehri Afrika'nın arazisinin onda birini, nüfusunun üçte birini ve suyunun da on altıda birini kapsayan ve en uzun sınır aşan ırmaktır²⁰⁷. Nehrin akış yönünün alt kısmında bulunan ve Etiyopya ile tarihsel olarak problemleri olan ülkeler (Sudan ve Mısır) 1929 ve 1959 tarihli sömürge dönemlerine dayanan anlaşmalardan kaynaklanan tarihsel ve doğal haklara dayanarak önemli bir katkıda bulunmaksızın Nil Nehri'nin sularının hepsini kullanma hakkının kendilerinde olduğunu iddia etmişlerdir. Nil'in suyu asırlardır Etiyopya ile Mısır arasındaki ilişkilerin ana unsurlarından biri olmuştur. Sadece bunlar değil, Nil Nehri'nin fiziki olarak kontrolü Mehmet Ali Paşa döneminden bu yana Mısır'ın ulusal güvenliğinin ana hedefiydi²⁰⁸. Bundan dolayı Mısır, Etiyopya'yı 1832 ile 1876 tarihleri arasında 17 kez işgal etmeye teşebbüs etmiş Kızıldeniz ile Nil Vadisi arasındaki bütün toprakları kendi kontrolü altına almaya çalışmıştır²⁰⁹.

Mısır'ın İngilizlerin eline geçmesinden sonra, İngilizler Nil havzasında kendi kontrolleri altında bulunan farklı devletlerle İngiltere'deki sanayi için Mısır'daki pamuk üretimini garanti altına almak maksadıyla suyun düzenli olarak Mısır'a akışını sağlayan farklı anlaşmalar yapmışlardır (3. tabloya bakınız)²¹⁰. Ayrıca, İngiltere, Nil Nehri'nin su hissesini Mısır'daki sömürgecilik karşısı ayaklanmaları yumuşatmak için pazarlık unsuru olarak kullanmıştır²¹¹.

²⁰⁷ Varis Olli, "The Nile Basin in a global perspective: natural, human, and socioeconomic nexus", **Water International**, vol. 25, No. 4, Aralık 2000, s. 624.

²⁰⁸ **A.g.e.**, s. 87.

²⁰⁹ **A.g.e.**

²¹⁰ Elias Ashebir, "**The Politics of the Nile Basin**", Johannesburg, Yüksek Lisans Tezi, University of the Wit Waters Rand, 2009, s. 71.

²¹¹ **A.g.e.**

Tablo 3. Nil havzasında imzalanan ve el değiştiren antlaşmalar ve protokoller²¹²

	Belgelerin İşimleri	Tarih	Taraflar	Konu
1	Protokol	15/ 4/ 1891	İngiltere ve İtalya	Etki alanının belirlenmesi
2	Antlaşma	15/ 5/ 1902	İngiltere ve Etiyopya	Ön Anlaşma
3	Antlaşma	9/ 5/ 1906	İngiltere ve Leopold II (bağımsız Kongo)	Ön Anlaşma
4	Antlaşma	13/12 /1906	İngiltere, Fransa ve İtalya	Tarafların çıkarlarının tanımlanması
5	Nota Teatisi	14-20/ 12/ 1925	İngiltere ve İtalya	Tana gölü ve etrafı
6	Nota Teatisi	7/ 5/ 1929	İngiliz Kontrolündeki Mısır ve Sudan (İngiltere) ve Mısır	Nil'in suyunun paylaşımı
7	Antlaşma	8/11/ 1959	Mısır ve Sudan	Nil'in suyunun paylaşımı
8	İşbirliği Çerçeve Anlaşması	1/7/ 1993	Etiyopya ve Mısır	Genel işbirliği

Etiyopya 1902 yılının Mayıs ayında, o tarihte bağımsız ve Nil Havzası'na kıyısı olan önemli bir ÷lke olarak, İngiltere ve İngilizlerin kontrol ettiği Mısır ve Sudan ile bir ön anlaşma imzalamıřtır²¹³. Antlaşmanın üçüncü maddesine göre, Etiyopya, havzaya yaklaşık olarak 72,24 milyar metreküp su (toplam suyun % 86'sı) sağlayan Mavi Nil'in, Tana Gölü'nün, Atbara ve Sobat nehirlerinin sularını tutmayacaktı²¹⁴. İngiltere'nin Mavi Nil Havzasını kendi etki alanına sokma stratejisi başarılı olmuştu.

7 Mayıs 1929 tarihinde, Mısır ve İngiliz kontrolündeki Sudan, Nil Nehri'nin sularının paylaşımını belirleyen ve düzenleyen bir anlaşma imzaladılar. Söz konusu anlaşma ayrıca Mısır'a nehrin üst kısımlarındaki ÷lkeleri izleme ve kendi çıkarlarını etkileyen herhangi bir altyapıyı veto etme hakkını da tanıımıştı.

1960'lı ve 70'li yıllarda Afrika devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları, egemen devletler olarak ulusal çıkarları doğrultusunda doğal kaynaklarını kullanma ve geliştirme haklarını da beraberinde getirdi. Gıda güvensizliğine yol ačan ekonomik

²¹² Seulaıman Aragaw Hussen, **Comparative Study of the Role of Trans-Boundary Rivers in Relations of Countries: The Case of Nile and Euphrates**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe University, 2014, s. 53.

²¹³ Yacob Arsano, **Ethiopia and the Nile: Dilemmas of National and Regional Hydropolitics**, Center for Security Studies, Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 2007, s. 97.

²¹⁴ A.g.e.

başarsızlık, kaynak azlığı, hızlı nüfus artışı ve çevre kirliliği problemlerinden muzdarip olan Nil Havzası ülkeleri, Nil Nehri'nin sularının adil bir şekilde yeniden dağıtımını amaçlamış ve kendi paylarını elde etmek ve geliştirmek için bir araya gelmişlerdir. Tek taraflı olarak, 1929 tarihinde Mısır'ın veto etmesine ve 1959 tarihli Mısır ve Sudan arasında Nil Nehri'nin tam kullanımını tahsis eden ikili anlaşmaya rağmen su kaynaklarını geliştirme projelerini uygulamaya başlamışlardır.

Özellikle, 1956 tarihinde Sudan'ın İngilizlerin elinde bulunan Mısır'ın kontrolünden ayrılarak bağımsızlığını kazanması ve “Nil Nehri Birliği” sloganı altında Mısır'ın Sudan üzerindeki hegemonyasını sürdürme planının başarısız olması, Nil'in kontrolünü kaybetme korkusu içindeki Mısır'ı, Nil'in sularını güvenceye alma hususunda yeni yollar aramaya zorlamıştır²¹⁵. Mısır'ın Nil Nehri'nin yıllık su akış miktarından daha fazlasını tutma kapasitesine sahip olan Aswan Barajını inşa etme hususundaki ilgisi ve bu konudaki planı Sudan'dan hibeyi gerektirmekteydi. 1958 yılında, Mısır'ın Sudan'ın kuzeyini askeri olarak kontrol etmesi Sudan hükümeti ile olan ilişkilerini canlandırmıştır. Sudan'da 1958 yılında meydana gelen askeri darbe Mısır ile olan ilişkilerin devam etmesine yardımcı olmuş ve Mısır su meselesini güvenceye almak için Sudan ile olan uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturmak için ısrar etmiştir.

1959 yılında, iki devlet nehrin kıyısındaki başka hiçbir devleti davet etmeden kendi aralarında Nil Nehri'nin sularının yaklaşık olarak 84 milyar metreküpünü paylaşmak üzere anlaşmışlardır. Böylelikle, Sudan'ın aldığı pay 4 milyar metreküpten 18,5 milyar metreküpe çıkmış, Mısır'ın payı ise 55,5 milyar metreküp olarak belirlenmiş ve 10 milyar metreküp su da buharlaşma kaybı için ayrılmıştır. Sudan, Aswan Barajının inşasını ve Nil Havzasının üst kısmında bulunan ülkelerden herhangi

²¹⁵ Mahmoud El Zaine, **Environmental Scarcity, Hydropolitics and the Nile: Population Concentration, Water Scarcity and Changing Domestic and Foreign Policy of Sudan**, Doktora Tezi, The Hague, Netherlands, 2007, s. 354.

bir itiraz gelirse Mısır ile birlikte hareket etmeyi kabul etmiştir²¹⁶. Mısır ise Sudan'a Nil'deki payını kullanana kadar Rosaries Barajının ve diğer sulama ve hidroelektrik üretim altyapısının inşasını gerçekleştirmesine izin vermiştir. Kuveyt merkezli bir kuruluş olan Arap Ekonomik ve Sosyal Gelişim Fonu altında planlanan Sudan'daki tarımsal gelişim (sulama) projesi, Arap ülkelerine on yıllık bir süre içinde gıda ihtiyaçlarının % 35 ile 40'ını sağlamayı amaçlamaktaydı²¹⁷. Sudan'ı Ortadoğu'nun gıda deposu haline getirmek için tasarlanan 1959 tarihli su anlaşması ve birkaç sulama projesi ülkeyi Arap kimliği kartını oynamaya itmiş ve Sudan'ın Nil Havzası'nın üst kısmında bulunan ülkeler ile olan ilişkisini bozmuştur²¹⁸.

Etiyopya hükümetinin karşı çıkması sonucunda, söz konusu anlaşma reddedildi²¹⁹. Etiyopya, Nil Nehri'nin su kaynaklarını sulama ve hidroelektrik için kullanma haklarını savunmaya çalıştı.

Geniş su kaynağı potansiyeline sahip olmasına rağmen, Etiyopya, tekrarlanan kuraklık, açlık ve hızlı nüfus artışından muzdariptir. Su kaynaklarının düzensiz şekilde, geçici ve farklı yerlerde olması ve mevcut küresel iklim değişikliği yüzünden yağışların miktarında dalgalanmalar yaşanması, Etiyopya ekonomisinin, esas olarak tarımsal üretimle uğraştığından, kırılganlığını arttırmıştır. Tewfik, tarımın Etiyopya'nın GSYİH'sinin % 40'ından fazlasına, ihracatının ise % 90'ından fazlasına tekabül ettiğini ve işgücünün yaklaşık % 85'ini istihdam ettiğini belirtmiştir²²⁰. Bu gerçeğe bağlı olarak, 1927 tarihli fizibilite çalışmasından bu yana Etiyopya, Nil Havzası'nın geliştirilmesi projesinde Amerikan teknik yardımı almaya başlamıştır²²¹. Bununla beraber, finansal ve siyasi istikrarsızlık ve Soğuk Savaş'taki ittifaklarının geçmişi yüzünden Nil üzerinde

²¹⁶ Arsano, **a.g.e.**

²¹⁷ Elias, **a.g.e.**, s. 67 - 68.

²¹⁸ El Zaine, **a.g.e.**, s. 355 - 357.

²¹⁹ Arsano, **a.g.e.**, s. 100 - 102.

²²⁰ RawiaTawfik, "Revisiting Hydro-hegemony from a Benefits Haring Perspective: the Case of the Grand Ethiopian Renaissance Dam", **Deutsches Institutfür Entwicklungs politik Discussion Paper**, Bonn, 2015, s. 16.

²²¹ Elias, **a.g.e.**, s. 23.

somut bir alt yapı çalışması geliştirememiştir. Mısır, su paylaşım anlaşmazlığı nedeniyle Etiyopya'nın istikrarsızlaştırılması, Etiyopya hükümeti karşıtı grupların desteklenmesi ve barındırılması yoluyla baskı uygulamaya çalışmıştır. Örneğin Etiyopyalı Müslümanların Araplaştırılmasını, Eritreli ayrılıkçı hareket olan ELF'yi, 30 yıldır Eritre'nin özgürleşmesi için savaştan EPLF'yi ve Etiyopya ile Somali arasındaki 1977-78 savaşlarında Barre'yi desteklemiştir. 1998-2000 yıllarında Etiyopya ile Eritre arasındaki savaşta Mısır Eritre'yi desteklemekteydi ve Etiyopya'nın Somali'de barış sağlama çabaları Mısır tarafından engellenmiştir²²². Etiyopya tek taraflı olarak Nil Nehri'nin sularının ve Nil Havzası'nın kaynaklarının adaletli taksimini, uyuşmazlıkların şbarışçıl çözüm yolları ile elde edilmesi üzerinden farklı diplomatik yollarla geliştirme hakkını savunmaktadır.

Soğuk Savaş dönemi ittifaklarının sona ermesi ve Afrika Boynuzu'ndaki başlıca rejimlerin değişmesi bölgede yeni bir bakış ortaya çıkarmıştır. Yeni kurulan EPRDF hükümeti, komşu devletler ile barış ve dostluk anlaşmaları yaparak ihtiyaç duyulan iç değişikliği sağlamak için gayret etmektedir. 23 Aralık 1991 tarihinde Etiyopya ile Sudan arasında imzalanan Ortak Barış ve Dostluk Antlaşması ile iki ülke birbirlerine zarar vermeden Nil'in suyunun adil kullanım hakkına inandıklarını ilan etmişlerdir²²³. SPLA'nın Etiyopya topraklarından çıkarılması iki devlet arasındaki barışçıl ve yakın işbirliğinin başlangıcı olmuş ve aralarındaki eski düşmanlık ve rekabetin sonlanmasının sinyalini vermiştir. Tedesse'nin de belirttiği gibi, bu yakın işbirliğinin geleceği esas olarak su ve petrol gibi doğal kaynakların kullanımında yatmaktadır²²⁴.

Karşılıklı anlayış ve güvenin inşasına yol açan olumlu adımlar bütün Nil Havzası ülkelerinin kendi içlerine bakışından ve kıyıdaş bütün ülkelerin faydalanabileceği kapsamlı politikaları geliştirmekten geçmektedir. Mısır haricindeki

²²² Elias, a.g.e., s. 27.

²²³ A.g.e., s. 88.

²²⁴ Tadese, a.g.e., s. 122.

bütün kıyıdaş ülkelerin modern enerji kaynaklarına sınırlı erişimi vardır ve aynı zamanda da güvenli ve temiz suya erişimleri en alt seviyededir. Örneğin, bölgenin hidroelektrik kapasitesi yaklaşık olarak 145 milyon MW olmasına rağmen Etiyopya ve Sudan'ın nüfuslarının, sırasıyla, yalnızca % 6'sının ve % 22'sinin elektriğe erişimleri vardı²²⁵.

Havza içinde bütünleşmiş bir gelişme üzerinde karar veren Nil Havzası ülkelerinin bakanları Bangkok, Tayland'da 1989 yılında toplanarak BM Kalkınma Planı ve Afrika Ekonomik Komisyonu adı altında fonlanan Nil Havzası Entegre Kalkınma teşkilatının temellerini atmıştır.

Nil Havzası İnisiyatifi²²⁶ Etiyopya'nın su diplomasisi için bir alternatif oluşturan yeni bir platform olarak kullanılmıştır. Fincha, Tana Beles, Tezeke gibi Mavi Nil'in kolları üzerinde bir barajın tek taraflı olarak kurulması Etiyopya'nın Nil'i tek başına geliştirme ile ilgili isteğinin ve ilgisinin bir sinyali olarak kabul edilmiştir.

Nil Havzası İnisiyatifi, Dünya Bankası, Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı ve BM Kalkınma Planının desteği altında, Nil Havzasının su kaynaklarının²²⁷ ortak olarak eşitlikçi bir şekilde kullanımı ve faydalanılması yoluyla sürdürülebilir sosyoekonomik gelişmeyi elde etme vizyonu ile kurulmuştur. Nil Havzası İnisiyatifi adı altında 57 adet proje teklifi yapılmış (Etiyopya 46, Sudan 6 ve Mısır 5) ve paylaşılan vizyon belirlenmiştir. Bunlardan 7 tanesi 2001 yılında Cenevre'de uluslararası fon ajanslarına sunulmuştur²²⁸.

²²⁵ Nil Havzası İnisiyatifi, **Harnessing the Nile to Increase Access to Electricity: The Ethiopia-Sudan Transmission Interconnection Project**, Aralık 2014, s. 1-2.

<http://www.nilebasin.org/2016/entro/images/docs/EthiopiaSudan%20interconnection%20success%20story.pdf>. Erişim Tarihi: 10/06/ 2017.

²²⁶ Nil Havzası İnisiyatifi 22 Şubat 1999 tarihinde Burundi, Kongo, Mısır, Etiyopya, Kenya, Ruanda, Güney Sudan, Sudan, Tanzanya ve Ugandayı 10 Nil Havzası ülkesinin hükümetlerince kurulmuştur. Eritre de gözlemci olarak katılmaktadır.

²²⁷ A.g.e.

²²⁸ Arsano, a.g.e., s. 217.

Nil Nehri havzasının yukarı kısmında bulunan altı ülke tarafından (Burundi, Etiyopya, Kenya, Ruanda, Tanzanya ve Uganda) İşbirliği Çerçeve Anlaşmasının kabul edilmesi on iki yıl sürmüş, Kongo Cumhuriyeti daha önce anlaşmayı imzalamayı kabul etmiş olsada henüz anlaşmayı imzalamış değildir. Mısır ve Sudan ise endişelerini bildirerek resmi olarak anlaşmayı reddetti. Sharm Al- Shaikh'te Anlaşmanın imzaya açılması ile Mısır ve Sudan Nil Havzası İnisiyatifi'ndeki ve ortak projedeki katılımlarını 2010 yılının Haziran ayında askıya aldılar. Mısır hemen Etiyopya'nın hidroelektrik projelerinin fonlanmasının engellenmesi için her yönden diplomatik çabalar içine girdi²²⁹.

Suyun eşitlikçi ve makul kullanımı prensiplerine dayalı olarak tasarlanan İşbirliği Çerçeve Anlaşması, nehrin aşağı kısmında bulunan ülkelerin tarihsel olarak elde ettikleri haklarla ilgili talepleri ortadan kaldırmıştır. Anlaşma aynı zamanda, işbirliği, sürdürülebilir kalkınma, önemli ölçüde zarar vermenin engellenmesi, Nil Havzası ülkelerinin kendi sınırları içindeki suyu kullanma hakkı ve su güvenliği dâhil olmak üzere 14 diğer genel prensibi kabul etmiştir²³⁰. Bu anlaşma sömürge dönemine ait, çift taraflı ve bütün tarafları içermeyen, yukarı havza ülkelerini dışlayan ve mevcut adaletsiz statükoyu değiştirmek için geliştirilmiştir.

Su kaynaklarını ulusal gelişimin temeli olarak planlayan Etiyopya, müzakerelerin uzunluğu ve kapsamından veya durumun ilerlememesinden, batılı finansal kurumların şartlı fonlama işlemlerinden ve havzanın aşağı kısmında bulunan ülkelerin pazarlık gücünden dolayı hayal kırıklığına uğramıştır. Çin'in alternatif bir finansal kaynak olarak yükselmesi Etiyopya Uganda ve Sudan'da su projesinin tek taraflı gelişimini tetiklemiştir.

²²⁹Tawfik, a.g.e., s. 19.

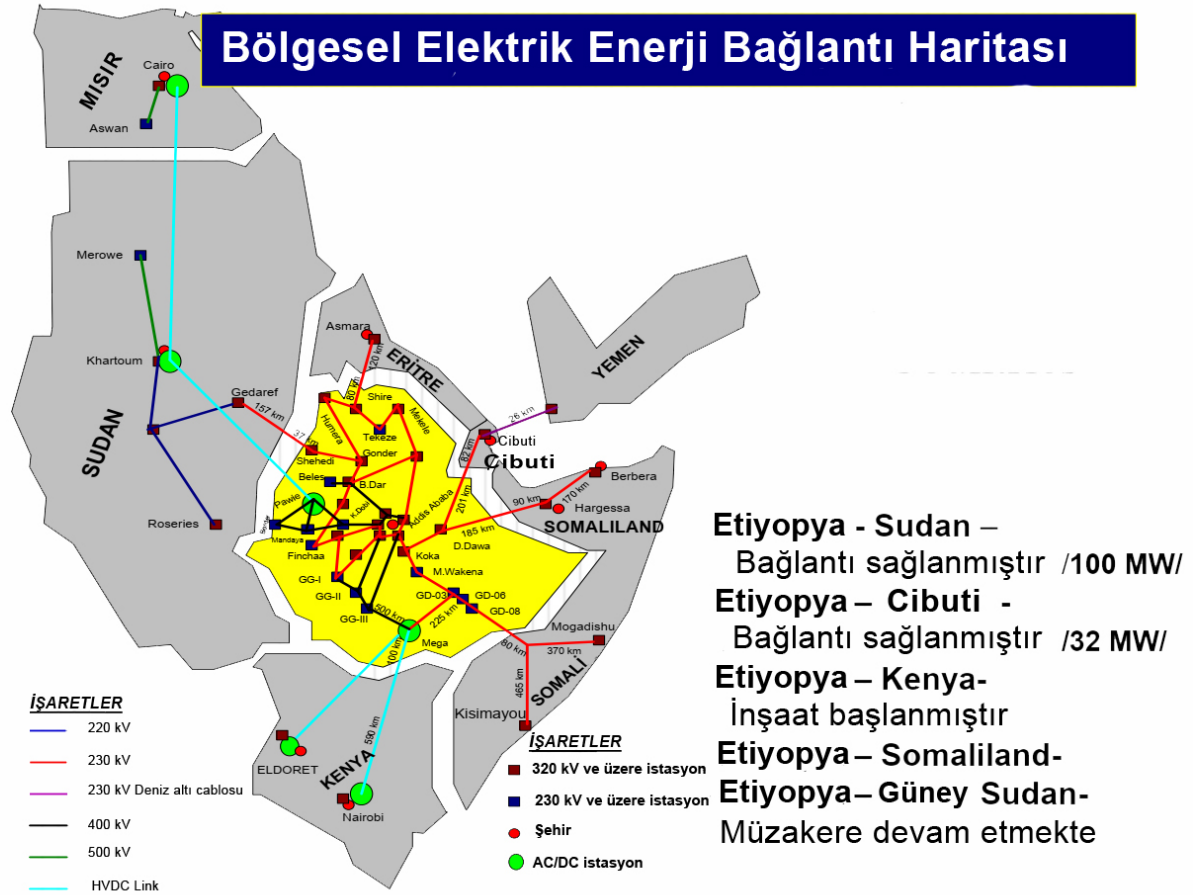
²³⁰ Nile Basin Initiative, **Agreement on the Nile River Basin Cooperative Framework**, <http://www.nilebasin.org/images/docs/CFA%20-%20English%20%20FrenchVersion.pdf>. Erişim Tarihi: 10/06/ 2017.

Etiyopya'nın enerji ve çevre politikaları sosyoekonomik büyümeyi hızlandırmak için yerli kaynakların sürdürülebilir kalkınma politikasının bir kaynağı olarak optimal kullanımını vurgulamakta ve teşvik etmektedir ²³¹ . Bundan dolayı, hizmet götürülememiş kırsal nüfusu ve büyüyen şehirlerin ve endüstrinin ihtiyacı için hidroelektrik potansiyelini kullanması yoluyla ülkenin hedefi Afrika'nın ilk düşük karbonlu yeşil ekonomisi olmaktır²³² . Maupin'e göre, Büyük Etiyopya Rönesans Barajının inşası sadece Nil Nehri'nin havzasının sularının adil biçimde paylaşılması için bir talep değil, aynı zamanda da Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA - Common Market of Eastern and Southern Africa), Doğu Afrika Topluluğu (EAC - East African Community) ve yeni kurulan Üçlü Serbest Ticaret Bölgesi (TFTA – Tripartite Free Trade Area) gibi kıtaya ve bölgeye ait kurumlarda artan bir şekilde yer kazanmanın da ilk aşamasıdır²³³ . Böylelikle, fazla elektriği satma planı enerji yoluyla Afrika Boynuzu'na bağlanma ve kıtada ve bölgede yenilenebilir enerjinin bir merkezi olma gayretinin bir parçasıdır. Barajdan elektrik üretimi ve ihraç edilmesi aynı zamanda ülkenin nakit ihtiyacına da katkıda bulunacaktır.

²³¹ FDRE Su Kaynakları Bakanlığı, **Ethiopian Water Resources Management Policy**, , Addiss Ababa, 2001, s. ix.

²³² **A.g.e.**, s. 27.

²³³ Agathe Maupin, **Energy Dialogues in Africa: is The Grand Ethiopian Renaissance Dam Transforming Ethiopia's Regional Role?** South African Institute of International Affairs (SAIIA), Şubat 2016, s. 5.

Şekil 6. Etiyopya'nın güç paylaşım planı²³⁴

Multi milyar dolarlık devasa bir proje olan Büyük Etiyopya Rönesans Barajının 2011 yılının Nisan ayında Sudan sınırından 15 kilometre içeride Mavi Nil'in vadisinde başlatılması bölgenin jeopolitiğinde ezberbozan özelliğe sahiptir. 1,874 kilometre karelik alanı kapsayan su rezervuarıyla birlikte 70 milyar metre küp suyu içermesi beklenen baraj 1,780 metre uzunluğunda ve 145 metre yüksekliğinde olacaktır. Toplam 16 tribünden gelecek elektrik miktarı 6 bin MW olacaktır²³⁵.

Barajın inşaatının başlatılması, geçmişte aralarında var olan çatışmalar ve düşmanlıklara ilaveten Mısır ile Etiyopya arasında siyasi gerilimin artmasına yol

²³⁴ Etiyopya Su ve Enerji Bakanlığının Power Point Slaytından uyarlanmıştır, **Ethiopia's Renewable Energy Power Potential and Development Opportunities**, Abu Dhabi, 22 Haziran 2013.

²³⁵ <https://www.theguardian.com/global-development/2014/jul/14/ethiopia-grand-rennaissance-dam-egypt>. Erişim Tarihi: 2017/09/27.

açmıştır. Her iki devlet de barajın potansiyel etkisi üzerinde sözlü kavgaya girmişlerdir. Etiyopya barajın inşaat sahasının Aswan barajından daha az buharlaşma kaybı olan fizibilitesi yapılmış bir sahada seçildiğini ve barajın Nil Nehri'nin akışı üzerinde bir etkisinin olmayacağını çünkü suyun elektrik üretmek için kullanılacağını ve elektrik üretildikten sonra suyun orijinal nehir sistemine karışacağını savunmaktadır. Yine Etiyopya barajın sulanan arazileri arttırarak, Nasır gölündeki çökeltileri ve selleri azaltarak Mısır için faydalı olacağını öne sürmektedir²³⁶.

Mısır öte yandan tarihte elde ettiği hakkını talep ederek, Nil sularının ana tüketicisi olarak, tek su kaynağı olması açısından Nil'e hayatını devam ettirmek için bağımlı olduğunu iddia etmektedir. Dahası, Mısır geniş ölçüde barajın işleyişinin potansiyel etkisine ve doldurma stratejisine bağlı olan su güvenliği meselesini gündeme getirmiştir²³⁷.

Etiyopya barajın inşaatı için Mavi Nil'in yönünü değiştirince gerilim 2013 yılının Mayıs ve Haziran ayları arasında artmıştır. Mısır'ın Nil'in suyu hakkındaki stratejiyi tasvir eden Cumhurbaşkanlığı makamında Rönesans Barajı hakkında televizyondan yanlışlıkla (!) yayınlanan tartışma ve müzakere, savaş diplomasisi, barajın imha edilmesi, bölgesel ve iç müttefikler aracılığı ile Etiyopya'nın iç işlerine müdahale edilmesi gibi bütün senaryoların ve seçeneklerin masada olduğunu ortaya koymuştur²³⁸. Bir hafta sonra Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mürsi barajla ilgili tartışmalı hususların diyalog yolu ile çözülmesinin gereği üzerinde vurgu yapmış ve eğer Mısır'ın Nil'in suyundan aldığı pay bir gram azalırsa bunun alternatifinin kanları olduğunu ilan etmiştir²³⁹.

²³⁶ Tawfik, **a.g.e.**, s. 39.

²³⁷ **A.g.e.**, s. 37.

²³⁸ **A.g.e.**, s. 31 - 32.

²³⁹ **A.g.e.**

Etiyopya hükümeti aynı gün hemen karşılık vermiş ve Mısır hükümetinin tehdidini Etiyopya'yı yıldıramayacak veya barajın inşaatını bir saniye bile olsa geciktiremeyecek psikolojik savaş olarak adlandırmış ve boşa çıkarmıştır. Etiyopya Savunma Bakanı da parlamentoya baraj projesinin her türlü saldırıya karşı korunması için orduyu hazırlamasını bildirmiştir²⁴⁰.

Mürsi'nin 2013 yılının Temmuz ayında iktidardan düşmesi ve Etiyopya, Sudan ve Mısır arasında bakanlar seviyesinde baraj projesi ile ilgili olarak müzakerelerin yapılması gerilimi yatıştırmıştır. Bununla beraber, Afrika Boynuzu'nun kırılğan siyasi ortamı ve ülkeler arasındaki şüpheler durumu kötüleştirmekte ve gerilimi arttırmaktadır. Karşılıklı koordinasyon için var olan alan gittikçe daralmakta ve bölgede düşmanlık yaygınlaşmaktadır. Yeni kurulan Güney Sudan ile müzakerelere başlayan Mısır, Güney Sudan ile teknik ve kapasite geliştirme anlaşması imzalamıştır.

Dahası, 2014 yılındaki Güney Sudan krizini takiben, Kahire ve Juba bir askeri anlaşma imzalamışlardır. Ayrıca, Kahire Juba ile bir su anlaşması imzalamış, Mısır 26 milyon dolarlık parayı bir dizi proje için hibe etmiş ve Güney Sudan'da 2 milyar dolar miktarında bir su depolama projesi planlamıştır. Sudan ile ilişkilerini güçlendiren Etiyopya ise, sınırı güvence altına almak ve ortak geliştirme faaliyetleri düzenlemek için ortak komutanlık altında ortak askeri güç oluşturarak karşılık vermiştir²⁴¹.

Ayrıca, Etiyopya hükümeti, 2015 – 17 yıllarında meydana gelen siyasi krizleri bölgesel problemlerle ilişkilendirmiş ve Mısır ve Eritre'nin siyasi kurumları ile bağlantılı olan yabancı unsurları isyanı başlatma ve muhalefeti silahlandırma ile suçlamıştır²⁴². Etiyopya bu mevzuyu küresel topluma karşı 2016 yılında BM Genel

²⁴⁰ A.g.e.

²⁴¹ A.g.e.

²⁴² <https://www.insightonconflict.org/blog/2016/11/ethiopia-brink-politics-and-protest-horn-africa/>.
Erişim Tarihi: 02/ 02/2017.

Kurul toplantısında dile getirmiş ve tek taraflı olarak Mısır'dan dışişleri bakanı yoluyla olaylardaki dahli hakkında açıklama talep etmiştir.

Bu gerginlik 2015'te Etiyopya, Mısır ve Sudan arasında imzalanan Üçlü Bildirge Prensiplerine ²⁴³, Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah El Sisi'nin ziyaretine ve Etiyopya'nın Rönesans Barajının kendi yurttaşlarının faydası ve ülkelerinin ulusal kalkınması için yapma hakkını tanıyan parlamento kararına rağmen, Mısır'ın Güney Sudan, Cibuti ve Eritre'ye yaklaşması, Addis Ababa tarafından Nil meselesi ile ilgili olarak kendi tutumunu etkilemek için bir girişimi olarak değerlendirilmiştir.

²⁴³ 2015 yılının Mart ayında Hartum'da imzalanan prensiplerin ilanı GERD'in bakanlar seviyesinde sonlandırılan müzakeresinin yeniden başlamasından sonra olmuştur. Prensiplerin ilanı iyi ilişkiler için temel ve ileriki görüşmeler için olumlu bir ortam oluşturmuştur. Uzman heyeti tarafından verilen tavsiyelere dayanarak barajın yıllık olarak çalıştırılması ve ilk dolumu için ortak olarak yönergelerin tanımlanmasını önermektedir. Kalıcı koordinasyon ve bilgi paylaşım mekanizmasının oluşması için olumlu bir adım olmuştur. Aynı zamanda barajda üretilen elektriğin Sudan ve Mısır tarafından satın alınmasına öncelik vermiştir. Projenin amacı ile ilgili uyuşmazlığı çözmemesi bir problem olarak tanımlanmıştır. Daha çok barajın işletilmesi ve doldurulması ile ilgili yönergeler üzerinde yoğunlaşmakta ve açık olarak Mısır'ın elde edilmiş haklarının tanınmasında sahip olacağı faydaları açık olarak cevaplamamıştır. (Daha fazlası için bakınız: Tawfik. **a.g.e.**)

SONUÇ

Sahra altı Afrika'da, özellikle Afrika Boynuzu'ndaki siyasi ortam, bölgedeki kültürel ve sosyal ve ekonomik etkileşim nedeniyle karmaşıktır. Bölgede, cehalet ve yerel çıkarlara ilişkin ihmaller hüküm sürmektedir. Ekonomik gerileme, iç politik kriz, uluslararası rekabet, düşmanlık ve sürekli gerçekleşen doğal afetler bölgedeki politik kırılganlığa katkıda bulunmuş, güvensizliğe ve sosyoekonomik başarısızlığa neden olmuştur.

Bütün iç sorunları güvenlik politikasına indirgeyen Etiyopya dış politikası toplumun meşur talebine ve ülkenin genel meselesine çözüm üretmide geride kalmıştır.

Etiyopya, kıtadaki jeopolitik konumu nedeniyle bölgesel ve küresel güçler ile birlikte hareket ederek stratejik ortak olmaya çalışırken, bu ilişkileri manipüle ederek hem ulusal çıkarı hem de rejimin çıkarı için kullanmıştır.

Derg rejimi, Somali'nin Etiyopya'yı işgal etmesinin ardından Batı akseli dış politikasını sosyalist sistemi ilan ederek değiştirmiştir. Bu durum Derg rejimini, ülkeyi Somali saldırganlığından korumak için komünist bloktan askeri yardım almaya yönlendirmiştir. Bu yardım, Etiyopya'nın Somali'yi mağlup etmesini ve bütünlüğünü korumasını sağlamıştır. Derg'in rejimi korumak için tüm siyasi sesleri bastırması, Derg rejiminin değil ülkenin ikiye bölünmesine (Eritre'nin ayrılmasına) neden olmuştur.

EPRDF hükümeti 1991 yılında iktidara geldikten sonra, dış politikayı hızlı ekonomik büyüme ve demokratik sistemin inşası temelinde kurarak ulusal bütünlüğü sağlamayı amaçladığını iddia etmişti. İlk etapta, Batılı ülkelerin demokratikleşmeye verdiği destek ile ülke ekonomisini ve kendi gücünü pekiştirmiştir. İç sorunları güçle

bastırarak ülkenin bütünlüğünü ve güvenliğini korunması kısa süre için çözüm olabilir ancak sürdürülebilirliği yoktur.

Üstelik, 11 Eylül saldırılarını Küresel Terörizme Karşı Savaş ilanını takiben küresel güvenlik sistemindeki değişim sayesinde Etiyopya hükümeti, ABD'den hem siyasi hem de maddi destek sağlamıştır. Bu da Etiyopya hükümetinin ülkedeki muhalif grupları susturmasına yardımcı oldu. Bununla birlikte, Afrika Boynuzu'ndaki Etiyopya-ABD güvenlik ortaklığı, komşu ülkelerin iç meselelerine müdahil olmasına yol açarak, Etiyopya'nın Somali ve diğer komşu ülkeler ile olan ilişkilerini güvenliğe indirgemıştır. Bu tutum, Etiyopya'nın Somali toplumunda ve genel olarak Müslüman toplumunun aklındaki “Kara Sömürgeci” imajını yeniden uyandırmaktadır.

Etiyopya ile komşuları arasında hüküm süren düşmanlık yalnızca Afrika Boynuzu güvenliğini değil Afrika kıtasını ve Ortadoğuyu da etkileyecektir. Etiyopya ile komşularının ilişkilerini olumlu yönde geliştirmesi için ortak etnik, din ve dil dahil olmak üzere bütünleştirici bir yapı ve ortak doğal kaynakların (sınır, otlak ve su) ortak çıkarlar için paylaşılabileceği bir yönetim gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

A.Mazrui Ali, **Islam Between Globalization and Counterterrorism**, Asmera, African World Press inc, 2006.

Abota, Arka. **Ethiopia's Foreign Policy Under Emperor Haile Selassie I: An Appraisal**, Addis Ababa University, Unpublished Thesis, 2002.

Arsano, Yacob. **Ethiopia and the Nile: Dilemmas of National and Regional Hydropolitics**, Center for Security Studies, Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 2007.

Berouk Mesfin "The Horn of Africa security complex" in B.Mesfin and R . Sharamo (eds), **Regional security in the post-Cold War Horn of Africa**, Addis Ababa: Institute for Security Studies, 2011.

Clapham Christopher, **Haile-Selassie's Government**, London, Longman Group Limited,1969.

Debelo Asebe Regasa, **Ethnicity and Inter-ethnic Relations: the 'Ethiopian Experiment' and the case of the Guji and Gedeo**, Norway, University of Tromsø, May 2007.

Doop V. Mathijs , **How To Handle Your Neighbors' Conflict: Ethiopia's Relationships With Sudan And South Sudan**, **UNISCI Discussion Papers**, No.33 , October 2013.

El Zaine, Mahmoud, **Environmental Scarcity, Hydropolitics and the Nile :Population Concentration, Water Scarcity and Changing Domestic and Foreign Policy of Sudan**, PHD Thesis, The Hague, Netherlands, 2007.

- Elias Ashebir, “**The Politics of the Nile Basin**”, Johannesburg, Unpublished MA Desertation University of the Wit WatersRand, 2009.
- Fantu Cheru and Cyril Obi, “Africa in the Twenty-First Century: Strategic and Development Challenges”, **The Rise of China and India in Africa: Challenges, Opportunities and Critical Interventions**, Zed Books, London, 2012.
- Gebreyesus, Mulu “Industrial policy and development in Ethiopia: Evolution and present experimentation”, **African Growth initiative at Bookings and Learning to compete(L2C) working paper 6**, June 24-25, 2013.
- Geda Alemayehu ve Yimer Addis, “Growth, Poverty and Inequality in Ethiopia, 2000-2013: A Macroeconomic Appraisal”, **Addis Ababa University Department of Economics Forum for Social Studies**, May 2014.
- Gilbert Muruli Khadiagala and Terrence Lyons, “Foreign Policymaking in Africa: An Introduction”, **African Foreign Policies: Power and Process**,: Lynne Rienner, 2001, S. 1-13.
- Haggai Erlich, **The Cross and the River Ethiopia, Egypt, and the Nile**, Lynne Rienner Publishers, Boulder and London, 2002.
- Harold Marcus, **A History of Ethiopia**, Los Angeles, University of California Press, 1994.
- Heywood, Andrew. **Global Politics**, Palgrev Macmillam Foundation, China, 2011.
- Hussen, Seulaiman Aragaw, **Comparative Study of the Role of Trans-Boundary Rivers in Relations of Countries: The Case of Nile and Euphrates**, Hacettepe University Master’s Thesis, Ankara, Hajtepe University, 2014.
- K. Mulugeta, “The Ethiopian-Eritrean war: an analysis of its causes, course, impacts and prospects,” in B.Mesfin and R . Sharamo (eds), **Regional security in the**

- post-Cold War Horn of Africa**, Addis Ababa: Institute for Security Studies, 2011.
- Kedir Daro Arrero, **Global Terrorism and Ethiopian Foreign Policy Dynamics: a Narrative Analysis**, Addis Ababa, AAU, Basilmamaş tez, 2014.
- Kidane Mengisteab, **Critical Factors In The Horn Of Africa's Raging Conflicts**, Uppsala, Nordiska Afrikan institutet , 2011.
- Lauren Ploch, **Countering Terrorism in East Africa: The U.S. Response**, Congressional Research Service, 2010.
- Mason Simon A., **From Conflict to Cooperation in the Nile Basin**, Phd Thesis, Center for Security Studies , Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 2004.
- Mengistu Molla, **Ethio-Sudanese Relations: 1991-2001**, Addis Ababa University School of Graduate Studies, Unpublished MA Thesis, May 2002.
- Ministry of water and Energy of Ethiopia, **Ethiopia's Renewable Energy Power Potential and Development Opportunities**, UAE, Abu Dhabi, June 22, 2013.
- MIPD, **The Federal Democratic Republic Of Ethiopia Foreign Affairs And National Security Policy and Strategy**, Addis Ababa, 2002.
- Maupin. Agathe, **Energy Dialogues in Africa: is The Grand Ethiopian Renaissance Dam Transforming Ethiopia's Regional Role?**, South African institute of international Affairs (SAIIA), February 2016.
- National Planning Commission, **Federal Democratic Republic of Ethiopia Growth and Transformation Plan II (GTP II) (2015/16-2019/20)** ,Volume I: Main Text, Addis Ababa, May 2016.
- Ofcansky and La Verle, **Ethiopia, a country study**, Washigton, Federal Research Division, Library of Congress, Blackmask, 2002.
- Saheed A. Adejumobi, **The History of Ethiopia**, West port, Connecticut, London, Greenwood Press, 2007.

- Shay, Shaul, **The Red Sea Terror Triangle: Sudan, Somalia, Yemen and Islamic Terror**, Transaction Publishers , New Brunswick (USA) and London (UK) 2005.
- Tadese Medhane, **Turning Conflicts to Cooperation Towards an Energy – Led Integration in The Horn of Africa**, Friedrich Ebert-Stiftung, Addis Ababa, 2004.
- Tawfik, Rawia “Revisiting hydro-hegemony from a benefit sharing perspective: The case of the Grand Ethiopian Renaissance Dam”, **Deutsches Institut für Entwicklungs politik Discussion Paper**, Bonn , 2015.
- Terrence Lyons , **Avoiding Conflict in the Horn of Africa U.S. Policy Toward Ethiopia and Eritrea**, New York, **Council on Foreign Relations CSR NO. 21**, December 2006.
- The FDRE Ministry of Water Resource , **Ethiopian Water Resources Management Policy**, Addiss Ababa, 2001.
- The Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, **Federal Negarit Gazeta Proclamation No.1/1995**, Addis Ababa, 21st August , 1995.
- The Reign of His Majesty Haile Silassie I, “**Ethiopian Constitution of 1931**”, 16th July 1931.
- Vestal, Theodore M., **Ethiopia: A Post-Cold War African State**, Westport, Connecticut London, Greenwood publishing Groups, 1999.
- Williams Paul D., “**Horn of Africa: Webs of Conflict & Pathways to Peace**”, Washington DC, Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2011.
- Woodward Peter , **The Horn of Africa: State, Politics and International Relations**, London, I.B.Tauris Publishers, 2002.

Zerihun Abebe Yigzaw, **Eastern Nile Basin: The Nexus Between Water Sharing and Benefit Sharing Arrangements**, MA Thesis, Addis Ababba University, Addis Ababa, 2011.

Zewde, Bahru. **A History of Modern Ethiopia 1855-1991**, Addis Ababa, Addis Ababa University Press, 2002.

ትላሁን ብርሃነሥላሴ, የ 20^ኛ ክፍለዘመን የኢትዮጵያ ታሪክ: አንደኛ መጽሐፍ ከ1900-1966 , (*Tilahun Birhanesilassie, 20th Century Ethiopian History from 1900-1966 E.C. Book one* , 1996.)

2. Makaleler

Alemu, Sintayehu Kassaye. “The Horn of Africa: Some Explanations for Poverty and Conflicts”, **Ethiopian Renaissance Journal of Social Sciences and the Humanities**, vol.1, No. 1, September-October 2014, s. 141-168.

Berhe, Aregawi. "The EPRDF and the Crisis of the Ethiopian State", **International Conference on African Development paper 5**, 2001, s.1-17.

Berouk Mesfin, “Ethiopia's Role and Foreign Policy in the Horn of Africa”, **International Journal of Ethiopian Studies**, Vol. 6, No. 1/2, 2012, s. 87-113.

Bishku, B.Michael “Israel and Ethiopia: From a Special to a Pragmatic Relationship” **Conflict Quarterly**, Vol.14, No. 2, spring 1994, s. 39-62.

David Shinn, “Ethiopia and Combating Terrorism: An Important Ally with Its Own Priorities”, **United States Institute of Peace Special report 113**, January 2004, s. 5-6.

Edmond J. Keller, “The Politics of State Survival: Continuity and Change in Ethiopian Foreign Policy” **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Vol. 489, Jan. 1987, s. 76-87.

- Ethiopian Transitional Government, "Charter for the Transitional Period", **Negarit Gazeta**, No.1, Addis Ababa, 22 July 1991.
- Gashaw Tesfaye & Matthias Wolff, "The state of inland fisheries in Ethiopia: a synopsis with updated estimates of potential yield", **Ecohydrology & Hydrobiology**, vol.14, No. 2014, s. 200-219.
- Gudina Merera, "Ethnicity, Democratisation and Decentralization in Ethiopia: The Case of Oromia", **Eastern Africa Social Science Research Review**, Vol. 23, No.1, January 2007, s. 81-106.
- Gudina Merera, "The Ethiopian Transition from Military Autocracy to popular Democracy: Some Major Issues for Consideration in Crossing the Crossroads", **A journal of African Studies**, Vol. 22, No.1-2, 1994, s. 64-88.
- Hagmann & Jon Abbink, "Twenty years of Revolutionary Democratic Ethiopia, 1991 to 2011", **Journal of Eastern African Studies**, 2011, vol. 5.no.4, s. 579-595.
- Iqbal Jhazbhay, "Ethiopia, Somaliland and Somalia Amid An Islamist Rising Storm on The Horn: The African Union and the Case for Urgent Dreventive Diplomacy", **Centre for Policy Studies**, Johannesburg, November 2006, Vol. 19, No. 8, s. 1-44.
- Jian Junbo and Donatan Frasheri, "Neo colonialism or Decolonization? China's Economic Engagement in Africa and the Implications for the World Order", **Journal of Political science and Development**, Vol. 4, No.3, 2014, s. 185-201.
- John Abbink, "Ethiopia-Eritrea: proxy wars and prospects of peace in the horn of Africa", **Journal of Contemporary African Studies**, Vol. 21, No.3, 2003, s. 407-425.
- John Sorenson, "History and Identity in The Horn of Africa", **Dialectical Anthropology**, Vol.17, No.3, 1992, s. 227-252.

- John W. Harbeson, "Ethiopia And The Horn Of Africa", **Northeast African Studies**, Vol. 1, No. 1, 1979, s. 27-44.
- Kefale Asnake, "The (un)making of opposition coalitions and the challenge of democratization in Ethiopia, 1991–2011", **Journal of Eastern African Studies**, vol. 5, No. 4, 2011, s. 681-701.
- Kendie Daniel, "Ethiopia: An Alternative Approach to National Development", **International Conference on African Development Archives Paper 10**, 2001, s. 1-40.
- Kornprobst ve Markus. "The Management of Border Disputes in African Regional Sub-Systems: Comparing West Africa and the Horn of Africa", **The Journal of Modern African Studies**, Vol. 40, No. 3, Sep., 2002, s. 369- 393.
- Napoleon A. Bamfo, "Review Ethiopia's invasion of Somalia in 2006: Motives and lessons learned" **African Journal of Political Science and International Relations**, Vol. 4, No. 2, February 2010, s. 55-65.
- Sebsebe Muzeyen Hawas, "Ethiopia and The Rising powers: A Case Study On The Post-Cold War Era Ethio-Turkish Relation", **Journal of The Academic Elegance**, Vol. 2, No. 3, 2015, s. 83-97.
- Stremlau Nicole , "The press and the political restructuring of Ethiopia", **Journal of Eastern African Studies**, Vol. 5, No. 4, 2011, s. 716-732.
- Tekle Amare, "The Determinants of the Foreign Policy of Revolutionary Ethiopia", **The Journal of Modern African Studies**, Vol. 27, No. 3, 1989, s. 479-502.
- Terrefe, Wilde Tsadik. "Unification of Ethiopia", **Journal of Ethiopian Studies**, Vol. 6, No. 1, January 1968, s. 73- 86.
- Vaughan, Sarah, "Revolutionary democratic state-building: party, state and people in the EPRDF's Ethiopia", **Journal of Eastern African Studies**, vol. 5, no. 4, 2011, s. 619-640.

Wasara, S.Samson, “Conflict and State Security in the Horn of Africa: Militarization of Civilian Groups” **African Journal of political Science**, Vol. 7, No. 2, 2002, s. 39-60.

Yihun, Belete Belachew, “Ethiopia’s Role in South Sudan’s March to Independence 1955 -1991”, **African Studies Quarterly**, Vol. 14, No. 1 & 2 , November 2013, s. 35-54.

3. İnternet Kaynakları

scanningwwii, 2016, <http://www.scanningwwii.com/cgi-bin/wwii.cgi?page=wwii-articles&article=italian-east-africa-101>. Erişim Tarihi: 19/02/2017.

CIA, 2017, https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/print_et.html. Erişim Tarihi: 19/02/2017.

Exploring africa, <http://exploringafrica.matrix.msu.edu/colonial-exploration-and-conquest-in-africa-explore/>. Erişim Tarihi: 28/05/2018.

UK Ethiopian Embassy, 2018, http://www.ethioembassy.org.uk/about_us/regional-states/. Erişim Tarihi: 25/01/2018.

CPJ-Eritrea, Ethiopia Rank Africa's Worst Jailer of the Press, <http://allafrica.com/stories/201212140319.html>. Erişim Tarihi: 20 /06/ 2016.

World Bank, **Population Data**, <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL/> Erişim Tarihi: 22/10/2018.

FOA, The Elimination of Food Insecurity in the Horn of Africa - Summary, www.fao.org/docrep/003/x8530e/x8530e02.htm , Erişim Tarihi: 19/02/2017

The Fund for Peace, **Fragile States Index 2016**, Washington, D.C. <http://library.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2016.pdf>, Erişim Tarihi: 26/02/2017.

Transparency International, 2015, [www.transparency .org/country](http://www.transparency.org/country). Erişim Tarihi: 11/30/2015.

UNDP, **Human Development Index**, <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi-table>. Erişim Tarihi: 10/25/2015.

Salad Omar, "Somalia: Balance Sheet of One Year Ethiopian Occupation- mass genocide, Destruction, displacement and starvation.", 2008. [http://somalitalk.com/ 2008/feb/ethipia_occupation.pdf](http://somalitalk.com/2008/feb/ethipia_occupation.pdf). Erişim Tarihi: 25/03/2017.

FAO, 2017, http://www.fao.org/nr/water/Aquastat/countries_regions/Profile_segments/ETH-WR_eng.stm. Erişim Tarihi: 25/08/2017.

World Bank, 2007, http://siteresources.worldbank.org/INTAFRNILEBASINI/About%20Us/21082459/NileRiver_Basin.htm. Erişim Tarihi: 25/06/17

News and events From Around Ethiopia, 2017,<http://ethionetblog.blogspot.com/2011/06/hpr-labels-five-groups-as-terrorists>. Html. Erişim Tarihi: 15/03/2017.

Nile Basin Initiative, 2007, <http://www.nilebasin.org/images/docs/CFA%20-%20English%20%20FrenchVersion.pdf>, Erişim Tarihi: 17/04/ 2017.

Nile Basin Initiative, Agreement on the Nile River Basin Cooperative Framework, <http://www.nilebasin.org/images/docs/CFA%20%20English%20%20FrenchVersion.Pdf>,Erişim Tarihi:10/06/ 2017.

Nile Basin Initiative, Harnessing the Nile to Increase Access to Electricity: The Ethiopia-SudanTransmission Interconnection Project, December 2014, <http://www.nilebasin.org/2016/entro/images/docs/EthiopiaSudan%20interconnection%20success%20story.pdf>. Erişim Tarihi:12/05/2017.

The guardian, <https://www.theguardian.com/global-development/2014/jul/14/ethiopia-grand-renaissance-dam-egypt>. Erişim Tarihi: 27/09/2017.

<https://www.insightsonconflict.org/blog/2016/11/ethiopia-brink-politics-and-protest-horn-africa/>. Erişim Tarihi: 02/ 02/2017.

World Bank, World Bank Regional Integration Department Africa Region, “**(Draft) Regional Initiative In Support of The Horn Of Africa**”,. Pdf. Erişim Tarihi: 23/10/2014.

World Bank, 2017, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/1098/20664/917830WP0Horn00Box385358B00PUBLIC0.pdf;sequence=1&isAllow=y>. Erişim Tarihi: 15/05/2017.

ABSTRACT

The Ethiopian Foreign Affairs and National Security Strategy (FANSS) document identifies democratization, national pride, participation in the global system, and securing national survival as four core pillars to protect the national interest of the Ethiopian people. The document has dominated the nation's foreign policy making since 2002. This study uses secondary data sources to interrogate the performance of the government in relation to the stated foreign policy fundamentals in the past two decades. The result from our analysis shows that except for maintaining a remarkable participation in the global system, the Ethiopian government has barely achieved the FANSS's principles. The massive civil and political right violation by the ruling regime significantly hampered democratization in the country. Furthermore, ill implementation of the ethnic federalism in the country coupled the regime's deliberate manipulation of ethnic differences eroded the chances of building national consensus on major national agendas thereby jeopardizes the issue national pride and ultimately challenging the very survival of the nation itself. Thus, the dictatorial practices in the country and its ill foreign policy practice in the horn of Africa becoming a serious cause of concern that infringed the pillars of its foreign policy fundamentals. Hence, it is time for the Ethiopian government to give due regard to the ever increasing domestic demand for democratization and contribute towards the formation of national consensus in order to safeguard the national survival of the country itself.

Key Words: Foreign Policy, Foreign relation, Security, Ethiopia.

ÖZET

Etiyopya'nın Dışışleri ve Ulusal Güvenlik Stratejisi (FANSS, 2002) belgesi, Etiyopya halkının milli çıkarlarını korumak için demokratikleşmeyi, ulusal gurur inşa etmeyi, küresel sisteme katılmayı ve ulusu ayakta tutmayı dört temeler dış politika prensipler olarak tanımlamaktadır. Belge, 2002'den bu yana ülkenin dış politika oluşumuna hâkim olmaktadır. Bu çalışma, belirtilen dış politika temelleriyle hükümetin son 20 yılda yürüttüğü performansını sorgulamak için ikincil veri kaynaklarını kullanmaktadır. Analizimizden çıkan sonuca göre, Etiyopya hükümetinin küresel sisteme kayda değer katılımı sürdürmek ve ekonomik alnada gösterdiği iyi performansı FANSS'ın ilkelerine dikkate almadığını göstermektedir. Rejimi tarafından yapılan büyük insani ve siyasi hak ihlali, ülkede demokratikleşmeyi önemli ölçüde engelledi. Üstelik, ülkedeki etnik federalizmin kötü uygulanması, rejimin etnik farklılıkların kasıtlı manipölasyonu ile birleştğinde, ulusal konsensüs oluşturma konusundaki büyük ulusal ajandalar üzerinde bile ulusal uzlaşa yaratma şansını yitirmiştir. Böylece, ülkenin gururunu tehlikeye atmış ve ulusun kendisinin hayatta kalmasını zorlaştırmıştır. Bundan dolayı, ülkedeki diktatörlük uygulamalarının etkileri ve Afrika Boynuzu'na yönelik yürüttüğü hatalı dış politika uygulamaları FANSPS temellerin etkileyen ciddi bir endişe kaynağı haline gelmektedir. Bu nedenle, Etiyopya hükümetinin, giderek artan iç demokratikleşme talebine saygı gösterme ve ülkenin kendi ulusal varlığın korumak için iç soruların zamanı katkıda bulunma ve çözme zamanı gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış politika, Dışışşkiler, Güvenlik, Etiyopya.

EKLER

EK 1. Afrika Boyunuzu'ndaki Terör Eylemler

Çatışmalar	Şiddetin Yaşandığı Yıllar	Aktif Taraflar / Yıllar	Ölümler (en iyi tahmin)
Cibuti	1991-4, 1999	Hükümete karşı FRUD 1991-4 Hükümete karşı FRUD-AD 1999	260 25
Cibuti-Eritre	2008	Hükümete karşı Hükümet 2008	35
Eritre	1997, 1999, 2003	Hükümete karşı EIJM-AS 1997, 1999, 2003	113
Eritre-Etiyopya	1998-2000	Hükümete karşı Hükümet 1998-2000	98,177
Etiyopya	1990-1	Hükümete karşı EPRDF 1990-1	23,498
Etiyopya (Afar)	1996	Hükümete karşı ARDUF 1996	25
Etiyopya (Eritre)	1990-1	Hükümete karşı EPLF 1990-1	37,540
Etiyopya (Ogaden)	1993, 1996, 1998-2009	Hükümete karşı El İttihad El İslami 1993, 1996, 1999 Hükümete karşı ONLF 1996, 1998-2009	247 933
Etiyopya (Oromiya)	1990-2, 1994-5, 1998-2009	Hükümete karşı OLF 1990-2, 1994-5, 1998 –2009	1,998
Somali	1990-6, 2001-2, 2006-10	TFG'ye karşı El Şebab 2008-10 TFG'ye karşı ARS-UIC 2006-8 TFG'ye karşı Harakat Ras Kamboni 2008 TFG'ye karşı Hizbul Islam 2009 Hükümete karşı SNM 1990-1 Hükümete karşı SPM 1990-1 Hükümete karşı SRRC 2001-2 Hükümete karşı USC/SNA (USC fraksiyonu) 1991-6 Hükümete karşı USC/SSA 1991-6	4,732 2,133 37 150 1,529 840 321 5,780 4,456
Sudan	1990-2010	Hükümete karşı JEM 2003-4, 2007-10 Hükümete karşı NDA 1996-2001 Hükümete karşı NRF 2006 Hükümete karşı SLM/A 2003-6, 2008-10 Hükümete karşı SLM/A (MM) 2006 Hükümete karşı SLM/A-Unity 2007-8 Hükümete karşı SPLM/A 1990-2004	2,432 2,831 810 4,644 134 122 27,158
Uganda	1990-2, 1994-2010	Hükümete karşı ADF 1996-2002, 2007 Hükümete karşı LRA 1990-1, 1994-8, 2000-10 Hükümete karşı UNRF II 1997 Hükümete karşı UPA 1990-2 Hükümete karşı WNBf 1996	1,879 7,785 35 653 198

Kaynak : William, a.g.e., s. 64.

EK- 2. Afrika Boynuzu'ndaki Devletlerarası Çatışmalar

Yıl	Devletlerarası Çatışma Türü	İlgili Devletler	Başlıca Çekişme Alan	Diğer sorunlar
1964	Kısa silahlı çatışma	Etiyopya-Somali	Etiyopya' da Somaliler'in yaşadığı bölgenin kontrolü	-
1960 ler	Gerginlikler	Kenya-Somali	Kenya'nın Kuzey Sınır Bölgesinin Kontrolü	-
1977-1978	Tam ölçekli savaş	Etiyopya-Somali	Etiyopya' da Somaliler'in yaşadığı bölgenin kontrolü	ABD-Sovyet yarışması
1979	Sözlü savaşı	Mısır-Etiyopya	Nile Nehiri	-
1994-1995	Silahlı çatışmalar	Sudan- Mısır	Petrol zengini Halaib Üçgeni ile ilgili Sınırı anlaşmazlık	İslamcı tehdit
1994-1998	Gerginlikler	Sudan-Eritre	İslamcı tehdit	Bölgesel etki
1995-1998	Gerginlikler	Sudan-Etiyopya	Sudan'nın Mübarek suikast girişimi ile bağlantısı	İsyancı hareketlere destek
1995	Kısa silahlı çatışma	Eritre-Yemen	Stratejik Hanish adaları ile ilgili Sınır anlaşmazlık	Mineral ve balık kaynaklarının kontrolü
1998-2000	Tam ölçekli savaş	Eritre-Etiyopya	Sınır anlaşmazlığı	Ekonomik politikalar, bölgesel hegemonya
2006-2008	Askeri Müdahale	Etiyopya-Somali	Etiyopya'nın askeri Müdahale	Terörizmle küresel Mücadele
2008-2009	Kısa silahlı çatışma	Eritre-Cibuti	Sınır anlaşmazlığı	Etiyopya-Eritre çatışması
2009	Gerginlikler	Kenya-Uganda	Migingo adası sınır anlaşmazlığı	-

Kaynak: Mesfin, **a.g.e.**, s. 8.